

Ketä kiinnostaa?

- Nuorten kokemuksia vaikutusmahdollisuuksistaan

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Yhteiskuntapolitiikka
Pro gradu-tutkielma
Maaliskuu 2012
Anne-Maria Penttilä

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	II
1. Johdanto.....	1
1.1. Lähtökohdat.....	1
1.2. Tutkielman rakenne	3
2. Vaikuttaminen	4
2.1. Vaikuttamisen perusta.....	4
2.2. Nuori sukupolvi	6
2.3. Demokratiakäsitys	9
2.3.1. Habermasin malli.....	11
2.3.2. Välitön vai edustuksellinen demokratia?	14
2.3.3. Kunnallishallinto	16
2.4. Suomi eurooppalaisessa vertailussa	19
3. Nykypäivän tilanne	22
3.1. Maailma muuttuu.....	22
3.2. Tiedonvälityksen vaikutus vaikuttamiseen.....	25
3.3. Uudet keinot	27
3.3.1. Teledemokratia.....	27
3.3.2. Verkkoyhteiskunta	30
3.3.3. Sosiaalinen media	32
3.4. Nuorten vaikuttamisen arviointi	34
4. Nuorten poliittinen toiminta	37
4.1. Nuorten vaikuttaminen yleensä	37
4.2. Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät.....	40
4.3. Tuusulan kunta.....	42
5. Nuorten kokemuksia	43
5.1. Nuorten tietämättömyys.....	43
5.2. Puuttuva äänitorvi.....	46
5.3. Habermasin malli vastauksissa.....	49
5.4. Miksi nuoria tarvitaan mukaan päätöksentekoon?	51
6. Aktiivisuuteen vaikuttavat tekijät.....	54
6.1. Omakohtainen halu vaikuttaa	54
6.2. Vaikuttajaryhmät ja muut nuoret	56
6.3. Koulumaailman mahti.....	58
6.4. Sosiaalisen median mahdollisuudet.....	61
6.5. Miksi vaikuttaa?	63
6.6. Kolme keskusta – kolme kuntaa	66
6.7. Tulevaisuuden kehitys.....	68
7. Lopuksi.....	69
Lähteet	73
Liite 1. Teemahaastattelukysymykset.....	83

1. Johdanto

1.1. Lähtökohdat

Äänestysaktiivisuus on laskenut, luottamus politiikkoihin on alhainen ja ihmiset eivät enää ole kiinnostuneita yhdistystoiminnasta. Kansalaisten vaikuttamishalu ei ole kuitenkaan hävinnyt. Ihmiset, ja erityisesti nuoret, muodostavat nykyisin mieluummin facebook -ryhmiä kuin marssivat kadulla. Suuri kysymys on ollut viime aikoina se, miten saada kansalaiset aktivoitumaan. Heille pitäisi tarjota riittävää tietoa yhteiskunnallisista asioista, suunnitelmista, tehdyistä ratkaisuista ja niiden vaikutuksista. Kansalaisten äänen tulisi kuulua nykyistä enemmän päätöksenteossa. (Nousiainen 1998, 301.)

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet on turvattu Suomen lainsäädännössä. Lähtökohdat kansalaisten osallistumisen mahdollistavalle toiminnalle ovat kunnossa, mutta käytännössä tämä ei toteudu yhtä mutkattomasti. Pikemminkin on niin, että kansalaisten suhtautuminen edustukselliseen demokratiaan on entistä kriittisempää. (Kohonen & Tiala 2002, 5.) Päätöksenteko ei tunnu kiinnostavan ihmisiä, mikä näkyy erityisesti alhaisena äänestysprosenttina vaaleissa ja haluttomuutena asettua itse ehdokkaaksi. Pohjoismaiden hyvinvointivaltio kuitenkin nojaa pitkälti demokratiaan ja kansalaisten osallisuuteen. Ihmiset tulisi mobilisoida mukaan toimintaan. Selkeästi nykyiset käytännöt eivät tuota tulosta, joten tilalle on keksittävä uusia malleja.

Moni on sitä mieltä, että on yhdentekevää, ketä äänestää, koska puheet lupavat aina toista kuin mitä käytäntö näyttää. Asiat nähdään ikään kuin jo valmiiksi päätettyinä, jolloin oma vaikutusvalta koetaan hyvin pieneksi. Äänestysaktiivisuuden hiipuminen on yleinen ilmiö monissa länsimaissa. On merkillistä, että koulutustaso, joka on vahvin yksittäinen äänestysaktiivisuuteen vaikuttava tekijä, on noussut, mutta äänestysinto laskenut. Kuitenkin positiivinen ilmiö nähtiin vuoden 2011 eduskuntavaaleissa, kun äänestysprosentti nousi 70,5 prosenttiin, kun se edellisissä eduskuntavaaleissa oli 67,9 prosenttia. (www.tilastokeskus.fi.) Kansalaisten tyytymättömyys purkautui vaaliuurnilla.

Erityisesti nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen on heikkoa. Poliitiikka koetaan vieraaksi, eikä omalla toiminnalla nähdä olevan suurta merkitystä asioiden kulun kannalta. Mitä kansalaispätevämmiksi nuoret tuntevat itsensä, sitä aktiivisemmin he äänestävät vaaleissa ja ovat kiinnostuneita poliittisista ja yhteiskunnallisista asioista. Kansalaispätevyyteen vaikuttavat kokemukset, vuorovaikutus, kontaktit ja suhteet, joita nuoret saavat harrastuksista ja aktiviteeteista. Asioista kiinnostumiseen vaikuttaa niin koulu kuin kotikin. (Nurmela & Pehkonen 2003, 60.) Nuorten käsitys omasta kansalaispätevyydestään tänä päivänä on melko vajavainen.

Vaikuttamis- ja osallistumiskäytäntöjen tutkiminen luo uusia näkökulmia ja tuo esiin toimimattomien käytäntöjen vajavaisuudet. Tutkimuksen avulla on mahdollista suunnata kehityskulku kaikkia osapuolia hyödyntäväksi. Juuri siitä syystä päädyin tutkimaan vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia nuorten näkökulmasta. Nuoret ovat tärkeitä yhteiskunnallisia toimijoita, jotka tulisi huomioida paremmin. On oleellista, että nuoret kokevat jo varhaisella iällä pystyvänsä vaikuttamaan asioihin, jotka heitä koskevat. Mitä aikaisemmin nuoret otetaan mukaan aktiivisiksi yhteiskunnan toimijoiksi, sitä paremmin he omaksuvat osallistumiskäytännöt myöhemmin. Haluan antaa nuorille mahdollisuuden tuoda oman äänensä kuuluviin. Tutkimukseni tarkoitus on nostaa nuorten ajatuksia esille, kuulla heidän käsityksiä kansalaisvaikuttamisesta ja niistä tekijöistä, jotka siihen vaikuttavat. Nuorilla on paljon sanottavaa, ja toivon tutkimukseni avulla tuovani heidän näkemyksensä muidenkin tietoisuuteen. On aika ottaa nuoret vakavasti.

Nuoret leimataan passiivisiksi toimijoiksi, joiden ei edes odoteta olevan kiinnostuneita politiikasta. On ehkä totta, että moni nuori ei innostu eduskuntatalon sisällä käytävistä neuvotteluista ja valtakamppailuista. Poliitiikka on kuitenkin paljon muutakin kuin säädöksiä ja lakikiemuroita. Se on omassa elinympäristössä tapahtuvaa toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin tai työkalu, jolla hoidetaan niitä. 1960-luvulla tuli tunnetuksi valtio-opin professori ja politiikan tutkija Kari Palosen iskulause ”henkilökohtainen on poliittista”. Palosen

luonnehdinta politiikasta täsmentää hyvin sen perusajatuksen, että politiikka on näkyvillä jokapäiväisessä elämässä. Se on valintoja ja tekoja, joita ihmiset arkielämässään tekevät. Nuoret ovat kiinnostuneita ympäristöstään, ja he haluavat vaikuttaa asioihin, jotka koskettavat heidän elämäänsä. Haastatteleman 17-vuotias nuorisovaltuutettu kiteytti asian virkkeeseen, jossa piilee politiikan syvin olemus. *”Vaikuttaminen on jokapäiväistä kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa ihan ruohonjuuritasolla. Sieltä se lähtee liikkeelle.”*

1.2. Tutkielman rakenne

Aloitan tutkielmani johdannolla, jossa käyn läpi tutkimuksen lähtökohdat. Jatkan seuraavassa kappaleessa osallistumisen ja vaikuttamisen käsitteiden määrittelyllä. Alustan myös nuorten toimintatapoja ja heidän näkemyksiään osallisuudesta ja vaikuttamisesta. Seuraavaksi käsittelen demokratiakäsitystä, ja esittelen teorioita, joissa demokratiaa tarkastellaan eri tavoin. Käsittelen yhden kappaleen verran Habermasin diskursiivista demokratiateoriaa, koska tarkastelen aineistoani yhdeltä osaa Habermasin mallin valossa. Tutkimukseni kannalta on oleellista pohtia myös välittömän ja edustuksellisen demokratian eroja, niiden hyviä ja huonoja puolia. Nämä kaksi erilaista mallia tuon esille seuraavissa luvuissa.

Kuinka hyvin Suomi pärjää eurooppalaisessa vertailussa? Sitä tutkin eurooppalaisten tutkimushankkeiden valossa. Vertailtuani maiden eroja, esittelen tämän päivän tilannetta. Kappaleessa käsitellään poliittisen toiminnan nykytilannetta ja sitä, mikä motivoi ihmisiä osallistumaan ja vaikuttamaan. Tarkastelen myös asiaa yhteisöllisyyden näkökulmasta, ja esittelen toimintatapoja, joiden avulla voisi aktivoida kansalaisia. Seuraavassa luvussa tuon esille median osuuden vaikuttamis- ja osallisuusareenalla.

Teledemokratian käytännöllisiä kokeiluja on tehty seutusuunnittelun, kunnallispoliittisten kysymysten, liikennesuunnittelun ja yhdyskuntapoliittisten kysymysten tiimoilta. Tuon esille uusia vaikuttamis- ja osallistumiskäytäntöjä, joissa teledemokratia on tärkeässä roolissa. Tähän liittyy kiinteästi myös sosiaalinen media, jota käsitellään erikseen, sillä se on tänä päivänä potentiaalisin vaikutus-

kanava. Siirryn lopulta tarkastelemaan nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointeja. Millä tasolla kunnallishallinto ja kuntalaiset lopulta kohtaavat?

Teoreettisen pohdinnan jälkeen esittelen tutkimuskysymykseni ja menetelmäni. Analysoin luvuissa viisi ja kuusi aineistoani, ja viimeisessä kappaleessa esittelen tutkimukseni johtopäätökset.

2. Vaikuttaminen

2.1. Vaikuttamisen perusta

Osallistuminen voidaan nähdä väljästi ottaen toimintana, jossa ollaan mukana muiden toimijoiden kanssa sosiaalisessa prosessissa. Vaikuttaminen sen sijaan tarkoittaa jonkinasteisen vaikutuksen ilmenemistä tai muutoksen aikaansaamista poliittisessa prosessissa laajasti ottaen, mutta ennen kaikkea poliittisessa prosessissa. Osallisuus ilmenee, kun osallistujat kiinnittyvät yhteisöllisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin. (Anttiroiko 2003, 19–20.)

Milbrath ja Goel ovat määritelleet osallistumisen ”yksityisten kansalaisten toimenpiteiksi, joilla on tarkoitus vaikuttaa hallitukseen ja sen politiikkaan tai tukea sitä” (Milbrath & Goel 1977,2). Ståhlberg ja Helanderin osallistumismääritelmä puolestaan ottaa huomioon erilaiset osallistumismuodot, ja huomio myös erilaisissa muodollisissa asemissa olevat osallistujat. ”Poliittinen osallistuminen voidaan määritellä toiminnaksi, jonka kautta toimijat ovat osallisena tai yrittävät suorasti tai epäsuorasti vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoprosessiin.” (Ståhlberg & Helander 1984, 50–52.) Osallistumisen ja vaikuttamisen teoreettiset määritelmät tukeutuvat pitkälti yhteisön voimaan. Yksilö osallistuu yhteisölliseen prosessiin, jonka kautta hän voi vaikuttaa käsillä olevaan asiaan.

Kuntalaisen suoran osallisuuden muodot voi kiteyttää neljään eri kategoriaan, jotka ovat tieto-osallisuus, suunnitteluosallisuus, päätösosallisuus ja toimintaosallisuus (Kohonen & Tiala 2002, 6). Tieto-osallisuuden piiriin kuuluu muun muassa kunnan tiedotus, kuntalaisten kuuleminen, kyselyihin vastaaminen ja palvelusitoumukset. On huomattavissa, että kunnan asioista tiedotetaan, mutta

melko perinteisin menetelmin. Halukkaat voivat käydä lukemassa kunnan tiedotustaululta lähitulevaisuuden tapahtumista, tai sitten turvautua paikallislehteen. Uusia tiedotuskanavia pitäisi hyödyntää enemmän. Verkossa tulisi esimerkiksi olla tehokas tiedotusväylä, josta kuntalaiset pystyisivät lukemaan reaaliajassa kunnan tapahtumista ja suunnitelmista.

Suunnitteluosallisuudessa on kyse valmisteluun liittyvästä vuorovaikutuksesta, kuten yhteissuunnittelusta tai kaupunkifoorumeista. Erilaisten yhteisöfoorumien järjestäminen on hyvä tapa tuoda kuntalaiset ja päättäjät samaan tilaan keskustelemaan tulevaisuuden hankkeista. (Kohonen & Tiala 2002, 6.) Avoin ja vuorovaikutteinen keskustelu on avain parempaan yhteisymmärrykseen eri osapuolten välillä.

Päätösosallisuudessa kuntalainen pääsee käyttämään päätösvaltaa liittyen esimerkiksi palvelujen käyttöön. On merkittävää, että kuntalaiset kokevat olevansa osa päätöksentekoprosessia. (Kohonen & Tiala 2002, 6.) Jos kaikki päätöksenteko tapahtuu heidän ulottumattomissaan, on vaarana, että kunnan asukkaat vieraantuvat kunnan asioista ja passivoituvat. Tällöin tyytymättömyys helposti vain kasvaa, mutta sitä ei tuoda avoimesti esille, jolloin päättäjien on vaikea vastata kuntalaisten toiveisiin.

Toimintaosallisuus tarkoittaa sitä, että kuntalainen voi itse vaikuttaa elinympäristönsä tai palvelu- ja toimintayksiköiden toimintaan ja tilaan. Erityisesti arvioitaessa palveluiden ja toiminnan tehokkuutta tulisi kuntalaisten mielipiteet huomioida selvästi. Kuntaorganisaatio voi suunnata resursseja myös kuntalaisten omien projektien toteuttamiseen, jolloin vastuu asioiden hoitamisesta jaetaan toimijoiden kesken. (Kohonen & Tiala 2002, 6.)

Poliittiseen osallistumiseen liittyy myös vahvasti vaikuttamisen käsite. Ståhlbergin ja Helanderin mukaan vaikuttaminen on sitä, että osallistuvan toiminnan tuloksena saadaan aikaan muutos päätöksenteossa. (Ståhlberg & Helander 1984, 50–52.) Sainio puolestaan väittää, että kansalaiset voivat osallistua ilman, että heidän osallistumisellaan on vaikutusta päätöksiin. Osallistuminen

voi epäonnistua tai sitten osallistumisella ei ole tarkoituskaan vaikuttaa, vaan kyse voi olla kannatuksen osoittamisesta. (Sainio 1994, 36.) Sainio ei ota huomioon sitä, että vaikka osallistuminen epäonnistuisikin, sillä on ollut vaikutusta. Huolimatta lopputuloksesta, osallistuminen vaikuttaa jollain asteella. On haastavaa määritellä osallistuminen onnistuneeksi tai epäonnistuneeksi johtuen siitä, että epäonnistuneeksi tulkittu osallistuminen saattaa myöhemmin muuttua onnistuneeksi. Sainiota voidaan myös kritisoida siitä, että hän erottaa kannatuksen osoittamisen ja vaikuttamisen toisistaan. Osoittamalla kannatusta ihminen vaikuttaa väistämättäkin asioiden kulkuun. Etenkin nuorten keskuudessa kannatuksen osoittaminen jonkin asian puolesta on yhä yleisempää. Kannattamalla nuoret kokevat myös osallistuvansa.

2.2. Nuori sukupolvi

Roche on linjannut osallistumisen elementit lakiin perustuvaan ”siviiliosallistumiseen”, tietoiseen poliittiseen vaikuttamiseen ja sosiaaliseen osallistumiseen. Osallisuuden nähdään olevan sukupolvesta riippumatta yhtä arvokasta ja oikeutettua. (Roche 1992, 18–19, 31.) Kuitenkin nuorten näkökulmasta katsottuna poliittinen vaikuttaminen on sukupolvisidonnaista. Yhteiskunnallisen vallan hierarkia määrittää hyvin pitkälle toimijoiden aseman poliittisella kentällä. Päätöksentekomekanismeja kyseenalaistetaan sitä mukaa, kun huomataan, että yhteisön tahto ei synny yksilöiden tahdosta. Ihanteelliset demokratiakäsitykset eivät todellisuudessa vastaakaan olosuhteita, joissa eletään, jolloin on helppo kritisoida koko järjestelmän tehokkuutta (vrt. Wulf 1997, 144). Nuorten näkemykset poliittisista toimijoista ovat melko pessimistisiä. Moni kokee, että poliitikot verhoavat omat itsekkäät pyrkimykset ajamiensa yhteisten asioiden alle.

Vertailu suurten ikäluokkien ja lamasukupolven välillä osoittaa, että osallistumis- ja vaikuttamiskäyttäytyminen on muuttunut. Noin vuonna 1950 syntyneiden suurten ikäluokkien jäsenistä noin puolet käyttää äänioikeuttaan, mutta noin vuonna 1980 syntyneestä lamasukupolvesta ääntään käyttää vajaa puolet. Voidaan ajatella, että sukupolvet ovat eristäytyneet suhteessaan demokratiaan. On myös esitetty väitteitä sukupolvien välisestä sodasta. Lamasukupolvi haluaisi

haastaa suurten ikäluokkien aseman politiikan ja talouden ytimessä. Vaikka keskustelu on ollut vilkasta, lamasukupolvi ei ole lähtenyt kapinoimaan tai haastamaan merkittävällä kapasiteetilla suuria ikäluokkia. Nuoremmalla ikäpolvella olisi paremmat edellytykset yhdistyä ja koota rivinsä kuin suurilla ikäluokilla oli aikoinaan. Nykyään taajamissa asuva ja keskiluokkaistunut nuoriso on yhtenäisempi ryhmänä kuin 1960-luvun ympäri maata hajaantunut nuoriso. (Ahonen 2006, 249.) Eikö yhteiskunnasta löydy enää epäkohtia, joihin nuoriso haluaisi puuttua, vai koetaanko vaikuttamisen keinot hyödyttömiksi? Monet sosiologit ovat epäilleet, että kehityksen syynä on perinteisen politiikan korvautuminen yksilöllisten valintojen elämänpolitiikalla. Yksilöityvässä yhteiskunnassa ihmiset eivät enää tunne tarvetta perinteiseen joukkovoimaan samoin kuin ennen. Vallinnat personifikoituvat, eikä niiden tekemisellä nähdä välttämättä vahvaa yhteyttä muuhun yhteiskuntaan.

Poliittisuutta ei voida kuitenkaan nähdä muusta yhteiskunnasta erillisenä toiminnan sektorina. Muutokset taloudessa, työmarkkinoilla, hyvinvointivaltiossa ja muissa merkittävissä yhteiskunnallisissa instituutioissa tulisi heijastua kansalaisten motivaatioon osallistua poliittisesti. Yhteiskunnallisilla muutoksilla onkin ollut vaikutuksensa yhteiskunnan jäsenten poliittisen toiminnan tapoihin. Perinteisen politiikan perusta on murentunut ainakin joiltain osin, ja mukaan on tullut uusia kollektiivisia toimintatapoja. Nuorista saattaa mahdollisesti muodostua uudenlainen poliittinen sukupolvi, jonka toimintatavat ja poliittinen kiinnostuneisuus poikkeavat paljonkin edellisten sukupolvien mallista. (Peltola 2007, 82.) Nykyiset käytännöt ja toimintatavat herättävät nuorissa epäilyjä. Luottamus poliitikkojen toimiin ei ole kovin vahva. Uusia tuulia kaivataan, ja vanhoja toimintamalleja halutaan uudistaa. Poliittinen aspekti on kuitenkin olemassa yhteiskunnan kaikilla areenoilla. Yhteiskunnan muuttuessa myös poliittisia toimintatapoja on syytä päivittää, ja huomioida uuden sukupolven intressit. Voidakseen toimia aktiivisesti yhteiskunnassa nuoren on koettava itsensä tarpeelliseksi ja vaikuttavaksi kansalaiseksi.

Niille vaikuutajaryhmille, jotka haluavat olla mukana muokkaamassa uusia toimintatapoja, tulisi antaa mahdollisuus siihen. Se on kuitenkin verrattain hanka-

laa, koska nuoria ikäluokkia käsitellään usein yhtenäisenä kategoriana, vaikka he muodostavat hyvin heterogeenisen joukon. (Peltola 2007, 85–86.)

Marja Peltola tutki nuorten poliittisen aktiivisuuden nykytilaa vuonna 2006 keräämäänsä aineiston avulla, johon osallistui 475 18–29 -vuotiasta nuorta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että nuorten poliittinen aktiivisuus on pitkälti kasautunutta. On niitä, jotka välittävät poliittisia viestejä kulutuspolitiikoinnin ja Internetin välityksellä samalla, kun he ovat aktiivisia äänestäjiä. Passiiviset nuoret puolestaan eivät usko vaikuttamiskäytäntöihin, eivätkä täten äänestä tai vaikuta epämuodollisilla tavoilla. Heitä on aktiivisia nuoria huomattavasti enemmän. Koulutuksella ja sukupuolella on merkitystä, kun tarkastellaan poliittista passiivisuutta ja aktiivisuutta sekä perinteisiä ja uusia osallistumistapoja. (Peltola 2007, 85–86.)

Miehet kannattavat naisia enemmän vanhan politiikan malleja ja asettuvat arvoasteikolla oikealle. Naiset puolestaan ovat liberalistisen uusvasemmiston kannattajia. Vähemmän kouluttautuneet hyväksyvät muita useammin uuskonservatiiviset arvot. Kouluttautuneet kannattavat enemmän uusia toimintamuotoja ja vaihtoehtoisuutta arvomaailmaan, joka on jakautunut pitkälti vasemmistoliberalistiseen kahtiajakoon. (Peltola 2008, 85,95.) On hyvin mielenkiintoista, että passiiviset nuoret kannattavat jyrkempää vasemmisto-oikeistovastakkaisasettelua. Uudet toimintatavat eivät ole vielä ehkä avautuneet heille, jolloin vanhoihin malleihin on helppo tukeutua. Valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen ei kosketa kaikkia samalla tavalla. Rakenteelliset ja sosiaaliset tekijät rajoittavat nuoria tarttumasta uusiin keinoihin. Vaikuttamisväylien löytäminen edellyttää tietoa ja uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin, joita kaikilla nuorilla ei ole. Vahva vastakkainasettelu kylvää usein populistisia ajatuksia. Näin ollen moni politiikkaan turhautunut nuori voi löytää vaihtoehtonsa populistisista liikkeistä. Kuten media on perustellut Perussuomalaisten puolueen kasvavaa kannatusta – ”puolue on löytänyt nuoret suomalaiset vihaiset miehet”. Nuoret eivät siis ole homogeeninen joukko, jota tulisi tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Näkemykset asioista ja niiden oikeellisuudesta eroavat toisistaan. Kenellä on todellisuudessa valta vaikuttaa? Erilaiset demokratiateoriat antavat vastauksen tähän kysymykseen.

2.3. Demokratiakäsitys

Valta on hyvin monimerkityksinen ja moniulotteinen käsite. Valta on abstraktia ja se on vaikeasti mitattavissa ja paikannettavissa. Aika ja yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat käsitteen muuttumiseen. (Lundblom & Lindholm 2007, 104.) Tässä tapauksessa paras tapa tarkastella poliittista valtaa on miettiä mielikuvia siitä. Miten kansalaiset ymmärtävät ja käsittävät vallan, ja kuka lopulta heidän mielestään vallan kahvaa ohjailee? Tutkijat ovat lähestyneet tätä teoreettisesti erilaisten demokratiakäsitysten kautta. Millainen olisi ihanteellinen demokratiakäsitys?

Klassiseen demokratiakäsitykseen uskovat väittävät, että toimiakseen demokratia vaatii suurten kansanjoukkojen aktiivista osallistumista. Pienen vähemmistön toteuttama päätöksenteko ei palvele kansan tahtoa eikä näin ole rinnastettavissa demokraattiseen järjestelmään. Elitistisen demokratiakäsityksen kannattajat lähtevät eri näkökulmasta. Heidän kantansa on, että demokratia voi toimia hyvin, ellei jopa paremmin ilman kansalaisten aktiivista osallistumista. Asiantuntijat tekevät päätöksiä kansalaisten puolesta. Kansalaiset puolestaan valitsevat vaaleilla päättäjät, joiden luottamus mitataan vaaleissa. Näin voidaan ajatella, että vaaleissa massat kontrolloivat eliittejä. Kuitenkin asetelma voi kääntyä helposti toisin päin. Jos päätöksiä tehdään paljon välittömän demokratian muodoilla, ihmisten osallistumisaste laskee, jolloin poliittinen eliitti on riippumattomampi kansan mielipiteistä. (Paloheimo & Wiberg 1997, 159.)

Yhteisen hyvän tai yleisen edun kannattajia ovat deliberatiivisen demokratiateorioiden kannattajat. Rousseau on kirjoittanut paljon yhteisestä hyvästä, ja hän pyrki teoriassaan yhdistämään yksilöiden vapauden ja valtiovallan säätelyn järjestyksen. Demokratia tarkoittaa kansalaisten itsehallintoa, jossa kansalaiset tekevät itseään koskevat julkiset päätökset. Ihanteellisin lopputulos on siirtyminen kunkin ihmisen omaan etuun perustuvasta kaikkien tahdosta yhteiskunnan yhteisen hyvän tavoittelemaan yleistahtoon. (Setälä 2003, 105.)

Liberalistit kritisoivat deliberatiivista demokratiateoriaa väittämällä, että kansan tahtoa ei voi yksiselitteisesti määritellä. Niinpä jopa pienikin vähemmistö, joka uskoo oman asiansa oikeutukseen, voi alistaa koko yhteiskunnan ideologiansa taakse. (Paloheimo 2005, 128.) Jokaisella on oma näkemyksensä maailmasta, eikä ihanteellinen yhteiskuntamalli näyttäydy kaikille samanlaisena. Liberalisteille kansan tahdon määrittely osoittautuu hyvin ongelmalliseksi. Globalisoituvasa maailmassa näkemysten ja mielipiteiden kirjo on suuri, eikä kansallisvaltioiden identiteetti koostu enää yhtä homogeenisista aineksista kuin aiemmin. Rajattomampi maailma asettaa kyseenalaiseksi yleisen edun tai yhteisen hyvän käsitteen.

Deliberatiivisen demokratiateorian näkökulmasta liberaali demokratiateoria ei ole oikeastaan teoria demokratiasta, vaan rajoitetusta vallasta ja yksilöiden oikeuksista. Liberaalit kannattavat poliittisten instituutioiden oikeutta suojella yksilön perusoikeuksia, myös demokraattisten enemmistöjen mielivallalta. Deliberatiivisen demokratian kannattajat kritisoivat myös liberaalien suhtautumista epäillen, ellei jopa kielteisesti kansalaisten poliittiseen vaikuttamiseen. Yksilön oikeudet ovat ensisijaisessa asemassa liberaaleille, eivätkö he usko osallistumisen kautta kehittyvään kansalaisten yhteiskunnalliseen vastuuntuntoon. (Setälä 2006, 7.)

Yhtä ihanteellista demokratiakäsitystä ei varmasti ole olemassa. Loppuen lopuksi kyse on ihmisistä ja heidän motiiveistaan. Osa teorioista on selvästi egoistisempia ja osa yhteisöllisempiä. Yhteistoiminnallisilla ihmisillä on merkittävä demokraattinen eetos. Näin ollen voidaan luoda hypoteesi, jonka mukaan edustuksellinen demokratia on välitöntä demokratiaa parempi järjestelmä. Jälkimmäisessä kansalaiset ottavat kantaa asioihin, edellisessä puolestaan henkilöihin. Valittaviin henkilöihin lukeutuu niin egoisteja kuin demokraattisen eetoksen omaavia ihmisiä. Oletusarvona on, että kansalaiset valitsevat edustajikseen ihmisiä, jotka ovat omaksuneet demokraattisen eetoksen. Näin ollen edustuslaitos olisi motiiveiltaan yhteisöllisempi kuin valitsijakunta. (Paloheimo 2005, 129.) Ihanteellisessa tilanteessa näin olisikin, mutta kuten on jo mainittu aiemmin, yleisen edun tai yhteisen hyvän käsite ei ole yksiselitteinen. Perinteisten demo-

kratiamallien rinnalle Jurgen Habermas on tuonut diskursiivisen demokratiateorian (Habermas 1984), jossa keskustelun ja julkisen harkinnan kautta saavutettu lopputulos ei ole vain enemmistön päätös. Oleellista on se, että päätös perustuu konsensukseen, jossa on huomioitu erilaiset päätösprosessin aikana muokautuneet asiaan vaikuttavat näkökulmat.

2.3.1. Habermasin malli

Jurgen Habermasin diskursiivinen demokratiateoria soveltuu hyvin tämän päivän yhteiskuntaan, jossa toimijoiden konsensus on tärkeää. Monimuotoisessa yhteiskunnassa jyrkät ja ehdottomat demokratiamallit eivät toimi kovin hyvin. Yhteisymmärryksen löytäminen eri osapuolten välille on tärkeää. Näin jokainen pystyy pitämään kiinni omista näkemyksistään, mutta samalla toimia yhteisymmärryksessä muiden kanssa.

Habermasin diskursiivinen demokratiateoria lähtee siitä oletuksesta, että nykyisissä pluralistisissa yhteiskunnissa sosiaaliset normit voivat saada oikeutuksensa vain niiden henkilöiden tahdon ja järjelyn kautta, joita normit tulevat sitomaan. Huolimatta pluralistisuudesta Habermas väittää, että tietyistä perustavanlaatuisista normatiivisista periaatteista on mahdollista päästä universaaliin yhteisymmärrykseen. Hän perustelee tämän kommunikatiivisen toiminnan teorialla. (Habermas 1984, 285–286.) Habermasin mukaan toiminta on kommunikatiivista, kun toimintaa ajaa yhteisymmärryksen löytäminen, ei vain oman edun ajaminen. Jos toimijan perimmäinen tavoite on toteuttaa vain omia tavoitteita, toimintaa voidaan pitää välineellisenä tai strategisena. Toiminta on strategista, jos se tapahtuu sosiaalisessa tilanteessa, eli kohdistuu toiseen ihmiseen omien tavoitteiden toteuttamiseksi. Välineellinen toiminta on puolestaan toimintaa tilanteessa, jossa toimija noudattaa teknisiä toimintasääntöjä ja yrittää manipuloida tapahtumia tai esineitä saavuttaakseen haluamansa lopputuloksen. (Kangas 1989, 36.)

Kommunikatiivisen toiminnan teoriaan liittyy olennaisesti myös Habermasin kehittälemät elämismaailman ja systeemin käsitteet. Elämismaailman rakenteelli-

set osat koostuvat kulttuurista, yhteiskunnasta ja persoonallisuudesta (Habermas 1992, 142). Systeemi on kehittynyt evoluution kaltaisessa prosessissa, kun ”yhteiskunnan materiaallinen uusintaminen tulee riippuvaiseksi systeemisesti integroituneista osajärjestelmistä (talous ja hallinto), jotka samalla vähitellen irtaavat elämismaailman kontekstista” (Kangas 1989, 64–65).

Jaottelu elämismaailmaan ja systeemiin on hyvä, koska näin saadaan kriittinen ja normatiivinen näkökulma esiin. Kuitenkin jaottelussa piilee myös uhkia. Elämismaailma ja systeemi voidaan erottaa kahdeksi erillään olevaksi elämänalueeksi, ja usein elämismaailma mielletään hyväksi ja järjestelmä pahaksi. Kuitenkin vuorovaikutusta näiden maailmojen kesken tarvitaan. Demokratian mahdollisuus piilee siinä, että elämismaailmassa voidaan kokea ongelmia, jotka voidaan tuoda julkisuuden kautta poliittisen systeemin käsiteltäviksi. Poliittinen järjestelmä voi puolestaan säätää lakeja, joita talouden ja hallinnon rakenteiden tulee noudattaa. (Reunanen 2003, 37.)

Deliberaatio liittyy olennaisesti diskursiiviseen demokratiateoriaan, koska diskursiivisen demokratiateorian mukaan sosiaaliset normit saavat oikeutuksensa vain normien alaisuudessa olevien henkilöiden järkeilyn ja tahdon kautta. Deliberatiivisen demokratian käsite nousi esille 1980-luvun loppupuolella. Osallistuvan demokratian oli odotettu paikkaavan edustuksellisen demokratian puutteita, mutta se ei pystynytkään ratkaisemaan kaikkia ongelmia. Osallistuvan demokratian avulla oli mahdollista ratkaista sellaisia kysymyksiä, jotka voitiin ratkaista paikallisella tasolla ja vähäisellä asiantuntemuksella. Merkittävämpää asiantuntemusta vaativissa asioissa valtaa oli vaikeampi siirtää ylhäältä alas lähemmäs kansalaisia. Deliberatiivinen teoria pyrki ratkaisemaan ongelman niin, että edustajat tekevät päätökset, mutta avoimen keskustelun pohjalta. Keskustelujen tulokset tuli huomioida päätöstä tehdessä. (Nieminen 1998, 283–285.) Erilaisten näkökulmien esiintuominen avoimessa ja yhteisymmärrykseen tähtäävässä ympäristössä avaa keskusteluyhteyden eri toimijoiden välille. Vaihtoehtoja ja mielipiteitä vaihdetaan, ja niiden välille pyritään löytämään mahdollisimman hyvä lopputulos. Tällainen käytäntö vahvistaa kansalaisten uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin.

Deliberatiivinen demokratia on julkiseen harkintaan perustuvaa demokratiaa. Se tarkoittaa sitä, että asioita tulisi tarkastella monelta eri kantilta ja erilaisia vaihtoehtoja punniten. Tavoitteena on yhteisymmärryksessä löytää mahdollisimman hyvä lopputulos. Enemmistöpäätöksellä ei asioita ratkaista, vaan keskustelun avulla yritetään päästä yksimieliseen ratkaisuun. Teoreetikot myöntävät, että päätöksenteon aikarajojen puitteissa täyttä yksimielisyyttä on vaikea saavuttaa. Kuitenkin tällaisissakin tapauksissa asia voidaan mahdollisuuksien mukaan ottaa myöhemmin esille, jos uusia perusteluita ilmaantuu. (Nieminen 1998, 283–284.)

Habermas jakaa demokratian liberaaliin, republikaaniseen ja deliberatiiviseen malliin. Liberaalin mallin tarkoitus on ohjelmoida valtio toimimaan yhteiskunnan etujen mukaisesti. Julkisuudessa tapahtuva tahdonmuodostuksen poliittinen prosessi on välineellistä, strategisten toimijoiden kamppailua vallasta (Habermas 1998, 243). Republikaanisessa mallissa kansalaisyhteiskunnan tulee harjoittaa itsehallintaa, ja kansalaisyhteiskunta saakin automisen aseman suhteessa hallintoon ja markkinamekanismeihin. Julkisuudessa tahdonmuodostuksen poliittinen prosessi on dialogista ja pyrkii yhteisymmärrykseen. (Habermas 1998, 243.)

Habermas ei tyydy kumpaankaan malliin, vaan tuo esille oman vaihtoehdonsa, deliberatiivisen demokratiamallin. Hän pyrkii yhdistämään liberaalin ja republikaanisen mallin hyviä puolia, mutta vieroksuu republikaanisen mallin liiallista idealistisuutta. Hänen mukaansa se vaatii liikaa tehdessään demokraattisen prosessin riippuvaiseksi yksittäisten kansalaisten kyvyistä. Deliberaatiossa liberaalinen ja republikaaninen politiikka voivat lomittua, jos kommunikaation muodot ovat institutionalisoituneet. Parlamentaaristen elinten ja julkisuuden on toimittava deliberatiivisen mallin ehdoin. Näin toimiessaan molemmat tahot pyrkivät mahdollisimman monia osapuolia tyydyttävään lopputulokseen. Kaikkia tahoja miellyttävää päätöstä on haastava saada aikaiseksi. Tärkeintä on kuitenkin se, että kansalaisia kuunnellaan ja mielipiteet huomioidaan. Yhdessä erilaisten ratkaisujen pohtiminen vahvistaa kansalaisten osallistumismahdollisuuksia.

Samalla se auttaa myös päättäjiä, sillä he pystyvät hyödyntämään kansalaisten uusia näkemyksiä ja ideoita samalla kun pääsevät lähemmäs ruohonjuuritason politiikkaa.

Habermasin deliberatiivinen demokratiamalli vastaa erittäin hyvin haastattelemieni nuorten käsityksiä demokratiasta. Haastatteluissa tuli selkeästi esille, että nuorten mielestä sosiaaliset normit voivat saada oikeutuksensa vain niiden henkilöiden tahdon ja järkeilyn kautta, joita normit tulevat sitomaan. Nuorten tulisi olla mukana päättämässä asioista, jotka koskevat heitä. Yhteisymmärryksen löytäminen on tavoiteltu lopputulos keskusteltaessa nuorten asioista. Haastattelvani hyväksyivät täysin sen, että edustajat tekevät päätökset, mutta niin, että ennen päätöksen tekoa asioissa on kuultu henkilöitä, joita asia tulee koskemaan. Tässä kiteytyy olennainen asia: nuoret hyväksyvät parlamentaarisen järjestelmän, jossa valitut edustajat tekevät päätökset, mutta oleellista on, että heitä kuullaan asioissa, jotka koskettavat nuoria. Kysymys ei ole siitä, että nuoret olettaisivat, että jokainen tehty kannanotto johtaisi heidän kannaltaan haluttuun lopputulokseen. Merkityksellistä on se, että nuorten ääni tulee kuuluviin. Se osoittaa senkaltaista demokratiaa, joita haastattelemani nuoret pitävät arvossa.

Ihmiset, jotka tulevat olemaan tehtyjen päätösten vaikutuksen alaisina, tulisi voida esittää myös näkemyksensä asiasta. Tehty päätös ei aina vastaa haluttua lopputulosta, mutta ainakin asianomaisia on kuultu. Deliberatiivinen malli parantaa osallistumismahdollisuuksia, ja motivoi nostamaan äänen kuuluviin, sillä se saattaa johtaa konkreettisiin muutoksiin. Habermasin malli asettuu välittömän demokratian maastoon. On kuitenkin syytä tarkastella välittömän ja edustuksellisen demokratian eroja, ja miettiä niiden toimivuutta yhteiskunnassa.

2.3.2. Välitön vai edustuksellinen demokratia?

On oleellista tutkia, kumpi demokratian muodoista toteuttaa paremmin nuorten enemmistön tahtoa, välitön vai edustuksellinen demokratia? Suurissa, työnjakoon perustuvissa yhteiskunnissa kaikkiin poliittisiin asioihin ei yksinkertaisesti voi olla koko ajan vaikuttamassa. Poliittisessa päätöksenteossakin tarvitaan

työnjakoa, jolloin tehtävät on jaettu. Kuitenkin edustuksellista demokratiaa on myös kritisoitu. Esimerkiksi radikaalidemokraatit ovat sitä mieltä, että edustuksellinen demokratia etäännyttää poliittisen päätöksenteon kansasta, sen tarpeista ja toiveista. He vaativat edustuksellisen demokratian rinnalle enemmän kansanäänestyksiä, kansanaloitteita ja aktiivista kansalaiskeskustelua. (Paloheimo & Wiberg 2004, 159.)

Joseph Schumpeter (1883–1950) on kirjoittanut, että kansan tahto ja enemmistön tahto ovat liian epäselviä käsitteitä. Kyseisissä määritteissä ongelma on se, että ne perustuvat oletukseen kansan rationaalisesta mielipiteestä. Oletetaan, että kansan valitsevat edustajat ovat selvillä kansan tahdosta ja näin pystyvät panna sen täytäntöön. Schumpeter väittää, että tämä ei ole mahdollista. Hän uskoo realistisempaan pitämäänsä käsitykseen demokratiasta. Schumpeterin mukaan poliittinen johtajisto esittelee kantansa asioihin, jotka esiintyvät demokratiassa. Kansan tehtäväksi jää valita johtajisto, joka heidän asioistaan päättää. Schumpeterin teoria ei kiinnitä lainkaan huomiota kansalaisten poliittisen osallistumisen aktiivisuuteen. Hänen teoriansa heikkous on myös siinä, että se sivuuttaa hallituksen toiminnan responsiivisuuden. Poliitikkojen oletetaan toimivan kansan halujen ja tarpeiden mukaisesti, mutta tosiasia on kuitenkin se, että kaikki päätökset eivät aina miellytä kansalaisia. Schumpeterin teoria nojaa siis edustukselliseen demokratiaan. (Setälä 2003, 61–63.)

Kansan oletetaan valitsevan valistunut poliittinen eliitti päättämään asioista. Päättäjien luottamus mitataan tasaisin väliajoin vaaleilla. Esimerkiksi Suomessa järjestetään kunnallisvaalit joka neljäs vuosi, joissa kuntalaiset saavat ilmaista tyytyväisyytensä tai tyytymättömyytensä. Tänä päivänä kansalaiset eivät kuitenkaan seuraa kovin aktiivisesti politiikkaa. Niinpä vaarana on se, että ihmiset äänestävät vuosi toisensa jälkeen tottumuksesta samaa henkilöä huolimatta hänen poliittisista ponnistuksistaan.

Edustuksellista ja suoraa demokratiaa arvioitaessa on täten syytä huomioida kansalaisten mielipiteet. Ovatko he tyytyväisiä nykyiseen edustukselliseen järjestelmään vai pitäisikö suoran demokratian muotoja lisätä? Mikäli kansalaiset

kokevat vallalla olevan järjestelmän tehokkaaksi, ei kaikeksi ole aihetta muuttaa käytäntöjä. Monet kyselyt ja tilastot osoittavat suomalaisten olevan vastaanottavaisia suoralle demokratialle. Kunta Suomi 2004-hankkeessa kävi ilmi, että lähes kolme neljästä suomalaisesta haluaisi, että tärkeistä asioista päätettäisiin kansanäänestyksellä. Vielä useampi haluaisi, että järjestetyt äänestykset olisivat myös sitovia. (Pekola-Sjöblom ym. 2006,52). Kuntalaisten halu vaikuttamiseen ja osallistumiseen on vahva. Samalla heidän uskonsa kuntademokratian vaikuttamiskeinojen tehokkuuteen on kuitenkin vähentynyt voimakkaasti 1990-luvun puolesta välistä vuoteen 2004 tultaessa (mt., 254). Vahva edustuksellinen järjestelmä on taannuttanut ihmiset tilaan, jossa he eivät usko vaikuttamiskeinoin. Kansalaiset haluaisivat uskoa vaikutusmahdollisuuksiinsa, mutta omat lähtökohtaiset kokemukset ja empiria eivät tue kuvitelmaa. Halua kyllä löytyy, mutta nykyiset vaikuttamiskanavat eivät innosta osallistumaan.

Itsehallinnollisessa järjestelmässä jäsenet ovat kaksinaisessa roolissa. He ovat yhtälailla poliittis-valtiollisen prosessin toimijoita kuin oikeusalamaisia ja vallankäytön kohteita. Vaikuttaminen poliittiseen päätöksentekoon turvaa etujen tasavertaisen jakamisen ja omien oikeuksien puolustamisen. (Heuru, Mennola & Ryyänen 2008, 56.) Kuitenkin valitettava tosiasia on se, että ihmiset käyttävät vain murto-osan heille annetuista vaikuttamiskeinoista. Poliitikasta on vieraannuttu, eivätkä ihmiset usko kansalaisvaikuttamisen hyödyttävän merkittävästi omaa elämää. Osa kansalaisista seuraa aktiivisesti ajankohtaisia tapahtumia ja osallistuu keskusteluun, mutta pidättäytyy suuremmasta toiminnasta. Lopulta päättäjät koostuvat pienestä jäävuoren huipusta, joita voidaan nimittää poliittiseksi eliitiksi.

2.3.3. Kunnallishallinto

Kunnallishallinto perustuu edustukselliseen päätöksentekoon, mutta nykyisessä jälkiteollisessa yhteiskunnassa uudet arvot vaativat toimintatapojen muuttamista. Kansalaisten ja kuntalaisten suora osallistuminen voi tarjota uuden keinon osallistua paremmin yhteiskunnassa. Suora osallistuminen ja vaikuttaminen on vaativampaa ja vastuullisempaa kuin edustuksellinen demokratia. Äänestyksis-

sä he ovat itse vastuussa tekemistään päätöksistä. Huonoista tai vääristä päätöksistä ei voi syyttää yhtä helposti muita kuin edustuksellisessa demokratiassa. (Sutela 2000, 8–9.)

Poliittista järjestelmäämme leimaava ajattelu on vanhastaan pannut kansanvaltan ihannetta tavoitellessaan vahvasti painoa hajautukseen, monien päätöksen teon keskusten olemassaoloon julkisessa organisaatiossa. Vakiintuneet ja laajat itsehallinnolliset rakenteet kuuluvat olennaisesti Suomen valtiolliseen järjestelmään. Näin on myös muissa pohjoismaissa. (Heuru, Mennola & Ryyänen 2008, 18–19.) Kunnallinen itsehallinto on Suomessa tärkein yksittäinen desentralisaation, hallinnon hajautuksen muoto. Alueellisessa itsehallinnossa on monta hyvää puolta. Sillä voidaan huomioida paikalliset olot, ja palkattujen virkamiesten lisäksi hallintoa valvoo ja hoitaa kunnan jäsenten valitsevat luottamusmiehet. Hallinnolla on myös vahva omavastuu, johon valtio ei herkästi puutu.

Kuntalaisilla on käytössään kuitenkin työkaluja, joiden avulla vaikuttaa kunnan asioihin. Heillä on kunnallinen aloiteoikeus sekä yksinoikeus tai etuoikeus kunnan järjestämiin palveluihin. He voivat myös valittaa tiettyjen hallintoelinten päätöksistä tai vaatia oikaisua. Velvollisuuksista suurin lienee verojen maksaminen omalle kunnalle. Kunnallinen hallintomalli pohjautuu liberaalin edustuksellisen kansanvallan ajatukselle, jonka mukaan itsehallintoyhteisöissä asukkaat voivat itse olla vaikuttamassa asioiden hoitoon. Kuntalaiset valitsevat yleisillä vaaleilla kunnanvaltuuston, joka päättää kunnan taloudesta ja toiminnasta. Sen vastuulla on myös asettaa kunnanhallitus ja lautakunnat, jotka päättävät muusta hallinnosta. (Nousiainen 1998, 294.)

Kuntalaisilla on vaihtelevia edellytyksiä ja preferenssejä, joita he voivat käyttää erilaisilla areenoilla saavuttaakseen haluttuja tuloksia. Poliitiikan areena on tänä päivänä yksi merkittävimpiä. Poliittiset resurssit voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä on kansalaisten poliittiset oikeudet, kuten yleinen äänioikeus. Toinen on yleiset yhteiskuntaresurssit, kuten koulutus- ja tietopohja. Viimeinen kategoria on asenteelliset edellytykset kuten kiinnostuneisuus politiikkaa kohtaan. Aineellisten resurssien kehityksen myötä osallistuminen politiik-

kaan on helpottunut, mutta se ei ole vaikuttanut merkittävästi asenteiden muuttumiseen. Ihmiset ja erityisesti nuoret eivät ole aktivoituneet samassa suhteessa hyvinvoinnin nousun kanssa. (Nousiainen 1998, 320–321.) Voidaan päätellä, että mitä paremmin yhteiskunnalla menee, sitä passivoituneemmaksi ihmiset tulevat. Yhteiskunnallista vaikuttamista ei koeta tarpeelliseksi, vaikka ongelmat eivät olisi tyystin kadonneetkaan mihinkään. Yksilöllisyyttä ihannoivassa maailmassa jokaisen odotetaan huolehtivan itse itsestään. Vaikuttamista ja osallistumista ei koeta merkittäväksi, jos käsiteltävä asia ei kosketa henkilökohtaisella tasolla. Yhteisön etuuksien ja oikeuksien parantaminen objektiivisesta näkökulmasta on ihmisille yhä vieraampi ajatus.

Yksi merkittävä kunnallinen elin, jonka kautta lapset ja nuoret voivat vaikuttaa, on lapsi- ja nuorisovaltuustot. Suomen ensimmäinen nuorisovaltuusto perustettiin vuonna 1995 Kangasalalla, eli samana vuonna, kuin nykyinen kunnallislaki tuli voimaan. Siitä lähtien nuorisovaltuustojen määrä on kasvanut, ja nuorten osallisuutta tukevia vaikuttajaryhmiä on perustettu lisää. Tällä hetkellä Suomessa on nuorisovaltuusto tai muu vastaava ryhmittymä 57 prosentissa kunnista. Nuorisolain 8 §:n mukaan nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevista asioista. Muun muassa erilainen vaikuttajaryhmätoiminta toteuttaa 8 §:n vaatimuksia. Valtioneuvoston hyväksymän nuorisolakiin perustuvan ”Lapsi – ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman 2007–2011” tavoitteena on saada jokaiseen kuntaan 5-17-vuotiaiden vaikuttamis- ja kuulemisjärjestelmä, joka toimii aktiivisesti. (Vainila 2009, 16–17.) Koulujen opilastoimikuntien sananvaltaa on mahdollista laajentaa koskemaan myös kunnallista päätöksentekoa.

Suomen nuorisoyhteistyöliitto Allianssi Ry ja Kuntaliitto järjestivät yhteistyössä tutkimuksen kunnallisen nuorisotyön tulevaisuuden odotuksista. Selvitys pohjautui kyselyyn, joka lähetettiin kuntien nuorisotoimesta vastaaville henkilöille. Tutkimuksessa ilmeni, että kunnanvaltuutettujen nuorisoa koskevat aloitteet ovat laskeneet. Vuonna 2004 aloitteita oli tehty 71 prosenttia, kun vuonna 2009 määrä oli laskenut 60 prosenttiin. Aktiivisuus nuorisokysymyksissä oli paljon

kiinni kunnan väkiluvusta. Pienissä, alle 5 000 asukkaan kunnissa aloitteita oli tehty vähemmän, mutta suurissa, 5 000-100 000 asukkaan kunnissa enemmän. Usein pienissä kunnissa nuorten osuus on häviävän pieni, jolloin nuorten asiat eivät ole agendalla tai heiltä puuttuu äänitorvi, joka toisi ne esille. Niissä kunnissa, joissa toimi nuorisovaltuusto, aloitteiden määrä oli selkeästi suurempi. (Suomen Nuorisoyhteistyöliitto Allianssi Ry & Suomen Kuntaliiton raportti 2009, 15–16.) Erilaisilla vaikuttajaryhmillä, muun muassa nuorisovaltuustoilla, on suuri merkitys nuorten huomioimisen kannalta.

2.4. Suomi eurooppalaisessa vertailussa

On oleellista vertailla osallistumis- ja vaikuttamiskäytäntöjä muualla Euroopassa. Social Survey (ESS) on tutkimushanke, jonka avulla selvitetään niiden arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen muutosta, jotka liittyvät yhteiskunnalliseen kehitykseen. Hankkeessa kerätään joka toinen vuosi seuranta-aineistoa Euroopan maista. Aiheina tutkimuksessa ovat ulkomaalaisasenteet, kansalaisuus, osallistuminen ja demokratia. ESS-hanke käynnistettiin ensimmäisen kerran vuonna 2002. Dosentti Sami Borg tutki aineiston avulla suomalaisten suhdetta politiikkaan ja yhteiskuntaan. Aineisto mahdollisti myös vertailun muihin Pohjoismaihin. (Borg 2005, IX.)

Hankkeessa tutkittiin muun muassa osallistumista yhdistystoimintaan. Aineistossa käsiteltiin ihmisiä, jotka ovat viimeisen 12 kuukauden aikana olleet yhdistysten jäseninä, osallistuneet jossain määrin, lahjoittaneet rahaa toimintaan tai osallistuneet vapaaehtoistyöhön. Vertailut osoittivat, että Pohjoismaat osallistuvat keskimuutosta enemmän järjestö- ja yhdistystoimintaan. Suomalainen järjestöosallistuminen on muita pohjoismaita heikompaa. Suomessa ammatillinen järjestäytyminen sekä osallistuminen seurakuntatoimintaan ja uskonnolliseen järjestötoimintaan on kuitenkin ESS-maiden keskitasoa korkeampaa. (Borg 2005, 40–42.) Järjestötoiminta on Suomessa vielä melko tuntematonta. Suomalaiset kuuluvat kirkkoon ja ammattiyhdistyksiin, mutta niiden jäsenyys ei ole kovin aktiivista. Moni suomalainen kuuluu kirkkoon, vaikkei luokittelekaan itseään us-

konnolliseksi. Jäsenyys on siis yhteiskunnallisesti hyväksi katsottua kuulumista organisaatioon, jonka toimintaan ei aktiivisesti tarvitse osallistua.

ESS:n mukaan suomalaiset ja norjalaiset ovat ottaneet useimmin yhteyttä poliittisen järjestelmän luottamushenkilöihin ja viranhaltijoihin. Suomessa kansalaiset äänestävät vaaleissa suoraan ehdokasta, jolloin henkilökohtaiseksi koettu äänestäjä-edustajasuhde edesauttaa varmasti yhteydenpitoa. Valmiudet osallistumiseen ovat siis olemassa, mutta Suomessa niitä käytetään hillitysti. Mielenosoituksia Suomessa järjestetään verrattain vähän, ja yleensä ne ovat jonkun marginaaliyhteisön järjestämiä mielenilmauksia. Se, että mielenosoituksia on vähän, voidaan tulkita kahdella tavalla. Joko suomalaiset ovat passiivisia vaikuttajia, tai sitten ristiriitoja pyritään ratkaisemaan muilla keinoin. Suomessa suuria konflikteja ei ole, ja kulttuuripohjaisestikin suomalaisten ovat tottuneet osoittamaan mieltään vähemmän radikaalein keinoin. (Grönlund 2006, 82.) Monessa muussa Euroopan maassa, joissa korruptio ja konfliktit ovat arkipäivää, ihmiset lähtevät barrikadeille hanakammin. Myös kulttuuriset seikat täytyy huomioida aktivismikäyttäytymisessä. Esimerkiksi Ranskassa mielenosoituksilla on pitkät perinteet, ja niihin osallistutaan suuren yhteisövoiman kannattelemana.

Suomi pärjää eurooppalaisessa vertailussa hyvin. Se on osallistuva demokratia, jossa valmiudet vaikuttaa politiikkaan ovat olemassa. Poliitikkoihin ja viranhaltijoihin koetaan olevan suora yhteys. Toisaalta, länsieurooppalaisessa vertailussa Suomi kärsii alhaisesta äänestysvilkkaudesta. Kansanäänestykset saavat kuitenkin kannatusta. Jopa kolmannes on sitä mieltä, että yhteiskunnallisista kysymyksistä päätettäessä tulisi järjestää useammin kansanäänestyksiä. Kansanäänestyksistä halutaan samalla myös sitovia. (Grönlund 2006, 82,85.) Näyttää siis siltä, että suomalaiset eivät innostu järjestelmästä, joka patistaa kansalaiset äänestysuurnille vain edustajia valittaessa. Ihmiset ovat halukkaita äänestämään myös asiakysymyksistä. Kansalaisten äänen kuuluvuus yhteiskunnallisissa asioissa tulisi huomioida paremmin. On tärkeä kuulostella ihmisten tuntoja kysymyksissä, jotka voivat vaikuttaa merkittävästikin heidän elämäänsä. Tällä hetkellä luottamus järjestelmään ja päättäjiinkin on heikko, joten uusia mahdollisuuksia tulisi tarkastella vakavasti.

On hyvä tiedostaa, kuinka paljon kansalaiset loppuen lopuksi politiikasta tietävät ja tärkeä selvittää, kuinka paljon äänestäminen perustuu tietoon. Näin pystytään kartoittamaan kansalaisten poliittista lukutaitoa osallistuvan demokratian kehittämisen kannalta. Poliitiikkaa koskevien tietojen tutkimus on tärkeää myös yhteiskuntaopin ja kansalaiskasvatuksen kehittämisen kannalta (Barber 1984, Milner 2002). Kansanäänestyksiä silmällä pitäen kansalaisten poliittinen tietämys on merkittävää. Populistipuolueiden on helppo kerätä vahvalla retoriikalla kuulijoita ja kannattajia mielipiteilleen ja näkemyksilleen. Asioiden toimeksipañeminen jää usein sivuseikaksi. Moni saattaa sokaistua uskomaan puheita, jotka eivät välttämättä johda mihinkään. Poliittista lukutaitoa tulisi kehittää ja opettaa nuorille jo varhain. Poliittisen kentän kokonaisuuden hahmottaminen voisi ennaltaehkäistä ihmisten innokkuutta juosta populististen iskulauseiden perässä.

Kansainvälisen IEA Civics -tutkimus on vuonna 2001 valmistunut hanke, johon osallistui 30 maata. Tutkimus teetettiin 14–15 -vuotiailla koululaisilla, ja siinä selvitettiin muun muassa sitä, miten nuoria ohjataan aktiiviseen kansalaisuuteen eli ottamaan osaa yhteisten asioiden käsittelyyn. Yhteiskuntatietoudella ja kansalaisasenteilla on tässä asiassa keskeinen sija. Tutkimuksessa selvisi, että suomalaisnuoret ovat asenteiltaan epäyhteiskunnallisia. Tiedolliset ja osin taidolliset ansiot olivat korkeaa tasoa, kuten erilaisten kansainvälisten oppimista koskevien arviointien yhteydessä on viime vuosina nähty. Kuitenkin arvojen ja asenteiden tasolla tulokset olivat melko synkkiä. Suomalaiset nuoret ovat haluttomia osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan. He eivät ole kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista eivätkä pidä tavanomaista kansalaistoimintaa tärkeänä. Omat toimintamahdollisuudet koulussa koettiin melko mitättömiksi. Nuoret ennustivat oman osallistumisaktiivisuutensa pysyvän tulevaisuudessakin alhaisena. (Brunell & Törmäkangas 2002.) Tulevaisuuden näkymät eivät näytä siis kovin toiveikkailta. Seuraavassa kappaleessa tarkastelen lisää Suomen tilannetta ja poliittista toimintaa.

3. Nykypäivän tilanne

3.1. Maailma muuttuu

Aikaisemmin tutkimuksen fokus kiinnitettiin siihen, miksi ihmiset haluavat vaikuttaa politiikkaan. Nykyään mielekkäämpää olisi miettiä, mitä osallistuminen voi nykymaailmassa ja Suomessa merkitä. (esim. Kulynych 1997). Liberaalidemokratioissa poliittinen osallistuminen ymmärretään aktiviteettina, jonka myötä yksilöt voivat puolustaa intressejään ja vaikuttaa poliittiseen järjestelmään. Jälki-modernissa tilanteessa valtion asema ja valta vähenee. Globaali talous, kulttuuri ja politiikka näkyvät jokapäiväisessä arjessa, jolloin toimijat saattavat helposti kyseenalaistaa osallistumisen merkityksen. Monet kokevat yhteiskunnallisen tilanteen hyvin stabiiliksi ja tasapainoiseksi, eivätkä näe tarvetta suurempaan kapinointiin. Suomalaista yhteiskuntaa on aktiivisesti rakennettu sotien jälkeen, mutta nyt usea toimija kokee elävänsä valmiissa maailmassa. Ei ole yhteisiä puolustettavia intressejä, eikä räikeitä epäkohtia, joita korjata yhteisvoimin. Ihmisten moraali- tai oikeudentaju ei ole kuitenkaan kadonnut mihinkään. On käynyt pikemminkin niin, että yksilöityneessä maailmassa ihmisten ja erityisesti nuorten intressit ovat pirstaloituneet ja privatisoituneet. Yksilölliset vaikuttamiskyrkimykset ovat tietyllä tasolla syrjäyttäneet yhteisöllisen poliittisen joukkovoiman ajatuksen.

Demokraattiseen järjestelmään luotetaan kuitenkin edelleen. Useimmissa kehittyneissä demokratioissa miltei 90 prosenttia väestöstä pitää kyseistä hallitsemismuotoa muita parempana. Puhe on kääntynyt pikemminkin demokraattisen järjestelmän käytäntöjen toimivuuteen, tai voisiko sanoa toimimattomuuteen. Kansallisen politiikan vaihtoehtoinen liikkumatila on vähentynyt globalisaation myötä. Kansalaisten odotukset ovat ajan myötä kasvaneet. Julkinen sektori on kasvanut, ja politiikan tehtäväkenttä laajentunut. Sen myötä ihmisten vaatimukset etuja ja oikeuksia kohtaan ovat kasvaneet. (esim. Norris 2002.) Kansalaiset ovat valveutuneempia. Yksilölliset oikeudet ja etuudet koetaan usein puolustettaviksi intresseiksi. Yhteisön etuudet koetaan toissijaisiksi, koska niiden ei nähdä koskettavan yhtä voimakkaasti omaa elämää. Yksilöllinen ajattelu on tietyllä tavalla sumentanut yhteisön merkitystä.

Usein ajatellaan, että parantamalla ihmisten osallistumismahdollisuuksia, voidaan lisätä kiinnostusta yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja vaikuttaa osallistumisaktiivisuuden nousuun. Luottamus poliittisia toimijoita kohtaan nousee ja usko hallitsevaan järjestelmään kasvaa. Näin ei kuitenkaan aina käy. Jos kansalaiset osallistuvat poliittiseen toimintaan omia henkilökohtaisia etujaan ajatellen, voi osallistumismahdollisuuksien parantaminen johtaa siihen, että kansalaiset ovat entistä tyytymättömämpiä poliittisiin toimijoihin ja päätöksiin. (Dalton 2004, 202–208.) Poliittisessa osallistumisessa henkilökohtaiset motiivit eivät riitä ainoaksi osallistumismotiiviksi. Vaarana on, että jokainen ajaa vain omia etuuksiaan, jolloin yhteisen konsensuksen löytäminen on hyvin hankalaa. Henkilökohtaiset motiivit ovat hyvä moottori, jos ajatuksena on hyödyttää omalla toiminnallaan myös muuta yhteisöä.

Mitkä ovat ihmisten motiivit osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan? Uusklassisen talousteorian ja rationaalisen valinnan teorian mukaan ihmiset pyrkivät edistämään ensisijaisesti omia tavoitteitaan. Perinteisen valtio-opin ja sosiologian teorit väittävät, että ihmisiä ohjaavat tietyt eettiset ja normatiiviset periaatteet. Instituutiotutkimus on tuonut mielenkiintoisen näkökulman ihmisten motiivikäyttäytymiseen. Instituutiot ja yhteiset pelisäännöt vaikuttavat siihen, millaisilla motiiveilla ihmiset vaikuttavat yhteiskunnassa. Markkinataloudessa yksilöt tekevät päätöksiään markkinoilla, missä he saavat itse päättää mihin ja mitä kuluttavat. Poliittisessa elämässä ihmiset joutuvat huomioimaan toistenkin toimijoiden päätökset. He joutuvat miettimään suhdettaan muuhun ympäristöön ja yhteisöön samoin kuin esimerkiksi pohdittaessa vapaamatkustajaongelmaa julkisten hyödykkeiden tuotannossa. (Paloheimo 2005, 127.)

Poliittinen toiminta on kuitenkin monimuotoistunut ja muuttunut entistä pirstaloituneemmaksi. Poliittisen toimimisen tavat ja muodot ovat yksilöllistyneet ja motiivit ovat henkilökohtaistuneet. Puolueiden asemesta uusien poliittisten teemojen esiin nostajiksi ovat nousseet poliittiset liikkeet tai vähemmän muodollisesti ja institutionaalisesti organisoitunut poliittinen liikehdintä. (Rinne 2011, 9.) Poliittisesti toimimisen, osallistumisen ja kansalaisaktiivisuuden refleksiiviset muodot poikkeavat perinteisestä vaaliosallistumisesta. Yhteiskunnallinen kehitys on

ajautunut yhtenäiskulttuurista kohti individualistisempaa toiminta- ja osallistuskulttuuria. Ajankohtaisten poliittisten teemojen esille nostajina toimivat yhteiskunnalliset liikkeet sekä yksittäiset kansalaiset puolueiden asemesta. Uusi en poliittisten liikkeiden ja toiminnallisten verkostojen mobilisaation ja organisoinnin tapa ei muistuta aiemman osallistumis- ja toimintakulttuurin käytäntöjä. (Rinne 2011, 11.)

Kommunikatiivinen demokratia avaa uusia näkökulmia kentälle. Sen keskeisiä tekijöitä ovat aktiivinen, osallistuva kansalaisuus, hallinnon responsiivisuus, verkostot, yhteistoiminta, luottamus ja kumppanuus. Yhteistoimintaa on lisätty jalkautumalla kansan pariin niin kasvotusten kuin virtuaalisestikin. Näin ollen luulisi ihmisten suorastaan ryntäävän uusille osallistumisareenoille. Näin ei ole kuitenkaan käynyt. Miksi? (ks. esim. Rannikko & Lehtinen 1994, Rättilä 2001, Laine & Pelttonen 2003.)

On epäilty, että nyky-yhteiskunnan kansalainen ei halua vaikuttaa yksinkertaisesti siksi, että häntä ei kiinnosta osallistua politiikkaan. Kansalainen ei näe osallistumistaan tärkeäksi. On myös paljon kiinni kunnasta, miten osallistuvaan demokratiaan ja päätöksentekoon suhtaudutaan. Jotkut päättäjät näkevät nuorten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisen taakkana, ja suosivat edelleen perinteistä yhteistyötä puolueiden, virkamiesten ja yritysten välillä. (ks. Ruostetsaari & Holttinen 2001.) Demokratian kehittämisyhtymien jarruna toimii myös pelko jo saavutettujen valta-asemien menetyksestä. Pelätään, että aikuisten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen tuo mukanaan suuren joukon vähemmistön soraääniä, joiden huomioiminen hajaannuttaa huomattavasti päätöksentekoprosessia (esim. Ridell 2001). On kuitenkin huomioitava, että yhteiskunta on jatkuvassa muutostilassa. Tulisi ymmärtää, että joskus on syytä luopua vanhoista käytännöistä, jos ne jarruttavat uusien hankkeiden ja näkemysten esiintuloa. Soraäänien pitää huomioida, koska nekin kuuluvat demokraattisen järjestelmän piiriin. Parhaimmillaan ne voivat olla avain uuteen kehityssuuntaan.

Kunnallisen lähidemokratian kehittämisessä yksi mahdollisuus olisi kunnallisvaalien yhteydessä omana erillisenä vaalitoimituksena valittavat kunnanosa-

tuustot. Näiden tehtävät ja asema vahvistettaisiin johtosäännöllä. Vaikka näillä valtuustoilla ei olisikaan laillista päätäntävaltaa, niillä voisi olla suuri mielipidevalta esimerkiksi kaava-, koulu-, päivähoito - ja muissa sosiaalikeskusteluissa. (Luoto 1987, 52.) Kunnasavaltuustot voisivat myös valvoa oman kulkakuntansa etuja ja edistää alueellista toimintaa (Nousiainen 1998, 302). Lähialueen ympäristöön liittyvien asioiden vaikutusmahdollisuuksien lisääminen innostaisi passivoituneimpiakin kuntalaisia osallistumaan. Oman piirin asioiden hoitaminen ja selvittäminen koskettaa henkilökohtaisesti. Asukkaat voivat myös kehittää hankkeita, jotka he hoitavat yhteistyössä muiden alueen asukkaiden kanssa. Esimerkiksi talkootyöt ovat paitsi yhteishengen kannalta, myös taloudellisesti katsottuna hyödyllinen tapa korjata tai kehittää ympäristöä.

Kylätoimikunnat muodostavat oman tyyppisensä osan kunnallisosahallintoa. Ne ovat kyläläisten valitsema toimijoita, ja asiat on usein pohdittu valmiiksi kyläkokouksissa. Viestintätekniikan kehittyessä ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa melko anonyymisti ja vaivatta. Kuitenkaan kylätoimikuntatyyppisiä ratkaisuja ei saisi unohtaa. Individualismia korostavassa yhteiskunnassa yhteisöllisyydellekin löytyy tilaajia. Ihmisen tarvetta kuulua ja vaikuttaa jossakin yhteisössä tulisi tukea ja edesauttaa muun kehityksen ohella. Paradoksaalisesti ihmiset usein kehityksen kiihdyttyä tukeutuvat johonkin tutuksi ja turvalliseksi koettuun. Näin ollen yhteisölliset areenat voivat toimia tärkeinä tukipilareina. (Luoto 1987, 53.) On hyvä tietää, mitä ja missä tapahtuu. Kylätoimikuntien tehtävä on paitsi tiedottaa kyläläisiä, myös ajaa heidän etujaan. Erityisesti kuntien yhdistymisen myötä on hyvä, että alueella on taho, joka pitää sen intresseistä, eduista ja oikeuksista huolta.

3.2. Tiedonvälityksen vaikutus vaikuttamiseen

Pohdittaessa toimivia kansalaisvaikuttamiskäytäntöjä on syytä huomioida media, sillä se toimii merkittävänä osallistumis- ja vaikuttamiskanavana, erityisesti nuorten keskuudessa. Se välittää tänä päivänä vahvoja mielikuvia ihmisille. Journalismi ei ole kuitenkaan vain todellisuuden välittämistä vaan myös todellisuuden muokkausta. Media voi helposti esittää asioita valmiiksi pureskeltuina totuuksina, jolloin ihmisten omakohtaiselle päättelylle jää vähän tilaa (Renvall &

Reunanen 1999, 76.) Joukkotiedotusvälineitä voidaan pitää vahvoina poliittisina voimina. Tiedotusvälineillä on valta vaikuttaa kansalaismielipiteeseen ja poliittiseen päätöksentekoon. Paloheimon ja Wibergin mukaan tiedotusvälineiden valasta voidaan muodostaa kolme erilaista käsitystä. Media voi toimia kansalaiskeskustelun palveluksessa, eliitin palveluksessa tai se voi muotoilla oman linjauksen ja vaikuttaa tällä tavoin julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon. (Paloheimo & Wiberg 2004, 253.)

Ensimmäisen käsityksen mukaan demokraattisen yhteiskunnan tiedotusvälineet tarjoavat ensisijaisesti avoimen ympäristön kansalaiskeskustelulle. Käsitys on ihanteellinen, mutta myös melko epärealistinen. Ihmisten mielipiteiden näkyvyys mediassa vaihtelee. Kansalaisten enemmistö ei pidä suurta ääntä. Vähemmistö, joka osallistuu aktiivisesti kansalaiskeskusteluun, ei edusta enemmistön mielipiteitä. Se tuo julkisuuteen vahvoja kannanottoja. Näistä näkemyksistä saattaa muodostua enemmistön hallitseva kanta, koska ihmisillä on tapana seurata muiden perässä. Jos media on tuonut jonkin asian merkittävällä tavalla esille, monelle on luontevaa ajatella samalla tavalla, vaikka ei olisi asiaan kummemmin perehtynytäkään. (Paloheimo & Wiberg 2004, 254.) Enemmistön ääni jää usein vähemmistön jalkoihin. Media voi tehokkaasti muokata jonkun vähemmistön mielipiteen koskemaan koko kansaa. Vääristynyt kuva lähtee helposti elämään omaa elämäänsä, jolloin totuutta on vaikea erottaa.

Toisen käsityksen mukaan tiedotusvälineet palvelevat ensisijaisesti eliittiä. Poliitiikan, talouden ja kulttuurin eliitti pitää tiedotustilaisuuksia ja raportoi asioista ja tapahtumista omilla ehdoillaan. Propagandallaan eliitti onnistuu vaikuttamaan kansan mielipiteisiin. Tiedonvälitys on harhaista paitsi kansalaisille, myös eliitille. Eliitti ei saa tietää kansalaisten todellista kantaa asioihin, sillä kansa kertoo, mitä heidän odotetaan kertovan. Yhteiskunnan eliitillä voi täten olla hyvin vääristynyt kuva yhteiskunnasta. (Paloheimo & Wiberg 2004, 255.) Tämän päivän avoimissa länsimaisissa demokratioissa eliittien hallitsema media on melko utopistinen ajatus. Pikemminkin on niin, että media pyrkii tarttumaan eliitin esittämien asioiden epäkohtiin, ja tuomaan niitä kansan keskuuteen.

Kolmannen käsityksen mukaan tiedotusvälineillä on miltei yhtä suuri valta kuin kansanvallalla tai poliittisella eliitillä. Ne pystyvät vaikuttamaan siihen, mistä asioista uutisoidaan ja mistä ei. Tiettyjen teemojen esille nostaminen tietystä näkökulmasta vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja toimintaan. Se voi joko heikentää tai vahvistaa uskomuksiamme asioista. (Paloheimo & Wiberg 2004, 255–257.) Usein kyse ei ole siitä, mitä sanotaan, vaan pikemminkin siitä, miten sanotaan. Asioiden esittäminen vain yhdestä näkökulmasta ei kerro koko totuutta. Median rooli on yhä merkityksellisempi. Uutiset ovat kauppatavaraa, joka pitää myydä. Totuudella ei ole yhtä merkityksellistä painoarvoa kuin uutisen hyvällä myynnillä.

Hyvä esimerkki on vaalien alla järjestettävät mielipidemittaukset. Monen tutkijan mielestä ne lisäävät äänestäjien taktikointia, jolloin kyselyt kanavoivat ääniä tiettyille ehdokkaille. Konkreettisesti taktikointi on näyttäytynyt politiikan tutkijoiden mukaan presidentinvaaleissa 2012. Valtio-opin professori Heikki Paloheimon mukaan mielipidemittaukset synnyttävät äänestäjissä taktisen äänestämisen makua. Ehdokkaiden kannalta se on asia, johon on hyvin hankala varautua ja se hankaloittaa kampanjointia. Poliitiikan tutkija Mari K. Niemi säästää Paloheimon kantaa esittämällä, että vaaleihin on tullut ”epävirallinen esikarsintakierros”. Toistaiseksi varsinainen vaalipäivä on rauhoitettu kampanjoinnilta. Puolueet eivät järjestä vaalitilaisuuksia, ja tiedotusvälineet eivät julkaise uusia mielipidemittauksia. (<http://www.mtv3.fi/uutiset/presidentinvaalit>) Tulevaisuus näyttää, miten kauan vaalipäivä säilyy median koskemattomissa. Sosiaalisen median räjähdysmäinen suosio ja sen tarjoamat mahdollisuudet voivat myös muuttaa median ja vaalien yhteistä pelikenttää. Sosiaalisessa mediassa tietoa voidaan levittää ja vastaanottaa ilman ulkopuolisia rajoitteita.

3.3. Uudet keinot

3.3.1. Teledemokratia

Nykytilanne ei ole osallistumis- ja vaikuttamiskäytännöiltään ihanteellinen, joten on syytä pohtia uusia keinoja edistää kansalaisten ja erityisesti nuorten aktiivisuutta. Kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista on pyritty edistämään vii-

meisen 30 vuoden ajan melko ahkerasti. Maaseudun rakennemuutos ja kaupungistuminen synnyttivät lähiöitä ja autioituneita kyliä. Uuden tilanteen myötä vieraantumista, eristäytymistä ja yksityistymistä alettiin ratkoa uudellaisiin keinoihin. Kaupunginosa- ja kylätoimintaa kehitettiin vastaamaan ihmisten tarpeita muuttuneessa yhteiskunnassa (Salmikangas 2002, 13). Globaalistumisen, viestinnällistymisen, tietoperustan lisääntymisen ja kasvavan yksilöllistymisen myötä on osallistumisen muotoja päivitettävä. Yksi nimitys tietoyhteiskuntakehitykseen sovitulle demokratialle on ”teledemokratia”. 1980- ja 1990-luvulla keskusteluun noussut käsite tarkoittaa tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävää demokratian muotoa, jossa edustuksellista demokratiaa täydennetään osallistuvalla demokratialla. (Anttiroiko 2002, 30.)

Teledemokratian käytännöllisiä kokeiluja on tehty seutusuunnittelun, kunnallispoliittisten kysymysten, liikennesuunnittelun ja yhdyskuntapoliittisten kysymysten tiimoilta. Erilaiset kokeilut ovat osoittaneet, että ihmiset haluavat osallistua yhteisten asioiden hoitoon. Vaikutusmahdollisuuksien vain pitää olla riittävät. Tietoa tulee jakaa avoimesti, ja sen pohjalta käytävä keskustelu on oltava molemminpuolista ja rakentavaa. Teledemokratian muotoja on monia. Vuorovaikutteiset osallistumis- ja suunnittelumenetelmät ovat yksi keino vaikuttaa. Yhteisölliset toimintaryhmät voivat kokoontua säännöllisesti ja viedä hankkeitaan eteenpäin. Kunnassa tekeillä oleviin uudistuksiin voidaan vaikuttaa osallistumalla suunnittelukokouksiin, joissa myös kuntalaiset saavat äänensä kuuluviin. (Anttiroiko 2002, 30–33.)

Internet-pohjaiset foorumit ja palvelut voivat teknologian kehityksen myötä toimia varsin tehokkaana vaikuttamismuotona. Informaatiota tulisi olla avoimesti ja selkeästi esillä verkossa (Anttiroiko 2002, 33). Keskusteluryhmissä tai virtuaalilyhteisöissä voidaan keskustella yhteisistä asioista olematta fyysisesti samassa tilassa. Näin ihmiset pystyvät vaikuttamaan sijainnista riippumatta asioiden hoitoon. Teknologiaa tulisikin hyödyntää enemmän kuntien vaikuttamis- ja osallisuushankkeissa. Facebook-yhteisöt ovat esimerkki vaivattomasta ja pienin resurssein järjestettävästä kanavasta, jonka avulla päättäjät ja kuntalaiset voivat kommunikoida molemmin puolin.

Neuvoa-antavat ja sitovat tietokoneavusteiset äänestykset ja vaalit eivät ole toistaiseksi lyöneet läpi kunnissa (Anttiroiko 2002, 33). Vuoden 2011 kunnallisvaaleissa sähköistä äänestämistä kokeiltiin, mutta huonoin tuloksin. Oikeusministeriön mukaan yli 200 sähköistä ääntä jäi menemättä perille Vihdissä, Karkkilaissa ja Kauniaisissa. Äänestäjät keskeyttivät äänestämisen erehdyksessä, ja asia eteni oikeuteen.

(<http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/2009/01/774031/virossa-voi-pian-aanestaa-kannykalla>) Käytännön järjestelyissä on siis vielä parantamisen vaaraan, mutta sähköiselle äänestämislle tulisi kuitenkin antaa mahdollisuus. Uudet käytännöt vaativat aina totuttelua ja erehdysten kautta oppimista. Kaiken kaikkiaan sähköiset vaikuttamismuodot helpottavat monen kansalaisen arkea. Muun muassa vanhuksat, jotka eivät enää kykene liikkumaan, saivat mahdollisuuden osallistua ilman merkittäviä etukäteisjärjestelyjä.

Onnistuneempi esimerkki löytyy lahden takaa Virossa. Kevään 2011 parlamenttivaaleissa neljäsosa virolaisista äänesti Internetin välityksellä. Sähköinen äänestäminen on ollut mahdollista Virossa jo vuodesta 2005. Antaessaan äänensä verkossa, sen voi myös halutessaan perua. Ennakkoäänestyksen jälkeen on vielä mahdollisuus äänestää perinteisesti kopissa, jolloin sähköinen ääni mitätöityy. Viron mallia on kritisoitu läpinäkyvyydestä ja turvattomuudesta, mutta toistaiseksi suurempia väärinkäytöksiä ei ole esiintynyt. Virossa käytetään sähköistä henkilökorttia, joka on Suomessa verrattain harvinainen. Se on helpottanut sähköisten järjestelmien hyödyntämistä. Sähköistä äänestämistä kehitetään koko ajan. Viron kunnallisvaaleissa 2013 äänestäjä voi varmistaa uudella toiminnolla, että ääni päättyy vaaliurnaansa muuttumattomana.

(<http://www.europalehti.fi/2011/12/virossa-aanestetaan-verkossa/>)

Demokratiassa keskeistä on turvata kansanvallan toteutuminen. Teledemokratian kehittälyssä kriittiseksi tekijäksi ei muodostu teknologian kehitys vaan institutionalisoidut toimintapuitteet. Uusi teknologia tulisi linkittää entistä tiiviimmin poliittis-hallinnollisiin käytäntöihin. Tele-demokratian tarkoitus ei ole lisätä heilahtelevuutta ja asenteellisuutta ruokkivaa etä-äänestysmallia, vaan tuottaa ai-

dosti vuorovaikutuksellinen toimintamalli. Poliittista organisoitumista tulisi kehittää hyödyntämään entistä paremmin erilaisia tietoverkkoja. (Anttiroiko 2002, 33.) Tiukasti kontrolloitu ja hierarkkinen politiikka on aikansa elänyt järjestelmä. Teledemokratia pyrkii uuteen, joustavan elämän politiikkaan. Tavoitteena on, että kansalaiset voisivat aidosti vaikuttaa kaikilla institutionaalisilla tasoilla. Osallistumisen myötä oman vastuun kantaminen saisi mahdollisesti uusia merkityksiä. Vastuuta ei voisi sysätä automaattisesti kasvottoman byrokratian alle, vaan päätöksien takana seisoisi joukko ihmisiä, jotka ovat itse vaikuttaneet asioiden hoitoon. Ihmiset kantavat vastuunsa paljon tunnollisemmin, jos asia koskettaa heitä, ja jos he saavat siihen vaikuttaa.

3.3.2. Verkkoyhteiskunta

On oleellista, että tietoyhteiskuntaa ei ymmärretä vain ylhäältä johdettuna tieto- ja viestintätekniikkaa korostavana yhteiskuntamallina. Sen tulisi olla yhtälailla yksilöstä lähtevä, teknisesti aktiivinen kansalaisyhteiskunta sekä edellyttää kansalaisvalmiuksia. Millaisia toimenpiteitä sitten tarvitaan, jotta kansalaisten omista tarpeista johdettavia valmiuksia voidaan tulevaisuudessa parantaa? (Tietoyhteiskuntaneuvoston raportti hallitukselle 2005, 73–74.) On havaittu, että sellaiset asiat, jotka kohdistuvat lähellä olevaan, konkreettiseen ja ajankohtaiseen asiaan, saavat ihmiset liikkeelle ja osallistumaan. Internetin keinoja kannattaa hyödyntää monipuolisesti. Kuva, ääni, erilaisten vaihtoehtojen vertailu ja laskentamallit ovat hyviä esimerkkejä sähköisestä toiminnallisuudesta. Erityisesti nuorten mobilisoiminen mukaan tapahtuu parhaiten Internetin välityksellä.

Vuosina 2004–2005 toteutettiin tutkimus nuorten poliittisista osallistumistavoista ja politiikan kiinnostavuudesta. Siihen osallistui kahdeksan maata (Iso-Britannia, Slovakia, Ranska, Saksa, Viro, Suomi, Italia ja Itävalta- EUYOUYPART 2006). Tutkimuksessa ilmeni, että suomalaisnuorille poliittinen toiminta Internetissä on melko tyypillistä. 17 prosenttia suomalaisnuorista osallistuu poliittiseen keskusteluun netissä, kun kahdeksan maan keskiarvo oli 10 prosenttia. Useampi kuin joka kolmas nuori sanoi myös käyttäneensä internetiä eettisten tai poliittisten kantojen välittämiseen (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 21.) Nuoret eivät

osallistu perinteisin menetelmin politiikkaan, mutta netin kautta tapahtuva vaikuttaminen ja osallistuminen on voimissaan. Nuorilla on mielipiteitä, joita he haluavat jakaa, mutta kuitenkin heille ominaisessa ja tutussa ympäristössä – Internetissä.

Tampere on hyvä esimerkki kaupungista, joka on kehittänyt sähköisiä palvelutoimintoja merkittävästi. Paikka aloitti vuonna 2001 virallisen sähköisen asiointipalvelun. Kuntalainen voi lähettää virallisia asiakirjoja käyttämällä sähköistä henkilökorttia. Henkilöllisyys voidaan varmistaa luotettavasti, ja asiakirja saapuu suojattuna perille. Sähköistä henkilökorttia ja muita tunnistamismenetelmiä voidaan käyttää myös mielipidekyselyissä, ja tulevaisuudessa varmasti myös laajemmin äänestysten yhteydessä. (Seppälä 2002, 128.) Sähköinen väline voi tarjota vallankumouksellisen työkalun toiminnallisuuden ja osallistumisen kehityksessä. Osallistuakseen asioiden kulkuun ei tarvitse enää olla fyysisesti paikalla. Riittää, että käyttää muutaman minuutin päivästäan täyttämällä mielipidelomakkeen, jonka voi lähettää eteenpäin omalta kotikoneelta. Ajan ja paikan merkityksen väheneminen tuo uusia mahdollisuuksia vaikuttamisen ja osallistumisen saralla.

Prosessien tulisi olla joustavia, ja palvelujen tuottajia tulisi motivoida uudenlaiseen palvelukulttuuriin. Kansalaisia tulisi kouluttaa tietoverkon käyttöön. Kalliilla rahalla rakennettu tietojärjestelmä ei hyödytä ketään, jos tarvittavia resursseja sen kouluttamiseen ja käyttämiseen ei tarjota. On myös hyvin tärkeää, että uudet vaikuttamismuodot markkinoidaan oikein ihmisille. Esimerkiksi vastoin yleistä käsitystä vanhukset ovat erittäin halukkaita käyttämään teknologiaa, mikäli siihen on mahdollisuus ja he saavat asianmukaisen opastuksen. Tietotekniset valmiudet eivät rajoitu siis vain nuoriin, vaan myös vanhempaan ikäluokkaan. Tilastot tukevat vanhempien ihmisten herännyttä kiinnostusta tietoteknisiä vaikutuskeinoja kohtaan, sillä tilastokeskuksen aikuiskoulutustutkimuksen mukaan yli 54-vuotiaat ovat lisänneet eniten tietokoneen käyttöä 2000-luvulla. (<http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/pdf2008/kansanterveys908-1.pdf>.)

3.3.3. Sosiaalinen media

Useiden tutkimusten mukaan poliittisen toiminnan ja osallistuminen omaehtois-
tuminen on voimistuva tendenssi. Sosiaalisen median eli web 2.0:n mukanaan
tuomat helppokäyttöiset ja laajalle levinneet vertaismediasovellukset ovat avan-
neet uusia poliittisia tiloja ja tapoja hyödynnettäväksi. Tämän kehityksen seura-
uksena poliittisen, kuten ylipäättään sosiaalisen, aktiivisuuden motiivit, toimin-
taympäristöt ja keinovalikoimat juontuvat yhä enemmän toimijasta itsestään.
Osallistuminen järjestöjen toimintaan ja poliittinen kuluttaminen ovat poliittisia
keinoja, jotka ovat kasvattaneet suosiotaan. (Rinne 2011, 10.)

Uudistukset ja muutokset koskettavat jokaista tämän päivän kuntaa. Toiminta-
tavat muuttuvat, ja näihin muutoshasteisiin vastaaminen edellyttää kunnilta
uusien näkökulmien etsimistä ja löytämistä. Sosiaalinen media voi toimia suu-
rena voimavarana ja mahdollisuutena kuntaviestinnässä - ja asiointissa. Sitä
tutkittaessa voi lähteä liikkeelle hyvin erilaisista lähtökohdista. Kunnan, hallin-
non ja viestinnän saralla sosiaalinen media voidaan ymmärtää median tieto-
verkkoja ja tietotekniikkaa hyödyntävänä tiedon ja hallinnan muotona. Sosiaali-
sessa mediassa tietotoimijoiden tuottamaa sisältöä käsitellään vuorovaikuttei-
sesti. Se toimii myös foorumina, joka luo, ylläpitää ja kehittää ihmisten tai palve-
luiden käyttäjien välisiä suhteita. Avoimuuden ja tiedon hallinnan foorumit kun-
nassa edistävät hallinnon ja asiakkaan välistä vuorovaikutusta. (vrt. Syväjärvi &
Stenvall 2010.) Tällöin kuntalainen saa äänensä kuuluviin, ja viranomainen puo-
lestaan tietoa asiakkaiden toiveista ja tyytyväisyydestä palveluihin. Sosiaalisen
median käyttäjäyhteisöllisyys voi parhailaan lisätä kiinnostavuutta kuntien toi-
mintaa, palveluita ja toimijoita kohtaan.

Tyypillisiä sosiaalisen median lajityyppejä ovat avoimet Internet-palvelut, joita
voidaan ajatella virtuaalimaailman toreina. Torit ovat kuntalaisten kokoontumis-
paikkoja ja epämuodollisen vuorovaikutuksen areenoita. Kunta voi hyödyntää
sähköisiä toreja, missä kuntalaiset saavat esittää mielipiteensä yhteisistä asiois-
ta. Toreilla voi esittää vapaasti toiveita, ehdotuksia ja kehitysideoita. Siellä voi
myös ilmaista tyytyväisyytensä tai tyytymättömyytensä kunnan toimintatapoja
kohtaan. Kuitenkaan kaikille toreille ei riitä virkamiehiä tai luottamushenkilöitä.

Myöskään kaikkia kuntalaisia ei toreilta voida tavoittaa. Tunnistamiseen ja tietosuojaan liittyvät ongelmat varjostavat myös torien ylläpitämistä. (Syväjärvi & Kaurahalme 2010, 345–346.) Voisikin ajatella, että torit ovat epämuodollinen foorumi, jossa saa ilmaista mielipiteensä. Vaikuttamiskanavana se on hyödyllinen, muttei riittävä.

Kuntien päätöksenteko- ja palvelujärjestelmien käyttöä voidaan tehostaa myös sosiaalisen median toimintamalleilla. Tällainen sähköinen ympäristö on ikään kuin auditorio, johon kuntalaiset saapuvat käsittelemään asioitaan. Ryhmätyötilat ovat puolestaan sovelluksia, joita voidaan hyödyntää työryhmien tiedon hallinnassa ja viestinnässä. Ryhmätyötiloissa voidaan kehittää ja luoda uusia toimintamalleja hyödyntäen eri ryhmien ja eri ihmisten näkökulmia. (vrt. Strandman 2009, 202.) Sekä auditorio että ryhmätyötilat tarjoavat kuntalaisille areenan, joissa kehittää yhteistyöhakuisesti kunnan asioita. Vuorovaikutteinen osallistuminen hyödyttää niin viranomaisia kuin kuntalaisiakin.

Torin, auditorio ja ryhmätyötilat ovat toimintaympäristöitä, joiden tehokkuuteen käyttäjäyhteisöllä on suuri vaikutus. Käyttäjien on sitouduttava tuottamaan, jakamaan ja käsittelemään sisältöä, jota foorumeilla tuotetaan. Käyttäjäyhteisö koostuu eri alojen virkamiehistä, valituista luottamushenkilöistä ja kuntalaisista. (Syväjärvi & Kaurahalme 2010, 346.) Ilman käyttäjien panostusta sosiaalisen median toimintamallit jäävät vain kuolleeksi kirjaimeksi. Niin virkamiehillä kuin myös kuntalaisilla on vastuu ylläpitää foorumeita, koska kummankin osapuolen aktiivisuutta tarvitaan. Ilman kuntalaisten osallistumista foorumeista muodostuu vain virkamiesten oma ilmoitustaulu. Puolestaan yksin kuntalaisten aktivoimalla foorumilla ihmisten toiveet, mielipiteet ja kehitysideat jäävät yhteisön omaan ideapankkiin, mutta eivät saavuta virkamiehiä. Parhaimmillaan sosiaalinen media voi toimia kanavana, jonka kautta käydään avointa keskustelua ja käsitellään kunnan asioita vuorovaikutteisesti.

Uudet toimintamallit omaksutaan melko hitaasti. Perinteisten toimintatapojen rinnalle kehittyy uusia, ja vähitellen ne korvaavat vanhoja käytäntöjä. Kuntien pitäisikin luoda tarpeeksi resurssivaroja uudenlaisten toimintatapojen levittämi-

seen. Kuntalaisten pitäisi saada perusteellinen käsitys esimerkiksi sosiaalisen median tarjoamista mahdollisuuksista. Näin he pystyisivät omaksumaan uudet toimintamallit ja kykenisivät aktivoitumaan sosiaalisen median areenalla.

Sosiaalinen media on ajasta ja paikasta riippumaton sosiaalisen vuorovaikutuksen yhteisöllinen toimintaympäristö. (Syväjärvi & Kaurahalme 2010, 353). Toimijalla on mahdollisuus olla välittömässä ja jatkuvassa yhteydessä käyttäjäyhteisöön. Hän pystyy reagoimaan nopeastikin asioihin ja tuomaan mielipiteensä julki melko vaivatta. Tässä juuri piilee sosiaalisen median mahdollisuus. Perinteisemmät toimintamallit ovat osoittautuneet tuloksettomiksi. Ihmiset kokevat oman osallisuutensa ja vaikuttamisensa vaikeaksi ja tehottomaksi. Sosiaalisen median kentällä vaikuttaminen ja osallistuminen on helppoa. Toimija hyötyy osallistumisesta, hän saa palautetta ja pystyy seuramaan yhteisön synnyttämää vaikutusta päätöksenteossa.

Sosiaalisen median laaturiskit demokratian ja tiedonhallinnan kannalta on syytä huomioida. Osallistujien motiivit ja tiedollinen hajanaisuus vaikeuttavat tiedon käyttöä kansanvaltaisessa päätöksenteossa. Osallistujien heikko asiantuntijuus ja kansalaiskeskustelun tason vaihtelevuus voi johtaa tilanteeseen, jossa materiaalia on mahdotonta huomioida päätöksenteossa. Huomionhakuinen vähemmistö voi esimerkiksi hallita keskustelua tavalla, joka ei ole vuorovaikutteinen eikä johda mihinkään lopputulokseen. (Syväjärvi & Kaurahalme 2010, 354.) Avoimuuden ja osallistavan demokratian käyttöön tarkoitettu tieto ja sen oikeellisuus olisi kyettävä pitämään hallinnassa. Asiattomat kommentit ja valheellisen tiedon levittäminen voisi johtaa sanktioihin. Vastuullista osallistumista tulisi puolestaan kannustaa. On otettava myös huomioon se tosiasia, että kaikilla ihmisillä ei ole mahdollisuuksia päästä sosiaalisen median pariin.

3.4. Nuorten vaikuttamisen arviointi

Nuorten vaikuttamisen arviointi on tärkeää, sillä sen avulla voidaan saada tietoa, jota voidaan hyödyntää tulevaisuudessa. Opetusministeriö ja Suomen Nuorisoyhteistyö- Allianssi ry tuottivat yhteistyössä projektin Nuorten vaikutusmah-

dollisuuksien arviointi 2008. Hankkeen idea oli kuulla nuorten näkemyksiä osallistumisestaan ja vaikutusmahdollisuuksistaan 20 satunnaisesti valituissa kunnissa. (Gretschel 2009, 10.) Samalla selvitettiin kunnan päättäjien halua ottaa nuorten ideoita vakavasti työn alle. Tutkimustyön tulokset perustuvat osallistumisoikeuksien ja erityisesti nuorisolain 8 §:n sisällön tutkimiseen. On todella tärkeää kuulla, mitä nuoret ajattelevat omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Nuorten ja päättäjien yhteiset keskustelutilaisuudet tai foorumit avaavat ovia kaksisuuntaisempaan kommunikaatioon. Olisi myös tärkeää, että kunnat itse toisivat riittävän aikaisessa vaiheessa asioita nuorten käsiteltäviksi. Esimerkiksi Helsingin kaupungin ja Oulunkaaren seutukunnan nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuksissa pyritään käsittelemään myös asioita, joiden valmisteluprosessi on meneillään, ja joihin nuorten näkökulma olisi suotava saada. (Gretschel 2009, 56.) Molemmat osapuolet hyötyvät avoimesta ja sallivasta keskustelusta, jossa mahdollisuuksien mukaan pyritään löytämään konsensus toimijoiden ajatuksille ja näkemyksille.

Valtakunnallisen peruspalveluarviointiraportin mukaan Suomessa noin joka kolmannessa kunnassa käytetään lasten ja nuorten ja päättäjien keskustelutilaisuuksia yhtenä lasten ja nuorten kuulemisen tapana (Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2007, 155). Tämä tulos perustuu viranhaltijoiden kyselylomakevastaukseen. Pilottikuntien viranhaltijoista yhdeksän oli kyseisessä kyselyssä vastannut keskustelutilaisuuksien olevan käytössä kunnassaan yhtenä lasten ja nuorten kuulemisväylänä. Kun nuorisovaltuustoilta kysyttiin samaa, saatiin vastaukseksi myös yhdeksän. Tämä tarkoittaisi, että noin puolella pilottihankkeen kunnista on menetelmä käytössään. Todellisuudessa näin ei kuitenkaan ole. Ainoastaan Jyväskylässä, Jyväskylän maalaiskunnassa ja Seinäjoella sekä viranhaltija että nuorisovaltuusto olivat kumpikin ruksanneet kyselylomakkeeseen keskustelutilaisuuksia järjestettävän. Näiden kuntien osalta positiivista tulosta vahvistaa myös, että nuorisovaltuusto kertoi kyselylomakevastauksessaan heillä olevan kokemusta kyseisistä tilaisuuksista nykyisen toimintakauden aikana. Ainoastaan kolmella kunnalla 20:stä keskustelutilaisuuksien järjestäminen oli siis niin aktiivista, että sekä nuorisotoimen viranhaltija että nuorisovaltuusto tiesivät niistä. (mt, 155.) Kuntien tilaisuuteen tulijoilla ei

ollut aiempaa käsitystä siitä, millainen mahdollisuus ja työväline nuorten ja päättäjien välinen keskustelutilaisuus saattaa parhaimmillaan nuorten vaikutusmahdollisuuksien kehittämisen kannalta. He olivat uuden asian edessä.

Tilaisuus tultiin järjestäneeksi useissa kunnissa vain ulkopuolelta tulleen toiveen takia. Mikseivät kunnat ole itse aiemmin näitä järjestäneet? Palautelomakkeissa arvioidaan tilaisuuksia monesta eri näkökulmasta. Tärkein tilaisuuksien laatuun liittyvä seikka on kuitenkin se, että niitä muistettaisiin ylipäätään järjestää. (Gretschel 2009, 89.) Moni kunta on valmis erilaisille pilottihankkeille. Ulkopuolelta organisoitu kehittämishanke otetaan usein hyvin vastaan. Kehittämishankkeiden idea on kuitenkin vain sytyttää jokin hanke eloon. Sen tulevaisuuden näkymät ja pidempiaikaiset tulokset riippuvat kunnista ja kuntalaisten aktiivisuudesta. Usein moni hanke saa hyvän vastaanoton, mutta niiden eteenpäinvieminen tuntuu tuottavan suuria haasteita. Esimerkiksi Tuusulassa nuorisovaltuustolla on aloitekanava, johon nuoret voivat ehdottaa uusia hankkeita, esittää mielipiteitään ja toiveitaan. Sen aktiivinen käyttö on kuitenkin melko suppeata. Usein on niin, että nuorisovaltuuston oltua esillä enemmän jossain asiassa, palautekanavaan tulee viestejä nuorilta. Muuten sen käyttö on passiivista.

Korgdtrupin arviointimallissa otetaan huomioon asiakkaiden näkemykset arviointiprosessissa. (Kohonen 2004, 120.) Ajatuksena on, että asiakkaiden näkemykset ovat oleellinen osa kehittämistyötä. Osallisten näkemykset ja ajatukset ohjataan organisaation eri tasoille, ja lopulta poliittisille päättäjille konkreettisten toimenpiteiden tueksi. Asiakkaiden kokemusten hyödyntäminen on muutosvoimaa parhaimmillaan. Kysymyksessä on oppimisprosessi, jossa vuorovaikutuksen ja yhteistyön avulla eri toimijat pyrkivät mahdollisimman tyydyttävään lopputulokseen. (Julkunen 2003, 7.) Asiakkaiden kokemukset ja niiden arviointi on oleellinen osa tulevaisuuden kehitystä. Arviointiprosesseissa ei kuitenkaan edelleenkään oteta tarpeeksi huomioon kuntalaisten näkemyksiä. He ovat kuitenkin se ryhmä, joita päätökset koskettavat.

Kohonen on kehittänyt Bikva-arviointimallia soveltaen arviointikehyksen, jota voi hyödyntää tutkittaessa nuorten vaikuttamista ja osallistumista. Nuoret haastatel-

laan ensin. Ryhmähaastattelussa he saavat itse määritellä kysymykset ja arvioida nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen hyviä ja huonoja puolia. Toisessa vaiheessa haastatellaan nuorten osallisuusryhmien kanssa toimivat ohjaajat. Nuorten näkemykset ohjaavat keskustelua. Ohjaajat pohtivat omia käytäntöjään, ja yrittävät sopeuttaa niitä paremmin nuorten osallistumista tukevaksi. Myös johtohenkilöitä, jotka vastaavat vapaa-ajan toimesta, haastatellaan. Heidän tulisi keskustella työntekijöiltä ja nuorilta saamastaan palautteesta. Lopulta kaikki tieto kootaan yhteen, ja tuloksia arvioidaan. Arvioinnin tulokset toimitetaan poliittisille päättäjille. Selvityksessä esiin tulleita asioita pyritään huomioimaan uusia kehittämis ehdotuksia - ja hankkeita tehdessä. (Kohonen 2004, 120–121.) On selvää, etteivät parhaimmatkaan arviointisuunnitelmat johda automaattisesti hyviin päätöksiin. Kuitenkin arvioinneilla ehkäistään paljon väärinkäsityksiä, ja niiden avulla voidaan puuttua ajoissa havaittuihin ongelmiin. On hyvä, että eri toimijoita kuullaan, jolloin kaikille muodostuu parempi kokonaiskuva, mistä näkökulmasta asioita tarkastellaan.

4. Nuorten poliittinen toiminta

4.1. Nuorten vaikuttaminen yleensä

Nuorten poliittinen toiminta suuntautuu nykyään yhä enemmän poliittisten instituutioiden ja perinteisen politiikan kentän ulkopuolelle. Puhutaan ”uudesta politiikasta”, joka viittaa elämänpolitiikkaan. Muutos liittyy yhteiskunnan kehitykseen, yksilöllistymiseen ja perinteisten elämäntapojen muuttumiseen. Nuorten aktiivisuus kanavoituu äänestämisen ulkopuolelle. Voidaan ajatella, että kyse on ikään kuin traditionaalisen politiikanteon haastamisesta. (Hoikkala & Suurpää 2000.) Uudenlaiset vaikuttamis- ja osallistumiskanavat saavat nuorten osalta kannatusta. Äänestämisen on aina ollut vahva vaikuttamisen foorumi. Sen rinnalle halutaan kuitenkin myös uusia, aikaan ja paikkaan sopivia toimintamuotoja. Kuten on todettu jo aiemmin, äänestämisen on hyvä vaikutuskanava, mutta sen ei tulisi olla ainoa merkittävä osallistumiskäytäntö. Uusien sukupolvien myötä tulisi tarkastella myös uusia osallistumiskanavia.

Kunnan tärkein tehtävä on sen jäsenten, ensisijaisesti asukkaiden palveleminen. Tämä tapahtuu tuottamalla ensisijaisesti niitä palveluita, joita kuntalaiset tarvitsevat. Yleensä asuntoasiat, päivähoito- ja koulukysymykset, sosiaali- ja terveystalitiikka, liikenne, työpaikat sekä verotus ovat tärkeysjärjestyksen kärkipäässä. Kunnan koko, sijainti ikärakenne ja ammatinjako määrää asioiden painoarvoa. (Luoto 1987, 50.) On paljon kiinni kunnan omista resursseista, mitä hankkeita pystytään toteuttamaan ja mistä täytyy luopua. Usein erilaisista kehittämis- ja ennaltaehkäisyhankkeista on helppo karsia. Niiden ei katsota olevan kiireellisiä, ja tuloksetkin ovat usein nähtävissä vasta vuosien päästä. Näin ollen akuutit asiat hoidetaan ensin, ja useat pidempiaikaiset projektit haudataan. On syytä kuitenkin huomioda, että kuntalaisten ja päättäjien yhteistyön lähentäminen ei suinkaan ole vain kuluerä. Parhaassa tapauksessa kuntalaiset voivat tuottaa hyvinkin pienillä resursseilla hankkeita, joista hyötyvät niin päättäjät kuin asukkaatkin.

Kunnan johdolla tulisi olla selkeä kuva siitä, mitä asioita kunnan asukkaat pitävät kulloinkin tärkeimpänä. Kuntasuunnittelun kannalta olennaista on tiedostaa kuntalaisten, joihin myös nuoret kuuluvat, odotuksia. On ensiarvoisen tärkeää, että kunnan johdolla – niin virkamiehillä kuin luottamushenkilöillä – on avoin keskusteluväylä kuntalaisten kanssa. Kommunikaation tulee olla jatkuvaa ja kahdensuuntaista toimiakseen odotusten mukaisesti. Kunnallisvaalit eivät riitä viestittämään kuntalaisten toiveita. Kunnallisvaaleja pidetään tänä päivänä pikemminkin demokraattiseen hallintoon kuuluvana seremoniana kuin yhteiskuntapolitiikan suuntaa luotsaavana laivana. (Luoto 1987, 50–51.) Monen kuntalaisen mielestä puolueiden kannanotot eivät juuri eroa toisistaan. Viime aikoina onkin nähty protestipuolueiden menestyneen vaaleissa. Se on selkeä merkki poliittisesta kylläntymisestä. Jokainen puolue viestittää samoja asioita, mutta erilaisen retoriikan keinoin. Protestipuolueet ovat kuin raikas tuulahdus pölyntyneen massan pyörteissä. Ne eivät täyty välttämättä antamiaan lupauksia, mutta oleellista on poiketa valtavirrasta.

Sisäasiainministeriö asetti vuonna 1997 osallisuushankkeen toteuttamaan hallitusohjelmissa ja kuntalaissa (365/1995, KuntaL) olevia tavoitteita, jotka tähden-

sivät kuntalaisten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien lisäämistä, avointa hallintoa ja julkista toimintaa. Hanke toteutettiin vuosina 1998–2001. (Osallisuushanke 2002, 7.) Osallisuushankkeen puitteissa kehitettiin erilaisia toimintamalleja, miten lapset ja nuoret pääsisivät paremmin osallistumaan ja sitä kautta vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin. Helsingissä järjestettiin Hesan Nuorten Ääni-kampanja, jonka yksi tavoite oli lisätä oppilaiden osallistumista koulutyön suunnitteluun ja kouluympäristön kehittämiseen. Osallistumiskiinnostusta pyrittiin myös laajentamaan koulun seinien ulkopuolelle. Koululaisille ja kaupungin päättäjille järjestettiin julkisia foorumeita, joissa virkamiehet ja nuoret pääsivät käymään avointa vuoropuhelua kaupungin asioista. (mt., 2002, 73.)

Keskusteluyhteyden avaaminen toimijoiden välillä on hyvin oleellista. Moni nuori kokee, että kunnallinen päätöksenteko tapahtuu kaukana heistä. Päättäjät istuvat norsunluutornissaan, jonne nuorille ei ole asiaa. Nuorille suunnatut kampanjat rohkaisevat heitä osallistumaan ja madaltavat kynnystä päättäjien ja nuorten välillä. Kuntien kannattaisi harkita erilaisten seminaarien, keskustelutilaisuuksien tai kyselytuntien teettämistä nuorilla. Nuorten suunnittelemat ja järjestämät tilaisuudet olisivat oiva keino tukea sekä nuorten osallistumista että nuorten ja aikuisten yhteistyötä.

Kouluissa osallistumista pyritään kehittämään muun muassa lain lukioissa edellyttämän ja peruskouluissa mahdollistaman oppilaskuntatoiminnan kautta. (Ahonen & Rantala 2005, 13.) Kouluilla on muutenkin erittäin tärkeä rooli nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen aktivoimisessa. Haastatteluissani koulujen ja opettajien merkitys nousi erittäin merkittäväksi tekijäksi. Samantyyppisiin tuloksiin päätyi Marja Peltola (2006) tutkiessaan 18-30-vuotiaiden nuorten aikuisten poliittista aktiivisuutta. Hän selvitti työssään sitä, mitkä tekijät vaikuttavat poliittisen aktiivisuuden taustalla. Peltolan tutkimuksessa selvisi, että koulutuksella on positiivisia vaikutuksia nuorten yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja osallistumisen kannalta. Koulutus mahdollistaa paremman integroitumisen yhteiskuntaan. Näin ollen myös kansalaiskasvatukseen olisi hyvä panostaa. Ympäristöllä, jossa nuoret rakentavat kansalaiskäsitystään, on merkitystä nuorten suhtautumisessa vaikuttamiseen ja osallisuuteen. Jos nuoret suljetaan heitä koskevien asioiden

vaikutuspiirin ulkopuolelle, se ei varmasti lisää positiivista suhtautumista politiikkaan. Nuorten ääni pääsee esiin seuraavassa osiossa, jossa analysoin aineistoni ja etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini.

4.2. Tutkimuskysymykset, aineisto ja menetelmät

Selvitän tutkielmassani vaikuttamista ja osallistumista kuntatasolla nuorten näkökulmasta. Kansalaisvaikuttamista pidetään kovin tärkeänä, mutta miten nuoret sen kokevat? Erityisesti minua kiinnostaa nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen. Nuorten paikallisten vaikuttajaryhmien kuten nuorisovaltuustojen toimintaa on Suomessa tutkittu melko vähän. En halunnut kuitenkaan tutkia valtuuston toimintaa, vaan haastatella nuorisovaltuuston jäseniä. Halusin keskittyä aktiivisuuteen vaikuttaviin tekijöihin ja nuorten kokemuksiin vaikuttamismahdollisuuksistaan. Olen rajannut tutkielmani koskemaan Tuusulan kuntaa. Valitsin paikan siksi, että Tuusula on kasvava pääkaupunkiseudun kehyskunta, ja siellä asuu suhteellisen paljon nuoria. Olen itse Tuusulan läheltä kotoisin, joten sekin oli osasyynä paikan valintaan. Haastattelin teemahaastatteluilla kymmentä nuorisovaltuutettua. Teema-alueet käytiin jokaisen ryhmän kanssa läpi, mutta ryhmästä riippuen käsittelin joitain teemoja laajemmin kuin toisten kanssa. Näin varmistin, että haastateltavat ymmärsivät minun kysymykseni, mutta myös sen, että minä ymmärsin heidän vastauksensa oikein.

Otin yhteyttä Tuusulan nuorisovaltuuston puheenjohtajaan. Hän kertoi hallituksen kokouksessa valtuuston jäsenille tekemästani tutkielmasta, ja kysyi, ketkä olisivat vapaaehtoisia osallistumaan haastatteluihin. Otin yhteyttä kaikkiin vapaaehtoisiin ilmoittautuneisiin, ja kutsuin heidät haastatteluun. Jaoin ryhmät pitkälti heidän aikataulutoiveidensa mukaisesti. Toteutin haastattelut maaliskuussa 2011 ryhmähaastatteluilla, joissa ryhmien koot vaihtelivat yhdestä neljään. Ensimmäisessä haastattelussa oli paikalla vain yksi henkilö, koska kaksi muuta olivat unohtaneet saapua paikalle. Kyseessä oli oma virheeni. Lähetin kaikille osallistujille sähköpostilla mustutuksen, mutta en tekstiviestillä. Huomasin, että nuoret saa parhaiten kiinni puhelimen välityksellä, ei sähköpostilla, jonka kautta itse olin tottunut sopimaan virallisempia tapaamisia. Virheestä oppineena lähe-

tin seuraaville haastateltaville tekstiviestimuistutuksen, ja kaikki saapuivat paikalle.

Haastatteluita oli yhteensä neljä. Haastateltavia oli kaiken kaikkiaan kymmenen, joista kolme oli tyttöjä. Tuusulan nuorisovaltuustossa on yhteensä 13 jäsentä, joista tyttöjä on kuusi. Olin valmistautunut pitämään lisähaastatteluita, mikäli en olisi kokenut saavani tarpeeksi informaatiota jo tehdyistä haastatteluista. Lopulta kerätyssä aineistossa oli kuitenkin enemmän kuin tarpeeksi analysoitavaa, joten lisähaastatteluille ei ollut tarvetta.

Haastateltavat ovat iältään 13-18-vuotiaita. Tutkimuksen paino on nuorissa ja heidän näkemyksissään. Tarkoitus oli selvittää heidän kokemuksiaan vaikuttamisesta, osallisuudesta ja tekijöistä, jotka aktiivisuuteen vaikuttavat. Alun perin ajattelin haastatella nuorisovaltuutettuja ja nuoria, jotka eivät ole poliittisesti aktivoituneita. Päädyin kuitenkin aineistoon, joka käsittelee pelkästään nuorisovaltuutettujen näkemyksiä ja kokemuksia. Halusin pitää aineiston hallittavissa ja tutkia poliittisesti aktivoituneiden nuorten käsityksiä, koska he edustavat myös tavallisia nuoria. He edustavat Tuusulan nuoria, ja uskon, että valtuutetuilla on kattava käsitys nuorten parissa vallitsevasta asenneilmastosta.

Tutkimuskysymykseni keskittyvät tutkimaan sitä, miten nuoret kokevat oman kansalaisvaikuttamisensa ja mitkä tekijät aktivoivat nuoria osallistumaan. Aineistoni analysoin sisällönanalyysin avulla. Sen avulla voidaan tarkastella kerätyn tutkimusmateriaalin sisältöä. Sisällönanalyysi ikään kuin tuottaa raaka-aineet teoreettiseen pohdintaan, mutta itse pohdinta tapahtuu tutkijan järjellisen ajattelun keinoin. (Grönfors 1982, 161.)

Analyysin tarkoitus on luoda selkeyttä aineistoon, jotta siitä voidaan muodostaa johdonmukaisia johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105) Saadakseni aineistostani mahdollisimman paljon irti, päädyin analysoimaan sen sisällönanalyysin avulla. Miles ja Huberman (1994) ovat esittäneet aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin kolmivaiheisena prosessina. Siihen kuuluu aineiston

reduointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstarhointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Kerättyäni aineiston, litteroin sen nauhalta. Sen jälkeen pelkistin aineistoni niin, että etsin auki kirjoitetusta aineistosta tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja. Merkitsin nämä ilmaisut erivärisillä kynillä. Tämän jälkeen pelkistin alkuperäisilmaukset yhteen sanaan. Päästyäni eteenpäin klusterointivaiheeseen, etsin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelin samat käsitteet yhdeksi luokaksi ja nimesin ne. Viimeisessä vaiheessa pyrin erottamaan tutkimukseni kannalta oleellimmän tiedon. Valikoidusta tiedosta muodostin teoreettisia käsitteitä. Tuomen ja Sarajärven (2004) mukaan tutkijan tulee ymmärtää tutkittaviaan heidän omasta näkökulmastaan kaikissa analyysin vaiheissa. Tämä oli ohjenuorani edetessäni tutkimuksen vaiheista toisiin.

4.3. Tuusulan kunta

Kuten mainittu, keräsin aineistoni Tuusulasta haastatteleamalla kunnan nuorisovaltuutettuja. Esittelen tässä kappaleessa perustiedot Tuusulasta, koska mielestäni on oleellista tietää, millaisesta kunnasta olen kerännyt aineistoni.

Tuusula on vanha kunta. Se on perustettu vuonna 1643. Tuusulan kunta on kasvukunta. Vuoden 2011 tilaston mukaan paikkakunnalla asui 37 214 ihmistä. Kunnan asukasmäärä on kasvanut vuosina 2000–2009 560 ihmistä vuodessa. Maatalous oli ennen Tuusulan elinkeinotyöllistäjä, mutta nykyään palvelusektori työllistää eniten kuntalaisia. Kunnan työttömyysaste oli marraskuussa 2011 4,7 prosenttia, kun muualla Suomessa se oli 9,8 prosenttia (www.tilastokeskus.fi). Tuusula on Kokoomus-vetoinen kunta. Valtuustossa Kokoomuksella on 16 paikkaa ja hallituksessa neljä. Seuraavaksi suurin puolue on Suomen Sosialidemokraattinen Puolue. **Kunnanvaltuusto on tärkeä päättävä elin, joka kokoontuu päättäminään aikoina ja myös silloin, kun puheenjohtaja katsoo sen aiheelliseksi. Kunnanvaltuutetut osallistuvat aktiivisesti kunnan asioiden hoitamiseen, ja valtuustolla on vahva asema kunnassa. Se päättää talouden ja toiminnan keskeisistä tavoitteista. Valtuusto asettaa lautakunnat ja johtokunnat sekä päättää niiden välisistä tehtävistä ja toimivallasta johtosäännöillä. Valtuusto vas-**

taa myös kunnan mielipiteistä antaen valtion viranomaisille ja muille yhteisöille lausuntoja kuntaa koskevista tärkeistä asioista. Seutukaavat ja kunnallinen jaotuksen muuttaminen ovat esimerkkejä tämäntyyppisistä asioista. Valtuusto seuraa myös asetettujen tavoitteiden toteutumista, ja pitää huolta, että kunnan asioiden hoito on asianmukaista. (Oulasvirta & Brännkärr 2008, 59–60.)

Tuusulalaiset ovat verrattain ahkeria äänestäjiä. Äänestysprosentti on noussut kunnallisvaaleissa vuodesta 2000 7,5 prosenttia vuoteen 2008 mennessä. Naiset äänestävät miehiä ahkerammin. Vuoden 2008 kunnallisvaaleissa äänestäneitä naisia oli 65,5 ja miehiä 61,1 prosenttia. Kokonaisääniprosentti nousi 63,3 prosenttiin. Tilastoitu äänestysprosentti oli vuoden 2008 kunnallisvaaleissa yhteensä Suomessa 61,2 prosenttia. (www.tuusula.fi.) Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti nousi 72 prosenttiin. Koko Suomessa äänestäneitä oli 70,5 prosenttia.

Tuusulan nuorisovaltuustoon valitaan edustajat kaksivuotiskaudelle. Yhtenä vuotena valitaan kahdeksan valtuutettua ja toisena seuraavat kahdeksan. Näin valtuutetut työskentelevät päällekkäin, jolloin nuorisovaltuustossa on aina niin vanhoja osaajia kuin uusia kasvoja. Nuorisovaltuustot saavat itse päättää ikärajansa. Tuusulassa se on 13–18 vuotta. Tutkielman seuraavassa osiossa päästän Tuusulan nuorisovaltuutettujen äänen kuuluviin. Analysoin heidän puheistaan esiin nousevia aiheita ja pohdin niiden merkityksiä tutkimuskysymyksieni valossa.

5. Nuorten näkökulma

5.1. Nuorten tietämättömyys

Perinteisesti nuorten aktiivisuus vaaleissa on ollut heikompaa kuin varttuneemman väestön. Vuonna 2008 järjestetyissä kunnallisvaaleissa äänestysprosentti jäi noin 20 prosenttia heikommaksi kuin koko väestön äänestysaktiivisuus. Kunnallispolitiikka ei tunnu vetoavan tämän päivän nuorisoon. Suomen Kunta-

liitto, Nuorisotutkimusverkosto ja valtion nuorisoasian neuvottelukunta tekivät yhteistyössä artikkelikokoelman, jossa keskityttiin selvittämään nuorten kansalaistoimintaa ja kuntademokratiaa. Kirjoituksissa tuli esille hyvin samankaltaisia asioita kuin omassa aineistossani. Artikkelit pyrkivät tuomaan esille niitä perusongelmia, jotka tuntuvat rajaavan nuoret kunnallispolitiikan kentältä. Tutkimusta varten kerättiin kaksi aineistoa vuonna 2004. (Paakkunainen 2004, 6.)

Artikkelikokoelmasta kävi ilmi, että tyytymättömyys asioihin ja toimintahalu niiden korjaamiseen elävät vahvasti nuorissa. Nuorilla tuntuu vain olevan hyvin hankala kohdistaa tuo tyytymättömyys mihinkään konkreettiseen, kuten yhteiskunnan rakenteisiin, tasa-arvon perusteisiin tai työnjakoon. Hei eivät muodosta yhtenäistä, jonkinlaisen kansalaisaktiivisuuden ideaalin omaksunutta joukkoa. (Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 27.) Asioista valitetaan, mutta tyytymättömyyttä ei päästä purkamaan tavalla, joka hyödyttäisi sekä nuoria että kuntaa ja sen päättäjiä. Tämä tuli esille myös haastattelemini nuorisovaltuutettujen kertomuksissa. Heidän näkemyksensä on, että nuoret ovat tyytymättömiä, mutta eivät oikein osaa kohdistaa sitä mihinkään erityiseen.

”...ympäriällä kuuluu koko ajan valitusta, mutta kukaan ei sano sitä sillain niinku ääneen..että ei oikeastaan ketkään muut kun tai siis kukaan muu kun nuorisovaltuusto sano yhtään mitään yhtään mihkään.” (Poika 16)

”...ja jos on jotain valittamista, niin ei tiedä miten tehdä muutoksia.” (Poika 16)

Vastaajat kokivat, että nuorilla on vähäinen tietämys siitä, miten viedä eteenpäin asioita, joihin he haluavat muutosta. Nuoret saavat hyvin pitkälti painia ongelmiensa kanssa yksin. Todellista avointa foorumia on harvassa kunnassa tarjolla. Nuorten edustukselliset ryhmät pyrkivät toki ajamaan nuorten asioita, mutta on hälyttävää, kuinka moni nuori on joko tiedostaen tai tiedostamatta sulkenut silmänsä vaikuttajaryhmiltä. Samankaltaisia tuloksia saatiin nuorten kansalaistoimintaa ja kuntademokratiaa koskeneessa tutkimuksessa. Siinä selvisi, että vain 12 prosenttia vastaajista vastasi myöntävästi, kun heiltä kysyttiin, toimiko kunnassa nuoria aktivoivia projekteja kuten osallisuushankkeita. Nuorten ak-

tivoinnilla profiloituvia hankkeita ei aina tuoda esille tarpeeksi voimakkaasti, tai sitten ne toimivat osana vanhoja rakenteita. On kuitenkin paljon aktivointihankkeita, jotka on tuotu merkittävästi esille. Huolimatta näytävyydestä, moni projekti on saanut vaisun vastaanoton. Nuorten osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun tuntuu olevan pahasti jäissä. (Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 29.)

Monet haastateltavistani olivat huolissaan siitä, kuinka pieni osa nuorista edes tietää nuorisovaltuuston olemassaolosta ja vaikutusmahdollisuuksista. Seuraavista vastauksista käy ilmi, että harva nuorisovaltuutetuistakaan tiesi ennen omaa osallistumaan, miten nuorisovaltuusto toimii, ja kuinka sen kautta voi vaikuttaa.

”Mun historian opettajani tokaisi, et tällanen vaihtoehto (nuorisovaltuusto) on. Sitä ennen en ollu oikeen huomannukkaan tätä, mut sitten ilmoittauduin ja pääsin sisään.” (Poika 17)

”Joskus pienempänä olin nähny kirjastolla jonkun mainoksen, et siitä mä tiesin, että tällanekin luottamuselin (nuorisovaltuusto) on olemassa, mut mä en sen toiminnasta tienny yhtään mitään. . se oli siinä se mainos, mut kukaan ei huomannu sitä, ja se on tilanne varmaan nykyään. Sitä pitäis parantaa.” (Poika 15)

”Ei mul ollu mitään hajua, et miten tässäkin kunnassa asiat toimii, ennen ku lähin tähän (nuorisovaltuustoon) mukaan. Mun mielestä jokaselle nuorelle ja aikuisellekin pitäis tarjota samanlainen tietopläjäys. Kun miettii, et miten paljon tietoo täst saa, et kuinka monta ihmistä on hallituksessa, ja kuka on kunnanjohtaja.” (Tyttö 15)

Kuten ylläolevista kommentteista käy ilmi, kunnallispolitiikka on melko tuntematonta nuorille. Suomen Kuntaliiton, Nuorisotutkimusverkoston ja valtion nuorisasian neuvottelukunnan teettämään tutkimukseen vastanneista nuorista vain 45 prosenttia ilmoitti melko varmasti tunnistavansa tai tuntevansa jonkun kunnan valtuutetun tai luottamushenkilön. Mitä syrjäisemmästä ja pienemmästä

paikkakunnasta oli kyse, sitä paremmin kunnan päättäjät olivat tiedossa. Kunnallispolitiikka koettiin yleisesti ottaen ”harvojen henkilöiden keskinäiseksi peliksi” (Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 34). Haastatteluissa tuli ilmi samoja lainalaisuuksia. Nuorilla tuntuu olevan selkeä käsitys omasta kuntalaisidentiteetistään tai pikemminkin sen olemattomuudesta. He kokevat, että nuorten ääni ei kuulu kunnassa, eikä heille tarjota foorumia, jossa nuorten olisi mahdollista tuoda näkemyksiään esiin. Vaikka monessa kunnassa on järjestetty erilaisia aktiivointifoorumeita, ne on lähinnä organisoitu ylhäältä alas. Jos nuoret itse pääsisivät vaikuttamaan heille tuotetusta sisällöstä, kiinnostus monia asioita kohtaan nousisi varmasti enemmän. Usean kunnan strategia on järjestää isoja hankkeita nuorille aktivoinnin edistämiseksi. Niistä ei kuitenkaan ole mitään hyötyä, jos itse osallistujat puuttuvat. Näin ollen kuntien tulisikin kuunnella enemmän, mitä nuorilla on todella sanottavaa. Olisi hyvä lähteä liikkeelle nuorten omista lähtökohdista, ja siitä, miten heidän mielestään osallistuminen voitaisiin parhaiten toteuttaa.

5.2. Puuttuva äänitorvi

”Ja mä just yks päivä mietin, et kuka ne päättää meille, et millaset tuntijakaumat tulee, et kun on puhuttu sitä, et ku mun vanhemmat oli nuoria, niin ei niille näin paljon opetettu, et koko ajan kasvaa tää tietomäärää ja kasvaa paineet nuorena, et pitää opetella sitä ja tätä ja tota, et koko ajan yritetään laajentaa ja tehdä parempaa koulutusta lapsille ja nuorille..mutta kuka niistä sitte päättää, että jos siellä sitte päättää sellaset ihmiset, jotka on käyny 60-luvulla koulua, ja ne päättää 2000-luvun koulunkäynnistä, niin ei niil oo mitään hajua, miten se nykyään on..et sama kiusaaminen on, ja sama tyyli, et opettajat opettaa oppilaita, mut kaikki muu on muuttunut, et eri opetustyyli, ja on tietokoneet sun muuta...niin se, et nuorten pitää päästä päättämään nuorten asioista. Pitää olla niitä nuoria vaikuttajia, että voi ajatella, että ne tietää nuorten asioista paremmin.” (Tyttö 15)

Edellinen vastaus kiteyttää hyvin vastaajien toivomukset nuorten mahdollisuuksista päättää heitä koskevista asioista paremmin. Kaikkien haastateltavien näkemys myötäili samaa – nuorten äänen on kuuluttava paremmin nuorten asiois-

sa. Vastaajien mielestä kuilu nuorten ja vanhempien välillä on kasvanut liian suureksi. Nuoria miellyttäviä ehdokkaita on harvinaisen vähän ehdolla esimerkiksi kunnallisvaaleissa. Haastateltavat näkivät, että kunnanvaltuustot koostuvat keski-ikäisistä vaikuttajista, jotka pyrkivät parantamaan vanhemman väestön asioita. Näin kuvailee tilannetta kaksi haastateltavaani:

”jos nuoret äänestäis pelkkiä nuoria, niin ikäjakauma eduskunnassa ja kunnanvaltuustossa vähän vaihtuis. Jos ne nuorimmat ehdokkaat pääsis sisään, niin sitte ne kaksikymppiset ja kuusikymppiset joutuis oleen keskenään ja setvimään yhteisiä ratkaisuja asioihin. Se varmaan kaventais sitä kuilua (nuorten ja vanhempien välillä).” (Tyttö 15)

”Surullisintahan on just se, että ikäjakauma eduskunnassa on jostain viidestäkymmenestä jonnekin kaheksankymppin hujakoille, et sielhän on sellasia ihmisiä, jotka ei oo nähny pariinkymmenneen vuoteen nuorten elämää, tai tietäis mitä oikeesti nuorten elämässä tapahtuu. Olis tärkeä saada tieto siitä, mitä suomalaiset nuoret tekee, ja miten niiden oloja vois parantaa. Nuorethan on meidän tulevaisuus, vai miten se nyt menee. Ja sitten se olis ihan hyvä vaalikonsti saada pari tuhatta äänestäjää lisää, ku sanois, et mua ihan oikeesti kiinnostaa nuorten asiat. Nekin laiskimukset, jotka ei käy eduskuntavaaleissa äänestämässä, niin nekin saattais sitte, et hei, jos tää jätkä ihan oikeesti sanoo, et nuoret on tärkeempiä ku suuret ikäluokat, niin kannattais itte käydä äänestämässä.” (Poika 16)

Haastateltavat kokivat, että heiltä puuttuu ääni, jonka kautta vaikuttaa. Nuoria poliitikkoja on heidän mielestään liian vähän. Selkeä näkemys oli, että nuoret eivät äänestä tai vaikuta asioihin, koska eivät samaistu kehenkään poliittiseen vaikuttajaan. Välinpitämättömyys ja toivottomuus nuorten keskuudessa sävyttivät montaa vastausta. Löysin paljon yhtymäkohtia Päivi Harisen tutkimuksesta, jossa hän tutki nuoria kansalaisuuden näkökulmasta. Harinen haastatteli nuoria 1990-luvun loppupuolella. Lama seuraamuksineen oli tuttu ilmiö haastateltaville henkilöille. Lama-ajan kontekstissa kansalaisen vapaus muuttui ikään kuin alaisuudeksi, epäoikeudenmukaiseksi tilaksi, jossa yhteiskunnallisen hierarkian ta-

sot korostuivat ja mahdollisuudet puuttuivat. (Harinen 2000, 103.) Kriisitila ei ole yksilön, vaan järjestelmän. Nuoren kohtalo on olla poliittisesti vieraantunut tai vieraannutettu työmarkkina- ja talouspoliittisten ongelmien ja epäoikeudenmukaisuuksien uhri. Tyytymättömyydestä ei kuitenkaan seuraa kapinaa tai suuria protesteja. Haastateltavani puhuivat hyvin samankaltaista kieltä kuin Harisen haastateltavat. Hierarkkinen järjestelmä näyttäytyi heille muurina, jonka yli on miltei mahdoton kiivetä.

Vaikka poliittinen aktivoituminen ei johtaisi toiminnalliseen osallistumiseen, poliittinen keskustelu on kuitenkin lähtenyt käyntiin. Haastateltavani kertoivat, että Perussuomalaisten nousu on kirvoittanut sellaista keskustelua, jota ei lähiaikoina ole ollut nuorten keskuudessa. Näin kertoo 15-vuotias poika:

”Kyl nuoretkin on sillai aktiivisempia puhumaan politiikasta ku ennen. Ku noi populistit on pinnalla, niin kyl se kiinnostaa nuoriakin. Kutakuinkin jokaisella on mielipiteensä Perussuomalaisista, niin se aktivoi ihmisiä keskustelemaan. Just tällaset asiat pitää kansalaiskeskustelua käynnissä.” (Poika 15)

Politiikka ei ole herättänyt nuorissa tunteita, mutta Perussuomalaisten provosoiva politiikka ja argumentointi on kirvoittanut nuortenkin kielen kantoja. Puolueet ovat näyttäneet samassa valossa, jolloin nuorten on ollut hankala muodostaa mielipidettään puolueista tai vertailla niiden linjoja keskenään. Äänestäminen on koettu turhaksi, sillä kaikki edustajat on nähty kuuluvan samaan massaan.

”Siitä (Perussuomalaisista) saa helposti mielipiteitä, että tykkää tai ei tykkää. Tosi pitkään on ollu silleen, että ei oikein tiedä. Ei oo heränny tunteita, niin sitte se tuntuu, et se on ihan yks ja sama, ketä sitä äänestää.” (Tyttö 17)

Kuten edellä olevasta virkkeestä käy ilmi, Perussuomalaiset ovat onnistuneet lyömään läpi puhumalla asioista kansan kielellä ilman poliittista jargonia. He erottautuvat jyrkillä ja selkeillä mielipiteillään. Tämän tyyppinen politiikka puree myös nuoriin. Hyvänä esimerkkinä ovat presidentinvaalit 2012. Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry järjesti 76 000 nuoren nuorisovaalit lähes 650 yläkou-

lussa, lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa. Sauli Niinistö sai 36,1 prosenttia ja Timo Soini 20,3 prosenttia äänistä. (www.hs.fi) Nuorten ajatusmaailma näkyy tuloksista. Konservatiiviset arvot ovat pureneet nuoriin äänestäjiin. Halusin kuitenkin saada selville, että kuinka aitoa kiinnostus lopulta on. Onko niin, että poliittinen kiinnostus kohdistuu lopulta vain yhteen populistiseen puolueeseen, josta on helppo puhua, mutta olla kiinnostumatta politiikasta laajemmin. Haastateltavani näkivät asian toisin.

”Kyllä se herättää ajattelemaan vähän muutakin. Kun on kuullu jostain puolueesta, niin sitte saattaa helposti mennä kattomaan jotain muitakin puolueita., ja selvittää muutenkin, miten asiat toimii. (Tyttö 18)

Kiinnostus on nuorisovaltuutettujen mukaan aidosti herännyt. Populistinen politiikka on herättänyt nuoret passiivisesta koomasta. Kansalaiskeskustelu on saanut lisää tuulta alleen. Populistinen politiikka on sekoittanut tasapaksuksi koettua poliittista kenttää. Parhaassa tapauksessa haastateltavani ennuste käy toteen, ja käy niin, että keskustelu johtaa laajempaankin politiikan selvitystyöhön nuorten keskuudessa.

5.3. Habermasin malli vastauksissa

Olen esitellyt Habermasin diskursiivisen demokratiateorian luvussa kaksi. Teoria lähtee siitä oletuksesta, että nykyisissä pluralistisissa yhteiskunnissa sosiaaliset normit voivat saada oikeutuksensa vain niiden henkilöiden tahdon ja järjelyn kautta, joita normit tulevat sitomaan. Habermas väittää, että tietyistä perustavanlaatuisista normatiivisista periaatteista on mahdollista päästä universaaliin yhteisymmärrykseen. Hän perustelee tämän kommunikatiivisen toiminnan teorialla. (Habermas 1984, 285–286.) Toiminta on Habermasin näkemyksen mukaan kommunikatiivista, kun toimintaa ajaa yhteisymmärryksen löytäminen, ei vain oman edun ajaminen. Habermasin demokratiateoria vastasi osuvasti haastattelemani nuorten käsitystä päätösvallasta ja sen oikeutuksesta. Haastatelluissa tuli selkeästi esille, että nuorten mielestä oleellista on se, että ennen päätöksen tekoa asioissa on kuultu henkilöitä, joita asia tulee koskemaan. Vaikka

lopputulos ei olisi toivottu, oleellista on, että heitä kuullaan asioissa, jotka heitä koskettavat.

”Esimerkiks koulumaailma on muuttunu ihan valtavasti viimesen kymmenenki vuoden aikana. Sinne tarvittais se oikee näkemys siitä, miten asiat on yläasteilla ja ammattikouluissa ja lukioissa. Tarvitaan päivitystä. Ja onhan opettajia asiantuntijoina, mutta ku eihän ne opettajatkaan nää kaikkea, mitä kouluissa tapahtuu.” (Tyttö 18)

Tytön kuvaus osoittaa, että nuorten näkemyksiä ei huomioida tarpeeksi. Koulumaailmassa nuorten mielipiteet tulisi rekisteröidä, sillä koulu kuuluu vääjäämättä jokaisen nuoren elämään. Siellä saadut opit ja kokemukset muokkaavat nuorten ajatuksia ja arvomaailmaa.

Usea haastateltava koki, että kouluasioissa nuoria ei kuunnella tarpeeksi, mutta monessa muussa asiassa nuorisovaltuuston mielipide huomioidaan. Haastattelut tunsivat omaavansa arvovaltaa. Esimerkiksi nuorten kotiintuloasiassa kunnanvaltuusto oli ollut kiinnostunut heidän mielipiteestään.

”...mun mielestä nuorisovaltuustolla on hyvin paljon arvovaltaa, et virallista valtaa ei oo niin älyttömästi, mut arvovaltaa on, et meitä kuunnellaan Tulee herkkä korva, jos on vähänkin nuoria sivuuttava asia. (Poika 15)

On myös merkittävää, että nuorisovaltuutetut ovat saaneet edustajan kaikkiin muihin lautakuntiin paitsi kasvatus -ja opetuslautakuntaan. Pääsyn evääminen kasvatus – ja opetuslautakuntaan kiteyttää hyvin nuorisovaltuuston jäsenten näkemyksen vaikutusvallastaan: koulumaailmaan heiltä on pääsy kielletty, mutta muissa asioissa mielipiteet huomioidaan.

Poikien näkemykset vaikuttamisesta vastaavat hyvin Habermasin diskursiivisen demokratiateorian valossa tarkasteltua käsitystä vaikuttamisesta. Avainsanaksi muodostuu yhteistyö muiden kanssa.

”Vaikuttaminen on jokapäiväistä kanssakäymistä muiden ihmisten kanssa ihan ruohonjuuritasolla. Sieltä se lähtee liikkeelle.” (Poika 17)

”Sitten tulee erilaisia näkökulmia asioihin, esimerkiksi iän perusteella tai asuinpaikan perusteella. Monimuotoisuus on plussaa.” (Poika 15)

Edellinen kommentti viittaa nuorisovaltuuston rakenteeseen. Kaikki haastateltavat kokivat, että iän, asuinpaikan ja henkilöiden diversiteetti valtuustossa on ehdoton etu. Avoin keskustelu ja yhteiset päämäärät ohjaavat heidän toimintaansa, ja edellinen kommentti kiteyttää hyvin jäsenten ajatukset; ”monimuotoisuus on plussaa”.

5.4. Miksi nuoria tarvitaan mukaan päätöksentekoon?

Monella nuorella ei ole juuri minkäänlaista tietoa kotikunnan asioista, päätöksistä ja suunnitelmista. Nuoret ovat kuitenkin ryhmä, johon kunnan kannattaisi panostaa. Jos kiinnostus kunnallispolitiikkaa kohtaa olisi suurempi nuoremmalla iällä, se varmasti motivoisi toimimaan aktiivisempana kansalaisena myöhemmin. Täytyy huomioida, että tämän päivän lapset ovat huomisen päättäjiä. Näin ollen olisi monen etu, että nuorten ymmärrys käsiteltäviä asioita kohtaa olisi laaja ja varhain omaksuttu. Demokratia kun opitaan parhaiten olemalla mukana ja saamalla omakohtaisia kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta (Osallisuushanke 2002, 73). Haastateltavilla oli selkeä käsitys siitä, että mitä varhaisemmin nuoret huomioidaan, sitä paremmin he aktivoituvat.

”No, jos ei nuoret pääse mukaan päätöksentekoon, ne ei välttämättä sitten koskaan opi sitä päätöksenteon tärkeyttä. Se pitäis oppia pikkuhiljaa, että nyt mä päätän omista asioistani, mutta mä voin päättää myös muiden, itseäni nuorempien asioista.” (Poika 13)

”Jos ei tässä iässä opi päättämään, niin sitte se saattaa jäädä semmoseks, että ei jaksakaan vaivautua äänestämään myöhemmin.” (Poika 15)

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että nuorison passivoituminen osoittautuu suureksi ongelmaksi myöhemmin. Ennaltaehkäisy olisi paras keino välttää tulevaisuuden konfliktit. Monen haastateltavan puheenvuoroista huokui ärtyneisyys sellaista poliittista ilmapiiriä kohtaan, mikä heidän mielestään on vallalla. Nuorten jättäminen pois päätöksentekoaareenalta on asia, johon ei tulisi suhtautua kevyesti. Yksi haastateltavistani kommentoi asiaa painokkaasti:

”Otan radikaalin esimerkin, et vaikka kaikkia terroristeja ei kiinnosta maailmanrauha, niin pitäiskö meidän kaikkien silloin unohtaa terroristit ja antaa niiden väsäätä pommejaan...ei. Musta yhtäläillä toi nuorisopäättäminen on sellanen pommi, joka saattaa räjähtää aikanaan, jos siihen ei vaikuteta.” (Poika 17)

Kuten vastauksista voi päätellä, haastateltavat näkivät parantamisen varaa nuorten huomioimisessa poliittisella kentällä. Kuitenkin vaikutusmahdollisuutensa Tuusulan nuorisovaltuuston jäsenenä he näkivät positiivisessa valossa. Valtakunnallinen kehitys tukee haastateltavieni näkemyksiä. Nuorisovaltuustojen mahdollisuudet osallistua kunnanvaltuuston, -hallituksen ja lautakuntien kokouksiin on parantunut vuodesta 2006. Silloin noin 50 prosenttia kunnan viranhaltijoista ilmoitti, ettei nuorisovaltuutettujen osallistuminen luottamuselimien kokouksiin ollut mahdollista. Kolme vuotta myöhemmin vain 30 prosenttia oli enää tätä mieltä. (Suomen Nuorisoyhteistyöliitto Allianssi Ry & Suomen Kuntaliiton raportti 2009, 22.) Haastateltavani kiittelivät sitä, että Tuusulassa nuorisovaltuutettuja kuunnellaan ja heidän mielipiteensä huomioidaan.

”Yleensä kunnanvaltuustossa, ku joku nuorisovaltuuston edustaja puhuu, niin kaikki kuuntelee yleensä tosi hyvin. Nuoret otetaan yleisesti tosi hyvin huomioon.” (Tyttö 17)

Suurin osa haastateltavista koki, että nuoria koskevissa asioissa nuorisovaltuuston kannanotot otetaan huomioon. Kuitenkin muissa asioissa heidän mielipiteensä ei painanut enää yhtä paljon. Tämä närkästytti muutamaa haastateltavaa, kuten seuraavasta vastauksesta käy ilmi.

”Mun mielestä nuorisovaltuustolla ryhmänä on kohtuullisen hyvät vaikutusmahdollisuudet. Riippuu siitä, mihin asioihin me halutaan vaikuttaa..et usein nuorempien lasten terveystalvelujen asiat sun muut, niin niihin on niin paljon vaikeempi vaikuttaa, ku esimerkiksi siihen, ku meiltä kysytään mielipidettä kotiintuloajoista. Meiltähän pyydettiin mielipidettä siitä, ja siinä otettiin kyllä tosi hyvin huomioon. Mut muuten on vähän vaikeempi vaikuttaa.”(Tyttö 15)

Nuorisovaltuustojen rooli kunnissa on viime vuosina kasvanut, ja vaikuttajaryhmien toiminta otetaan tosissaan. Kunnat eivät ole antaneet nuorisovaltuustoille määräyksiä, miten niiden tulisi toimia. Pikemminkin nuorisovaltuutetut saavat oman harkintansa mukaan muodostaa toimintatapansa. Tästä valinnanvapaudesta haastateltavat olivat mieleissään. Nuorille annetaan valtuustossa mahdollisuus toimia omalla tavallaan ilman tiukkoja rajoituksia. Nuorisovaltuuston toimintamahdollisuuksiin vaikuttavat paljon valtuutettujen aktiivisuus, kuntaorganisaatiossa annetut tehtävät ja nuorisovaltuuston asema ja sen saama julkisuus. Tiedonvälitys on oleellisessa roolissa. (Halme 2008, 23.) Olin positiivisesti yllätynyt, kun haastatteluissa kävi ilmi, että keski-uusimaalainen lehdistö suhtautuu erittäin hyvin nuorisovaltuuston toimintaan. Haastateltavat kiittelivät median suopeaa suhtautumista. Sain käsityksen, että keski-uusimaalainen lehdistö puolustaa nuorisovaltuustoa hyvinkin hanakasti.

Kun meidän asioita on jossain kritisoitu, niin Keskarin keltanen media on ottanu aika kovalla kädellä kantaa..ja mä oon ollu erittäin tyytyväinen just siihen, kuinka paljon media nuorisovaltuustoa arvostaa. (Poika 16)

Negatiivinen yllätys oli puolestaan kuulla, että Tuusulan kasvatus-ja koulutuslautakunta ei huoli kokouksiinsa yhtään nuorisovaltuuston edustajaa. Kaikissa muissa lautakunnissa nuorisovaltuutetut edustajat otetaan mielellään mukaan. Kysyin perusteluja, ja näin minulle vastattiin.

”Perustelut on, että eihän nuorisovaltuuston edustajat jaksais istuu siellä tai jaksaa kulkea näitä kokousmatkoja, että ei kiinnosta nää asiat. Mikä on mielenkiin-

tosta, että miks me oltais yritetty päästä sinne 1,5 vuotta, jos meitä ei kiinnostais ne asiat? (Tyttö 18)

On toki olemassa asioita, joita käsitellään suljetuin ovin, jolloin ulkopuoliset edustajat eivät voi osallistua kokouksiin. Tiedustelin asiaa, mutta pääsyn eväätminen lautakunnan kokouksiin ei kuitenkaan johtunut myöskään tästä syystä.

..kunnanhallituksen mies.. se oli kattonu ne asialistat (kasvatus-ja koulutuslautakunnan) puolentoista vuoden ajalta. Oli vaan yks asia, missä me ei oltais voitu olla mukana. Kaikissa muissa oltais voitu osallistua. (Tyttö 17)

Haastateltavat olivat kaikki yksimielisiä siitä, että heitä tarvitaan kasvatus- ja koulutuslautakunnassa. Valtuutetut ovat yrittäneet ahkerasti saada sinne edustusta, mutta tuloksetta.

6. Aktiivisuuteen vaikuttavat tekijät

6.1. Omakohtainen halu vaikuttaa

”Ollaan menty erittäin ylä-ja alamäkeä (nuorten vaikuttamis- ja osallistumistavoissa). Nyt ollaan menossa kohti ylämäkeä, mut jos mennään tästä kymmenen vuotta taakse päin, niin mentiin reilua alamäkeä. Kun oon kyselly omilta vanhemmiltani, ja nään ne 1970-1980-luvuilla, niin siihen nähden me ollaan alamäessä. Ei nuoret enää vaikuta samalla tavalla. Kuitenkin jos verrataan milenyumien vaihteeseen, niin siihen nähden ollaan menossa ylämäkeen.” (Poika 16)

Muutama haastateltava vertasi vaikuttamis- ja osallistumiskäytäntöjä historian valossa. Edellä oleva poika nosti esiin omien vanhempiansa aikakauden, jonka hän näki paljon aktiivisempänä kuin meneillään olevan ajanjakson. Vanhemmista muuten puhuttiin hyvin vähän. Kukaan ei esimerkiksi maininnut, että omat

vanhemmat olisivat vaikuttaneet siihen, että nuoret lähtivät ehdolle nuorisovaltuustoon.

”Kyl se on ihan täysin lähteny meikäläisestä, vissiin liityin nuorisovaltuustoon, enne ku omat vanhemmat ees ties asiasta, vaikuttaminen on lähteny täysin omista kokemuksista.” (Poika 16)

Yksi haastateltavista mainitsi, että omat vanhemmat ovat kannustaneet jatkamaan poliittista uraa pidemmällekin.

”.. joo, mut sit sitä vanhemmatkin on sanonu, et ku rupee oleen ikää, niin kunnallispolitiikkaan vaan.” (poika 15)

Olin melko yllättynyt vastauksista. Oletin, että vanhemmilla olisi ollut enemmän vaikutusvaltaa nuorten poliittiseen aktivoitumiseen. Kuitenkin haastateltavat toivat esille opettajien ja omakohtaisten kokemusten merkityksen poliittisessa heräämisessä. Erityisesti koulut ja opettajat nousivat keskiöön, kun puhuttiin vaikuttamiseen ja osallistumiseen vaikuttavista tekijöistä nuorten keskuudessa. Yhdessä Tuusulan keskuksessa toimii koulu, jonka opettajia kaikki haastateltavat kiittelivät nuorten aktivoimisesta.

”meil on Jokelassa pari aktiivista yh-historian opettaja, jotka yrittää värvätä sinne fiksuja ja potentiaalisia ihmisiä..ja ihan siitäkin syystä (lähti mukaan nuorisovaltuustoon) , et se on mielenkiintoista. (Poika 16)

Omakohtainen halu vaikuttaa asioiden kulkuun motivoi myös haastateltavia. Moni koki, että nuorisovaltuuston kautta tutustuu uusiin ihmisiin, oppii asioita ja pääsee vaikuttamaan.

”Kai se oli sitten ihan se vaikuttamisen tarve, rupesin miettimään vähän, että olis kiva jo näin vähän nuorempana päästä niinku kunnan asioihin.” (Poika 15)

”Olis kiva vaikuttaa kaikkien muidenkin nuorten asioihin.” (Poika 13)

Yksi haastateltavistani oli suhtautunut hyvin penseästi nuorisovaltuustoon ennen asettumistaan ehdolle. Hän ei ollut uskonut valtuuston vaikutusvaltaan. Poika oli kuitenkin yllättynyt positiivisesti huomattessaan, että voi todella vaikuttaa valtuustosta käsin nuorten asioihin.

”alun perin se oli mun ja kaverin joku päähänpisto, et nyt me halutaan lähtee tällaseen juttuun mukaan, ku sitä mainostettiin aika paljon mejän koulussa..sit öö, ku oltiin loppuen lopuks oltu siä jonkun aikaa niin mulla ainaki henkilökohtaisesti..mä rupesin ihan oikeesti miettiin, et kuinka, et miten politiikka toimii meillä Suomessa, ja miten hommat yleensäkkään rullaa tässä valtiossa ja etenkin täs yhteiskunnassa ja tuli, et jotain täytyis tehdä, ja sen takii niinku kaiken opiskelun ja muun ohella yritän mahdollisimman paljon nuorisovaltuuston kautta vaikuttaa asioihin..saada nimenomaan nuorille parempaa oltavaa ” (Poika 16)

6.2. Vaikuttajaryhmät ja muut nuoret

Nuorten vaikuttajaryhmien ja muiden nuorten välillä on merkittäviä eroja. Vaikuttajaryhmät koostuvat aktiivisista nuorista, joiden poliittisten järjestöjen realistinen kulttuuri tai kunnallisdemokratia hakee vielä muotoaan. Ryhmät voivat olla mukana kunnallisessa päätöksenteossa, määräämisessä tai valmistelussa. Ne voivat olla vaaleilla valittuja tai sitten vapaamuotoisempia yhteisöjä. (Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 52,58.) Haastatellessani Tuusulan nuorisovaltuutettuja minun tuli pitää tämä mielessäni. Vaikuttajanuoret uskovat tavallisia nuoria enemmän demokratian vaikuttavuuteen ja järjestelmän toimivuuteen. He ovat löytäneet oman keinonsa vaikuttaa ja osallistua.

Aktiiviset vaikuttajaryhmät uskovat toiminnallaan olevan merkitystä, mutta niin sanotusti tavalliset nuoret eivät katso, että omalla panoksella olisi suurempaa merkitystä. Loppuen lopuksi molemmilla ryhmillä on samanlaiset mahdollisuudet vaikuttaa. Vaikuttajaryhmille on vain avautunut jo näkymä poliittiselle kentälle. He ovat kokeneet, että asioihin voi vaikuttaa ja osallistuminen kannattaa. Haastatteluissa ilmeni, että Tuusulan nuorisovaltuutetut tiedostivat hyvin eron

heidän ja tavallisten nuorten välillä. Se ei näyttäytynyt mitenkään ylimielisyytenä, mutta valtuutetut ymmärsivät, että suurin osa heidän ikätovereistaan ei ollut kiinnostunut vaikuttamisesta ja osallistumisesta.

”Mehän ollaan se nuorisolain kahdeksannen pykälän mukainen pakollinen nuoria koskeva taho. Meidän pitäis saada se tieto (nuorten näkemyksistä ja mielipiteistä), koska meidän edustetaan niitä nuoria, mut ei se, kun harva on kiinnostunut tän ikäsenä tai nuorempana tai vanhempana, niin harvaa se tosissaan kiinnostaa.” (Poika 16)

”Se on tämmönen teini-iän välinpitämättömyys, että mua ei kiinnosta. Yläasteella saattaa olla, että ei kiinnosta maanlaajusesti, eikä kiinnosta, miten asiat tapahtuu. Mutta sitte ku varttuu...ehkä me, jotka ollaan löydetty tää politiikka, ollaan varmaan sitten jotenki ylikehittyneitä.” (Poika 15)

Vetäytyminen tai osallistuminen valintoina on kyseenalaistettu. Sillä, päättääkö nuori valita aktiivisen vai passiivisen roolin, ei nähdä lopputuloksen kannalta merkityksellisenä. Bernandes (1997) väittää, että niukkenevat resurssit voivat johtaa siihen, että ne, joilla on vielä taloudellista valtaa, voivat yhä tehokkaammin kontrolloida niitä, joilla sitä ei ole. Tyytyminen omaan osaan luo apatiaa ja toivottomuutta. Päivi Harisen tutkimukseen osallistuneet nuoret kokivat laman seuraukset yhteiskunnallisena vääryytenä, mutta aktiivisia toimenpiteitä asioiden korjaamiseksi ei evätty. (Harinen 2000, 104.) Omissa haastatteluissa ilmeni samoja lainalaisuuksia. Ongelmista valitetaan, mutta niitä ei viedä eteenpäin. Nuoret ovat omaksuneet ajatusmaailman, jonka mukaan yrittäminen ei johda mihinkään: yksi askel eteenpäin vie kuitenkin kolme taaksepäin. Miksi aktivoidua, kun lopputuloksen kannalta sillä ei kuitenkaan ole mitään merkitystä. Näin kertoo haastateltava:

”Sellasia konkreettisia tekoja tarvitaan, et sais jonkun sellasen jutun läpi, et tulis enemmän terkkareita kouluun tai jotain tällasta. Sitten nuoret ehkä heräis, et hei, me voidaan oikeesti vaikuttaa. Mut ei mulla ainakaan oo pompannu sitä isoo jäänmurtajaa sieltä, sitä tapahtumaa vielä. Kun miettii, et Helsinkiin, pää-

kaupunkiin, yritettiin saada nuorisovaltuustoo, niin sekään ei onnistunu, niin se on masentavaa kaikille nuorille, et ei me voida vaikuttaa mihinkään tollaseen.”
(Tyttö 15)

Valtuutettujen kertomuksista kuvastui ajatus, että nuorten paikka on ikään kuin jo etukäteen määrätty. Yksilöllinen maailmankuva takaa sen, että jokainen voi muovata elämästään omannäköisen. Kapinointi on turhaa, koska aiemmat sukupolvet ovat taistelleet nuortenkin puolesta. Voitosta saavat nauttia myös seuraavat sukupolvet. Ovatko nuoret sitten tyytyväisiä maailmaan, joka heille on valmiiksi annettu? Eivät välttämättä, mutta toiveet muutoksista jäävät vaille päämäärää ja sisältöä. Jos halutaan luoda jotain uutta aktiivisuutta, on astuttava ulos valmiiksi annetusta paikasta ja luotava uusi toiminnan kenttä (Harinen 2000, 214). Jokainen sukupolvi tuottaa jotain uutta. On vain astuttava pois omalta mukavuusalueeltaan, ja katsottava maailmaa uusin silmin. Maailma ei ole ikinä valmis. Aiemmat sukupolvet ovat joutuneet taistelemaan kovemmin oikeuksistaan. Se ei kuitenkaan tarkoita, että nykynuorilla ei olisi tässä ajassa tarvetta vaikuttaa. Ympäristöasiat ovat esimerkiksi ajankohtaisia ja merkittäviä, ja niiden suunnittelemiseen ja ratkaisemiseen pitää tulevaisuudessa paneutua yhä enemmän (Harinen 2000, 214).

6.3. Koulumaailman mahti

Aineistossani koulujen ja opettajien rooli nousi hyvin merkittävään asemaan. Haastateltavat katsoivat, että kouluissa tulisi lisätä lasten ja nuorten demokraatiakasvatusta. Samaa ajatusta on puoltanut Kohonen (2004, 118-120). Omien näkemysten ilmaisemista ja esiintuomista tulisi korostaa, ja osallistuvaa opetusta kehittää. Opettajan tulisi kannustaa oppilaita ilmaisemaan mielipiteensä vapaammin. Haastateltavat toivat kaikki esille sen, kuinka iso rooli opettajilla on vaikuttamisen ja osallisuuden kannalta. Aktiivisten opettajien panostus näkyy myös nuorisovaltuustossa maantieteellisesti. Tuusulan kolmesta keskuksesta yhdellä on koulussaan erittäin aktiiviset yhteiskuntaopin ja historian opettajat. Näiden opettajien ansiosta moni on lähtenyt mukaan nuorisopolitiikkaan ja aset-

tunut ehdolle nuorisovaltuuston vaaleihin. Vuosi toisensa jälkeen kyseisen keskus onkin edustanut enemmistöä nuorisovaltuustossa.

”Tuusulalaisten nuorten aktiivisuudessa on tosi isoja eroja alueiden välillä. Sen huomaa kouluissa, että tosi aktiiviset yhteiskuntaopein opettajat, esimerkiksi yhdessä keskuksessa, niin sieltä tulee aina suurin osa meidän ehdokkaista. Musta tuntuu, että kaikki sen koulun käyneet on tosi aktiivisia puuttumaan yhteiskunnallisiin ongelmiin.” (Tyttö 18)

”Meil on pari tosi aktiivista yh-historian opettajaa, et siitä se lähti. Se maikka jakko kaikille, jota se ajatteli, et olis halukkaita lähteen mukaan, niin jako suoraan käteen ilmotuksia, että ilmottappas sä tänne ittes mukaan..” (Tyttö 15)

Opettajien aktiivisuus näkyy siis myös oppilaissa. Koulu ei ole ainoastaan kirjallisuuden oppimispaikka, vaan koululla on myös kasvatustehtävä. Opetussuunnitelman puoltaa käsitystä (Opetussuunnitelman perusteet 2004). Koululla on oma tärkeä yhteiskuntaan sosiaalistava tehtävänsä. Opettajilla on merkitystä heidän ohjatessaan oppilaiden kehitystä kansalaisiksi ja yhteiskunnan täysvaltaisiksi jäseniksi. Koulu on kuin yhteiskunta pienoiskoossa - siellä lapset oppivat monia sosiaalisen maailman lainalaisuuksia.

”Jos opettajat käyttäis päivästänsä sen 15 minuuttia siihen, et kävis sanomassa, et hei, tajuuttekste, et miten teidän elämään vaikutetaan kunnallisella, valtakunnallisella tasolla, saatais heräämään siihen, et siellä tehdään välillä huonoja päätöksiä, tai vaikei huonoja päätöksiä, niin joidenkin mielestä väärä päätöksiä...et jos niitä (nuoria) otettais niskasta kiinni, et nyt käynte kuuntelemassa vaikka jonkun kivan tädin tunnin puheen siitä, miten tää kunnallispolitiikka tai politiikka yksinkertaistetusti ylipäätään toimii.” (Poika 16)

Puheenvuorosta käy ilmi, että opettajien nähdään olevan jopa vastuussa nuorten valveutumisesta. Muutama haastateltava oli ärsyyntynyt opettajien passiivisuuteen. Opettajat hoitivat heidän mukaansa pakollisen velvollisuutensa opettamistyössä, mutta eivät vaivautuneet aktivoimaan oppilaita sen enempää.

Asian problemaattisuus askarrutti minua. Kuinka aktiivisia opettajien kuuluisi olla? Opettajilla ei ole virallista velvollisuutta aktivoida oppilaitaan osallistumaan ja perehtymään asioihin. Toisaalta jos he olisivat aktiivisempia, ainakin haastateltavien näkemyksen mukaan se innostaisi oppilaita perehtymään yhteiskunnallisiin asioihin paremmin. Jokainen ihminen on yksilö, niin myös opettajakunnassa. Ketään ei voi pakottaa aktivoimaan oppilaita. Näin ollen yhteiskuntaopin tunnit nousevat tärkeään asemaan. Jos yhteiskuntaoppia opetettaisiin useampi tunti viikossa, aktivoiminen ei lepäisi enää vain innostuneiden opettajien harteilla.

”Yhteiskuntaopin tunnit on erittäin informatiivisia. Mä muistan, ku viime tunnilla yks poika sano, et hän ei ollu kiinnostunu näistä asioista vuos sitte, mutta nyt hän haluis tosissaan äänestääkki, ku on saanu kuvaa politiikasta ja asioista.”
(Poika 15)

Lähes jokainen haastateltava toi esille yhteiskuntaopin merkityksen kouluopetuksessa. Yhteiskuntaopin tavoitteet ovat yhtäläillä teoreettiset kuin myös käytännölliset eli kansalaiskasvatukselliset. (Rautianen 2005, 54.) Yhteiskunnallisen tiedon syvempi ymmärtäminen palvelee niin yhteiskuntaa kuin nuoriakin. Aktiivinen kansalainen tarvitsee tietoa toimiakseen. Mitä aikaisemmin ja perusteellisemmin sitä tarjotaan, sitä todennäköisempää on, että nuoret käyttävät tietojaan hyväksi myös tulevaisuudessa. Yhteiskuntaopin pitäisi kyetä antamaan oppilaille muutakin kuin fraaseja ja yksittäisiä tietoja. Suurin osa haastateltavistani oli myös sitä mieltä, että yhteiskuntaoppia tulisi opettaa jo seitsemännellä luokalla, kun nyt sitä opiskellaan vasta yhdeksännellä luokalla. (mt, 55–56.)

”...yhteiskuntaopin vois siirtää seiskalle. Jos se alkaa vast ysillä, niin se on aika myöhään. Mut jos jo seiskalla opetettais perusjuttuja, niin osallistuminen myöhemminkin saattais olla eri luokkaa.” (Poika 17)

”..jos sitä yhteiskuntaoppia olis koko yläaste, niin ainakin jotkut vaalit osuis kohalle. Näkis oikeesti, et millai se menee.” (Tyttö 18)

Edellinen kommentti oli mielestäni fiksusti oivallettu. Kolmeen yläkouluvuoteen mahtuu ainakin yhdet yleiset vaalit. Opitun tiedon näkeminen käytännössä konkretisoisi nuorille vaikuttamisen ja osallistumisen käytäntöjä. Koululaitoksen olisi hyvä lisätä suoraa asennekasvatusta ja kehittää koulujen osallistumiskulttuuria aktiivisesti, jolloin edustuksellisen demokratian uskottavuus nuorten silmissä paranisi. Yhteiskuntaoppi on oppiaineena monimuotoinen ja osallistumiskulttuuria tuleva ainekokonaisuus. Aine voi parhaimmillaan antaa tarvittua tietotaitoa miten ja missä voi vaikuttaa.

6.4. Sosiaalisen median mahdollisuudet

Tuusulan nuorisovaltuustolla on oma aloitekanavansa, joka on suunnattu nuorille. Nuoret kuntalaiset voivat lähettää sinne kehitysideoita ja aloitteita asioista, joita haluaisivat tuoda esille. Nuorten aloitekanava on toiminut kunnassa vasta muutaman vuoden, joten todennäköisesti siitä syystä se ei ole lähtenyt vielä kunnolla käyntiin.

”Kyllä sinne tulee kuukaudessa pari, kolme aloitetta. Enemminkin vois totta kai olla, mutta se on ollu aika tasaista. Aluks oli tosi paljon...ja aina, ku on käyny mainostamassa, niin sinne on tullu paljon lisää aloitteita, mutta sitten jos ei niitä nopeesti sinne päivitä, niin ei porukka sitte käy.” (Tyttö 17)

”Sitä (nuorten aloitekanavaa) pitäis mainostaa, että sielläkin voi antaa oman äänensä kuuluviin. Ei oo tullu ihan hirveesti aloitteita.” (Poika 13)

Aloitekanava on hyvä väylä tuoda mielipiteensä esille, mutta harva nuori on tietoinen tästä mahdollisuudesta. Niin kuin nuoret kommentoivat, asian esiintuominen on tärkeää. Mainostaminen tuottaa tulosta, ainakin väliaikaisesti. Haastateltavat toivoivat nuorten löytävän aloitekanavan paremmin, jolloin he voisivat hyödyntää sitä tarkoituksenmukaisesti. Mitä ahkerammin aloitekanavaa markkinoidaan, sitä enemmän sinne tulee myös ehdotuksia. Kuitenkin muutamia hyviä

ehdotuksia on tullut, ja niitä on viety eteenpäin. Haastateltavani kiittelivät aloitteiden tasoa, kuten seuraavasta virkkeestä käy ilmi.

”Tuusulassa on tullu sinne muutamia hyviä ideoita. On pyydetty ulkojäättä ja vastaavaa. Jossain kunnissa on vain, että halutaan parempaa kouluruokaa. Sinne on tullu ihan oikeita juttuja, mitä ne (nuoret) on pyytäny.” (Tyttö 18)

Haastateltavat uskoivat aloitekanavan suurempaan suosioon etenkin, jos jokin ehdotus sieltä menisi todellisuudessa läpi. Konkreettiset tulokset vaikuttavat enemmän kuin helposti tyhjiksi jäävät korulauseet.

”Jos on joku huonosti kunnassa, niin sinne sitten muunnospyyntö. Mitä enemmän aloitteita menis läpi, sitä enemmän nuoretki uskois, et hei, mähän voin vaikuttaa.” (Poika 15)

Aloitekanava on yksi sosiaalisen median mahdollistama käytäntö. Haastatelluissani kävi ilmi, että kaiken kaikkiaan sosiaalista mediaa pidetään hyvänä informaatiokanavana, mutta toistaiseksi ainakaan se ei ole lisännyt merkittävästi nuorten aktivoitumista.

”Suomen facebook-vaikuttaminen on kuitenkin aika heikohkoa. Et esimerkiksi, ku ajatellaan, et oli tää yleislakko. Oli satatuhatta, jotka tykkäs siitä, ja sitte ne ne järjesti kauheen mielenosoituksen, mut vaan 15 ihmistä tuli sinne. Toimittajia oli enemmän kun niitä mielenosoittajia.” (Poika 15)

Poika viittaa kansanedustajien palkankorotuksia vastaan järjestettyyn yleislakoon 15.10.2010. Sosiaalinen media mahdollistaa sohvamielenosoitukset. Käsite viittaa siihen, että vaikuttajan ei tarvitse liikkua kotisohvaltaan mihinkään. Riittää, että hän klikkaa näppäimistöltä oikeaa nappulaa ja osallistuu johonkin hankkeeseen. Tietyllä tavalla vaikuttaja uskoo varmasti olevansa jo klikkauksellaan muuttamassa maailmaa. Hän osallistuu yhdessä muiden klikkaajien kanssa tapahtumaan olematta fyysisesti läsnä. Tämä onkin sosiaalisen median problemaattinen osuus. On helppo ilmoittautua moneen tempaukseen, tilaisu-

teen ja tapahtumaan. Eri asia on sitten saapua oikeasti paikalle. Kuitenkin haastateltavillani on myös luja usko siihen, että sosiaalinen media tulee ajan saatossa vakiinnuttamaan asemansa myös konkreettisemmän vaikuttamisen valossa.

”Mun mielestä ajan kuluessa sosiaalinen media tulee tekeen tehtävänsä. Tää (poliittinen aktivoituminen) on nyt lähdössä nousuun, tää on nousun alkua.”
(Poika 15)

”Nuorison aktivoituminen on syttymässä. Kun sosiaalista mediaa käytetään entistä enemmän, sitä kautta saa ihan oikeetakin uutisinformaatiota..niin ehkä se siitä lähtee mietityttämään” (Poika 15)

Edellisistä kommenteista voi päätellä, että nuoret ovat heräämässä, mutta eivät aivan valveilla vielä. Nuoret kuitenkin käyttävät sosiaalista mediaa päivittäin, jolloin myöskään poliittinen aktivoituminen verkossa ja sen ulkopuolella ei ole kovin kaukana.

6.5. Miksi vaikuttaa?

Poliittiset nuorisjärjestöt eivät tunnut kiinnostavan kovin montaa nuorta Suomessa. Liikunta -, harrastus - tai nuorisjärjestöjen toiminta sen sijaan herättää suurempaa kiinnostusta. Perinteisen poliittisen osallistumisen rinnalle halutaan uusia toimintatapoja. Erilaiset nuorille suunnatut osallisuushankkeet ovat saaneet monessa kunnassa hyvän vastaanoton. (Horell, Sotkasiira & Haikkola 2004, 136–137.) Nuoret lähtevät monista eri syistä mukaan toimintaan. Itselle tärkeistä asioista puhuminen ja niiden puolesta aloitteiden tekeminen on saanut monet aktivoitumaan erilaisissa järjestöissä. Haastatteluissa tuli selkeästi ilmi se, että nuorisovaltuutetut haluavat vaikuttaa paitsi omaan elinympäristöönsä, myös muiden nuorten mahdollisuuksiin.

”ku mä nyt tuun asumaan tääl Tuusulas vähintään viis vuotta, niin olis kiva, ku olis mielenkiintoinen kautta mielekäs paikka elää. Olis kiva vaikuttaa kaikkien muidenkin nuorten asioihin.” (Poika 13)

Konkreettinen tekeminen ja parhaassa tapauksessa johonkin päätökseen vaikuttaminen rohkaisee nuoria osallistumaan yhteiseen toimintaan. Positiivinen palaute muilta tahoilta, kuten kunnanvaltuustosta, vaikuttaa myös nuorisovaltuutettujen toimintaan.

”..meil (nuorisovaltuustossa) se lähtee yleensä siitä, et joku keksii jonkun idean, ja se on hyvin usein erittäin kaukaa haettu. Sit ku sitä tietyt ihmiset alkaa kokoo sitä palapeliä, niin jossain vaiheessa siit syntyy aivan loistava idea..ja kyl se menee läpi täällä aika helposti. Yllättävän paljon meit kuunnellaan nuorisovaltuustossa. Ite odotin, et ei tulla saamaan mitään aikaseks, mut totesin olleeni väärässä...positiivisesti.” (Poika 16)

Yhdellä haastateltavallani oli myös toisenlainen näkemys asiasta. Hän oli kokenut väheksyntää kertoessaan olevansa nuorisovaltuutettu. Erityisen huolestuttavaa on, jos aikuiset suhtautuvat vähätellen nuorten tekemään työhön. Negatiivinen suhtautuminen jättää jälkensä siinä missä positiivinenkin.

”Mä oon ainakin ite huomannu koulussa jonkun verran sitä, että kun on kertonut olevansa nuorisovaltuustossa, niin on sanottu, että no, ihan kiva, mutta ettehan te oikeesti pysty vaikuttamaan mihinkään. Sitä on tullu aika paljon aikuisten taholta, mikä voi olla aika lamauttavaa, kun joku sanoo, että se on hirveen kivaa toi sun toiminta, mutta et sä pysty mitään oikeesti tekeen.” (Tyttö 18)

Nuorille tulisi tarjota mahdollisuuksia vaikuttaa asioihin, jotka heitä koskettavat. Haastatteluissa ilmeni, että harrastusmahdollisuudet ovat yksi asia, johon nuoret haluavat vaikuttaa. Erityisesti nuorten liikuntamahdollisuuksiin vaikuttaminen tuotiin selvästi esille, mutta myös musiikki oli toimintamuoto, johon nuoret haluavat osallistua.

”Kyllä on paljon nuoria, joilla on asiaa, ja ne tuo sitä hyvin paljon esiin musiikin kautta, ja yleensäkin taiteen kautta.” (Poika 16)

”Liikuntamahdollisuuksiin pitäis panostaa. Ne on lähellä sydäntä. Niihin nuoret haluaa vaikuttaa, ja se niinku kiinnostaa.” (Poika 17)

Vaikuttajaryhmien toiminta-ehtoja ja -mahdollisuuksia tulisi edistää merkittävästi. Vaikka Suomessa on vankka lainsäädännöllinen pohja nuorten vaikuttajaryhmien toiminnalle, se ei näy merkittävästi kunnan toiminnassa. Kuntalaissa on kirjattuna, miten kuntalaisten osallisuutta voidaan parantaa. Tulisiko lakitekstiä päivittää siten, että on pakko parantaa? Nuorten osallistumisoikeudet tulisi taata myös käytännössä, ei vain teoriassa. Tapahtumien, tilaisuuksien ja kannanottojen järjestäminen on vaikuttajaryhmien toiminnan kannalta tärkeää, sillä näin he saavat toiminnalleen julkisuutta ja saavat muitakin nuoria mahdollisesti innostumaan asioista. Esimerkiksi Tuusulan alueelle aletaan rakentaa uutta asuinalueita. Alkuperäiseen kaavaan ei ollut merkitty lainkaan nuorisotaloa. Tähän epäkohtaan nuorisovaltuusto otti kantaa, ja kannanotto myös huomioitiin.

”Me tehtiin siitä kannanotto. Tulee uus asuinalue Tuusulaan, mutta sinne ei tuu nuorisotaloa, niin se on vähän...ei sitä huomannu kukaan muu ku me. Nyt sitä uutta kaavaa tehdään, ja he on luvannu ottaa ton asian huomioon.” (Tyttö 18 ja tyttö 17)

Merkittävä ponnistus oli erityisnuorisotyöntekijöiden työn jatkaminen Tuusulassa. Muutama oli jopa ollut yllättynyt, että asiat päättyivät niin hyvin. Näin tyttö kuvaa asioiden kulkua.

”Eka mikä oli, ku me aloitettiin vuoden 2008 alusta, tehtiin juttu siitä, ku oli tullu erityisnuorisotyöntekijöitä Tuusulaan. Saatiin sitten pidennettyä heidän palkkaustaan tänne. Oli alun perin suunniteltu, et he on vaan puol vuotta, niin me sitte tehtiin siitä iso juttu, kerättiin iso adressi, ja sitä jatkettiin sitten vielä kahdella vuodella..et se oli aika iso juttu itellekin, et pystyy oikeesti tekeen jotain.” (Tyttö 18)

Olin melko yllättynyt kuullessani, kuinka merkittäviin asioihin nuorisovaltuusto pystyy vaikuttamaan. Kaavoitusasiat ja työsuhteen jatkaminen ovat asiakokonaisuuksia, joiden päätösvallan olin kuvitellut olevan nuorten ulottumattomissa. Kuitenkin nuorisovaltuutettujen ahkera työ palkittiin. Heidän kannanotoillaan on ollut todellinen merkitys, joka on johtanut konkreettisiin tuloksiin. Tällainen motivoi varmasti myös muitakin nuoria aktivoitumaan. Adressit eivät jää aina vain paperipinoksi muiden joukkoon tai kannanotot sanahelinäksi poliittisen jargonin syövereihin.

6.6. Kolme keskusta – kolme kuntaa

Tuusulassa on kolme keskusta; Jokela, Kellokoski ja Hyrylä. Hyrylä on suurin näistä keskuksista, ja siellä asuu 8 000 tuusulalaista. Jokelassa asuu 6 100 asukasta Kellokosken ollessa pienin keskuksista 4 400 asukkaallaan. (www.tuusula.fi). Haastatteluissa ilmeni, että keskukset ovat eriytyneet omiksi yksiköikseen. Yhden kunnan alla on kolme omaa aluetta, jotka eivät nuorten mielestä yhdisty yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Monet pitivät problemaattisena alueen segregoitumista. Yksi haastateltavistani ehdotti jokaiseen keskukseseen jaostoja, jotka huolehtisivat oman alueensa asioista.

”..nythän nuorisovaltuustossa on porukkaa eri puolilta Tuusulaa, mutta että joka keskuksessa vois olla tietyt jaostot, jotka hoitais sen alueen asioita pääasiassa.”
(Poika 15)

Yksi mahdollisuus olisi, että nuorisovaltuustossa jaettaisiin vastuualueita sen jäsenille. Motivaatiota lisäisi varmasti, jos jäsenet saisivat vastata oman kotikeskuksensa asioista. Ongelma on vain se, että keskuksien välillä on suuria eroja, mitä tulee nuorison poliittiseen aktivoitumiseen ja osallisuushalukkuuteen. Näin kertoi yksi haastateltavistani:

”Tossa (nuorisovaltuuston ehdokkaissa) on tosi isoja eroja alueiden välillä Sen huomaa kouluissa, että tosi aktiiviset yhteiskuntaopin opettajat, esimerkiksi Jo-

kelassa, niin sieltä tulee aina suurin osa meidän ehokkaista. Musta tuntuu, että kaikki Jokelan koulun käyneet on tosi aktiivisia puuttumaan yhteiskunnallisiin ongelmiin.” (Tyttö 18)

Kävi ilmi, että Jokelan keskuksessa asuu aktivoituneita nuoria. Haastateltavat kertoivat, että nuorisovaltuuston vaaleissa jokelalaiset ovat vuosi toisensa jälkeen ryhmä, joka on eniten edustettuna. Koulun ja opettajien merkitys korostui tässäkin yhteydessä. Jokelan yläkoulussa on aktivoituneita opettajia, jotka paistavat nuoria hakeutumaan ehdolle nuorisovaltuustovaaleihin. Moni on hakeutunut ehdolle opettajan innoittamana.

Verrattaessa keskuksia toinen ääripää on Hyrylä. Vuoden 2011 nuorisovaltuuston vaaleissa alueelta ei tullut yhtään ehdokasta. Vallalla olleet nuorisovaltuutetut yrittivät aktivoida hyryläläisiä asettumaan ehdolle, mutta tuloksetta.

”Ja Hyrylästä ei tullu tänä vuonna yhtään ehdokasta vaaleihin. Vaikka kierrettiin kaikki luokat, ja oltiin sillee, et täältä koulusta ei oo ketään, et nyt ihan oikeesti, lähtekää ehdolle, muuten teidän ääni ei kuulu siellä.” (Tyttö 17)

Pohdin paljon keskusten eroja ja syitä siihen, miksi ne eroavat toisistaan niin paljon. Suurin syy ja merkittävä tulos on opettajien merkitys ja vaikutus nuorten aktivoitumiseen. Mitä aktiivisempia opettajat ovat, sitä aktivoituneempia nuoret ovat. Toinen syy liittyy uskoakseni keskusten aktiviteettitarjontaan. Hyrylä on keskuksista suurin, ja suurin osa palveluista on keskittynyt sinne. Jokelassa ja Kellokoskella on tarjolla peruspalvelut, mutta nuorille suunnattujen aktiviteettien määrä on vähäisempi kuin Hyrylässä. Näin kuvaili tilannetta 15-vuotias nuorisovaltuutettu.

”Ja sitte mun tulee ensimmäisenä mieleen nää mielenterveyspalvelut tääl Tuusulan alueella, et miks Hyryläs on nuorisoasema, mut Jokelas ei oo? Miks Hyrylässä on elokuvateatterikankaat, mut Jokelas ei oo?” (Tyttö 15)

Tytön näkemys alueiden eroista vahvistaa ajatusta siitä, että ne, joilla ei ole yhtä paljon kuin toisilla, on enemmän vaadittavaa ja valitettavaa. Hyryläläisillä

nuorilla on eniten aktiviteetteja alueella. Jokelalaisilla ja kellokoskelaisilla nuorilla on näin ollen enemmän vaadittavaa, sillä heidän keskuksistaan puuttuvat ne palvelut, joita Hyrylässä on. Haastateltavat olivat eri puolilta Tuusulaa, ja heidän näkemyksensä oli, että nuoret identifioituvat vahvasti omaan keskukseseensa. Alla olevasta kommentista voi päätellä myös, että pienemmät keskuksset jäävät suuremman varjoon.

”hyryläläiset sanoo, et Hyrylä on Tuusula, ja Kellokoski ja Jokela ei oo, ja puhuu, et Tuusulan koulut, ja Jokelan ja Kellokosken koulut ei kuulu niihin.” (Tyttö 15)

Hyryläläiset nuoret eivät ehkä koe segregoitumista niin haitallisena kuin pienemmät keskuksset. Kuten usein suurissa keskuksissa, asukkaille on tarjolla kattava valikoima palveluita, eikä näin ollen ole tarvetta matkustaa niiden perässä muualle. Toisin on pienemmissä keskuksissa, joissa asukkaat joutuvat lähtemään aktiviteettien perässä kauemmas omalta paikkakunnaltaan. Hyrylässä asuva haastateltava näki asian näin.

”Sitä voi pitää ongelmana (alueiden segregoitumista), mutta ei se varsinaisesti vaikuta elämään. Kai se on niin, että jos kulkuyhteydet ois hyviä, sais enemmän sosiaalisia kontakteja näistä muista keskuksista (Jokelasta ja Kellokoskelta), mutta ei kaikki sitä tajuu, että sielläkin on ihmisiä.” (Poika 15)

Edellinen kommentti vahvisti ajatuksiani siitä, että pääkeskuksessa asuvilla nuorilla on erilainen käsitys alueiden eriytymisestä kuin pienempien keskusten nuorilla. Suuren keskuksen rajojen ulkopuolelle ei ole tarvetta mennä, sillä omasta takaa löytyy kaikki tarvittava.

6.7. Tulevaisuuden kehitys

Olin kiinnostunut tietämään, miten nuoret kokevat tulevaisuuden kehityksen. On havaittu, että äänestysaktiivisuudella ja eri sukupolvilla on merkittävä ero. (Wass 2007, 124–125.) Mannheimilainen sukupolviteoria korostaa, että suku-

polven luonne muovautuu otollisessa iässä (17–25-vuotiaat) koettujen avainkokemusten myötä (ks. Purhonen 2005). Nykynuorilla ei ole sellaisia suuria yhteiskunnallisia kokemuksia kuin aiemmilla sukupolvilla. Yksilöllisessä yhteiskunnassa elävät nuoret eivät tunne enää yhteisöllisiä kokemuksia siinä määrin missä heidän vanhempansa. Äänestämistä ja vaikuttamista ei nähdä velvollisuutena tai mahdollisuutena korjata asioiden kulkua. Tutkimusten valossa nuorten vaikuttaminen ja osallistuminen näyttää siis hyvin huolestuttavalta. Kuitenkin haastateltavani näkivät tilanteen suhteellisen valoisana.

”Mä oon saanu omasta kaveripiiristä porukkaa kiinnostumaan tästä (nuorisovaltuuston kautta vaikuttamisesta). Kyllä mä nään, että nuorten aktivoituminen on menossa parempaan suuntaan.” (Poika 15)

Olin ilahtunut nuorten haastateltavieni optimisesta näkökulmasta tulevaisuuteen. Vaikka tilastot ja tutkimukset eivät luo kovin valoisaa kuvaa nuorten vaikuttamis- ja osallistumiskäytäntöjen kehityksestä, näkivät kaikki haastateltavat tulevaisuuden täynnä mahdollisuuksia. He olivat tietoisia haasteista, joita nuorten aktivoiminen tulee asettamaan, mutta jokainen uskoi, että haasteet oli voitettavissa.

7. Lopuksi

Lainsäädäntö ja demokraattiset perinteet eivät riitä takaamaan nykypäivän ja tulevaisuuden aktiivista yhteiskunnallista osallistumista ja sen edellyttämiä kansalaisvalmiuksia (Borg 2006, 324). Demokratiassa ensisijaista ei tulisi olla kirjain vaan henki. Demokratia ja kansalaisyhteiskunta toteutuvat parhaiten kansalaisyhteisöissä ja edustuksellisen demokratian muotoihin jaettuna. Suomessa poliittiset toimijat koetaan etäisiksi, politiikka monimutkaiseksi ja omat vaikutusmahdollisuudet vähäisiksi. Maamme sijoittuu myös monissa asenne- ja osallistumisvertailuissa sekä OECD- että EU-maiden keskitason alapuolelle. Huolestuttavimpia ovat matalat äänestysprosentit. (Borg 2006, 324.) Monen tutkijan näkökulmasta ihmisten vaikuttamis- ja osallistumiskäytännöt ovat heikolla tasol-

la. Tilastot ja numerot kertovat korutonta kieltään. Kaikki näyttää kiteytyvän ajatukseen ”ketä kiinnostaa”?

Esittelen tässä kappaleessa johtopäätökseni. Tarkastelen tuloksiani vallitsevan ja melko pessimistisen vaikuttamisnäkökulman valossa. Vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet koetaan yleisesti ottaen vähäisinä. Moni näkee poliittisen vaikuttamisen tapahtuvan arkielämän ulkopuolella, pienen eliittisen joukon toimeenpanemana. Tutkielmassani halusin selvittää, että miten nuoret kokevat oman kansalaisvaikuttamisensa ja mitkä tekijät aktivoivat nuoria osallistumaan. Aineistostani löytyi vastauksia etsimiini kysymyksiin.

Sanotaan, että koululla ja kodilla on suuri merkitys nuorten aktivoitumisen kannalta. Toisin kuin muissa aihetta käsittelevissä tutkimuksissa, omasta aineistostani ei löytynyt merkittäviä viittauksia vanhempien rooliin nuorten aktiivisuudessa. Suurin osa haastattelemistani nuorista ei ollut saanut suuria vaikutteita poliittiseen heräämiseen omilta vanhemmiltaan. Vain yksi mainitsi, että omat vanhemmat ovat kannustaneet jatkamaan politiikassa aikuisiälläkin. Koululla olikin sitten jo merkittävä vaikutus nuorten aktivoimisessa. Mitä paremmin opettajat tiedottivat vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksista, sitä aktiivisemmin nuoret lähtivät mukaan muun muassa nuorisovaltuustoon ehdolle. Syy tähän on muun muassa se, että opettajat jakavat sellaista tietoa nuorten vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksista, mitä muualta on vaikea saada. Moni haastateltavani ei ollut edes tiennyt nuorisovaltuuston olemassaolosta, ennen kuin heidän opettajansa olivat maininneet asiasta. Haastateltavat korostivat opettajien roolia monessa suhteessa, ja moni toivoi opettajien käyttävän enemmän aikaansa yhteiskunnallisten asioiden esille tuomiseen koulussa.

Haastatteluissani kävi ilmi, että Tuusulan keskukset jakavat alueen kolmeen eri keskukseseen, jotka ovat eriytyneet pitkälti omiksi alueikseen. Moni toivoi parempaa yhteistyötä keskusten välillä. Varsinkin pienemmissä keskuksissa, Jokelassa ja Kellokoskella asuvat, toivoivat toimivampaa kokonaisuutta, koska heiltä puuttuu palveluita, joita Hyrylässä on tarjolla. Oli selkeästi huomattavissa, että ne, joilta puuttuu valittavat herkemmin kuin ne, joilla jo on. Tässä tapauksessa

suurimaan keskuksen nuoret eivät nähneet segregoitumista yhtä ongelmallisena kuin kahden muun keskuksen nuoret.

Nuoret haluavat vaikuttaa, mutta omilla ehdoillaan. Yleinen käsitys oli, että tuuttaminen koetaan vieraannuttavana. Nuorille tulisi antaa enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristönsä asioihin heidän omasta näkökulmastaan. Usein käy niin, että nuorille kehitetään ylhäältä päin käytäntöjä, joiden toivotaan aktivoivan heitä. Tarkoituksperät ovat oikeat, mutta jo alkuasetelma johdattaa metsään. Nuorille tulisi antaa mahdollisuus kehittää asioita, jotka koskettavat heitä. Heidän omille näkökulmille tulisi antaa tilaa. Olennaisinta tässäkin asiassa on yhteisymmärryksen löytäminen eri osapuolten välillä. Habermasin diskursiivinen demokratiakäsitys sopii haastattelemieni nuorten ajatuksiin demokratiasta. Toimintaa tulee ajaa yhteisymmärryksen löytäminen, ei vain oman edun ajaminen. Sosiaaliset normit saavat oikeutuksensa vain normien alaisuudessa olevien henkilöiden järkeilyn ja tahdon kautta. Nuorten tulee siis saada olla mukana päättämässä asioista, jotka heitä koskettavat. Nuorten ääntä on kuultava demokratian nimissä.

Tietämättömyys asioista nousi esille aineistosta. Vaikka moni nuori olisi kiinnostunut osallistumaan, harva tietää, mistä lähteä liikkeelle tai mitä mahdollisuuksia on tarjolla. Nuorisovaltuuston olemassaolosta ei ole kaikilla käsitystä, saati sitten siitä, mitä kyseinen instituutio tekee. Vaikuttajanuorten ja niin sanotusti tavallisten nuorten välillä on eroja. Vaikuttajaryhmillä on enemmän tietoa asioista ja näin ollen kompetenssia myös vaikuttaa. Tiedottamisen vastuu jää koulujen ja opettajien varaan. Sosiaalinen media mahdollistaa toki nykyään paljon. Nuorisovaltuuston jäsenten mukaan se ei ole vielä lyönyt läpi esimerkiksi aloitekanavan muodossa, mutta usko tulevaisuuden mahdollisuuksiin oli kaikilla vahva.

Tietynlainen poliittinen herääminen on tapahtunut nuorten keskuudessa. Perussuomalaisen populistinen politiikka on aktivoinut nuoria osallistumaan keskusteluun. Haastattelemani nuoret olivat sitä mieltä, että kiinnostus ei ole vain pinnallista, vaan se varmasti aktivoi etsimään tietoa laajemmaltikin. Moni voi herä-

tä miettimään, miten asiat ovat omassa kunnassa, ja miten niihin voi vaikuttaa. Nuorille pitäisi sitten antaa työkalut rakentaa ajatuksistaan jotain konkreettista. Haastateltavani kokivat, että nuoria tarvitaan päätöksentekoon mukaan, koska heillä on asiantuntevin käsitys nuorten asioista. Ylhäältä alas ohjattu politiikka ei tässä tapauksessa toimi, vaan on käännettävä asetelma toisin päin.

Keskityin tutkimaan sitä, miten nuoret kokevat oman kansalaisvaikuttamisensa ja mitkä tekijät aktivoivat nuoria osallistumaan. Nuorten näkemys vaikuttamisestaan oli melko positiivinen. Nuorten vaikuttamismahdollisuudet valtakunnallisella tasolla nähtiin vajavaisiksi, mutta paikallisella tasolla nuoret kuvailivat, että heitä kuunnellaan ja kannanotot huomioidaan. Nuoret kokivat vahvasti, että nuorten äänen tulisi kuulua päätöstason politiikassa. Heidän mielestään nuorille tulee antaa mahdollisuus näyttää kykynsä ja tuoda esille näkemyksensä. Yhtälailla kuin muidenkin ikäluokkien, niin myös nuorten äänen tulisi kuulua. Kuten todettu aikaisemmin, sosiaaliset normit saavat oikeutuksensa vain normien alaisuudessa olevien henkilöiden järkeilyn ja tahdon kautta.

Teknologiaa tulisi hyödyntää yhä enemmän kuntien vaikuttamis- ja osallisuus-hankkeissa. On oleellista, että osallistumisen muotoja päivitetään niin, että ne toimivat vallitsevassa yhteiskunnassa. Vanhoja hyväksi havaittuja malleja ei tarvitse hylätä, mutta niiden rinnalle on hyvä kehittää toimintamuotoja, jotka sopivat tähän päivään. Sosiaalisen median mukanaan tuomat helppokäyttöiset ja laajalle levinneet vertaismediasovellukset ovat avanneet uusia poliittisia tiloja ja tapoja hyödynnettäväksi. Tämän kehityksen seurauksena poliittisen, kuten ylipäätään sosiaalisen, aktiivisuuden motiivit, toimintaympäristöt ja keinovalikoidmat juontuvat yhä enemmän toimijasta itsestään. On mielenkiintoista nähdä, kuinka uudet käytännöt muokkaavat tulevaisuuden toimintatapoja. Vertaismediasovellukset voivat avata merkittävän mahdollisuuden parantaa nuorten vaikuttamis- ja osallistumismuotoja. Toivottavasti yhteiskunnalliset toimijat huomioivat asian, sillä demokratia ei ole ikinä valmis.

Lähteet

Kirjallisuus

Ahonen, Sirkka & Rantala, Jukka (2005) Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma yliopistojen opettajankoulutuksessa. Teoksessa Rantala, Jukka & Siikaneva, Anu (toim.) Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Ahonen, Sirkka (2006) Ovatko nuoret pettäneet demokratian- vai päinvastoin? Muutos nuorten kansalaisaktiivisuudessa kahden sukupolven välillä. Teoksessa Ahvenisto, Inkeri & Mäki, Kirsi (toim.) Kansalaisvaikuttaminen ajassa. Vajaa-koski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Anttiroiko, Ari-Veikko (2002) Teledemokratian haasteet globalisaation aikakaudella. Teoksessa Kohonen, Kirsi & Tiala, Toni (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Helsinki: Art-Print, 30-33.

Barber, Benjamin (1984) Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age. Berkeley: University of California Press.

Bernandes, Jon (1997) Family studies. An Introduction. Lontoo: Routledge.

Brunell, Viking & Törmäkangas, Kari (2002, toim.) Tulevaisuuden yhteiskunnan rakentajat. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus Suomen näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Borg, Sami (2006, toim.) Suomen demokratiaindikaattorit. Helsinki: Oikeusministeriö.

Dalton, Russell (2004) *Democratic Challenges, Democratic Choices. The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Societies*. Oxford: Oxford University Press.

Gretschel, Anu (2009, toim.) *Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008 - Menetelmän kehittäminen nuorten näkökulman, ja päättäjien kanssa keskustelun aikaansaamiseksi lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin tuloksiin 20 pilottikunnassa*. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.

Grönfors, Martti (1982) *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Porvoo: Wsoy.

Grönlund, Kimmo (2006) *Osallituva demokratia*. Teoksessa Borg, Sami (2006, toim.) *Suomen demokratiaindikaattorit*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action. Volume One. Reason and the Rationalization of Society*. Boston: Beacon Press.

Halme, Henrikki (2008) *Nuorisovaltuustojen tavoitteet ja niiden toteutuminen*. Helsingin yliopisto. Valtio-oppi. Pro gradu-työ.

Habermas, Jürgen (1992) *The Theory of Communicative Action. Volume Two. The Critique of Functionalist Reason*. Boston: Beacon Press

Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet: tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Helsinki: Hakapaino Oy.

Heuru, Kauko & Mennola, Erkki & Rynänen, Aimo (2008) *Kunta - Kunnallisen itsehallinnon perusteet*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Horell, Liisa & Sotkasiira, Tiina & Haikkola, Lotta (2004) *Nuoret uuden osallistumiskulttuurin tienraivaajina*. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä*. Helsinki: Edita.

Jauhiainen, Jussi J (2002) Kaupunkiliikkeet ja kamppailu osallisuudesta kaupunkitilaan. Teoksessa Bäcklund, Pia & Häkli Jouni & Schulman, Harry (toim.) Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus.

Julkunen, Ilse (2003) Asiakkaiden osallisuus ja itsearviointi. FinSoc News 1/03. Stakes.

Kangas, Risto (1989) Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoria. Helsinki: Tutkijaliitto.

Karjalainen, Maija (2010) Kuntatason suora demokratia Suomessa – kuollut kirjain vai toimiva käytäntö? *Politiikka* 52/3 321.

Kohonen, Kirsi (2004) Nuorten vaikuttajaryhmät–kunnallista päätöksentekoa vai kunnollisia tapahtumia? Teoksessa Paakkunainen, Kari. (toim.) Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Helsinki: Edita.

Kohonen, Kirsi & Tiala, Toni (2002, toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Helsinki: Art-Print.

Kulynych, Jessica (1997) Performing Politics: Foucault, Habermas, and Post-modern Participation. *Polity* 30/2, 315-346.

Laine, Markus & Peltonen Lasse. (2003) Ympäristökysymys ja seveliaksi. Sähköinen väitöskirja, *Acta Electronica Universitatis Tampereensis* 247. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Lundblom, Pia & Lindholm, Arto (2007) Missä piileskelet, demokratia? Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Sukupolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Luoto, Reima T.A (1987) Kunnan tiedotus ja suhdetoiminta. Iisalmi: IS- paino Oy.

Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta (2007) Helsinki: Valtiovarainministeriö.

Milbrath, Lester W & Goel.M.L (1977) Political Participation. How And Why Do People Get Involved In Politics? Second Edition. Lanham: University Press Of America.

Milner, Henry (2002) Civic Literacy: How Informed Citizens Make Democracy Work. Hanover and London: Tufts University, University Press of New England.

Miles, Matthew.B.& Huberman, A.Michael (1994) Qualitative data analysis (2.painos) California: Sage.

Nieminen, Hannu (1998) Viestintä ja demokratia. Kohti pluralistista julkisuutta? Teoksessa Kivikuru, Ulla-Maija & Kunelius, Risto (toim.) Viestinnän jäljillä. Näkökulmia uuden ajan ilmiöön. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Nousiainen, Jaakko (1998) Suomen poliittinen järjestelmä. Porvoo- Helsinki- Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Norris, Pippa (2002) Democratic Phoenix. Reinventing political activism. New York: Cambridge University Press.

Nurmela, Sakari & Pehkonen, Juhani (2003) Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Kyllä politiikalle, mutta..Nuoret ja eduskuntavaalit 2003. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Osallisuushanke Kokeilusta käytännöksi. (2002) Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Syväjärvä, Antti & Stenvall, Jari (2010) Data Mining in Public and Private Sectors: Organizational and Governmental Applications. USA: Information Science Publishing.

Sutela, Merja (2000) Suora kansanvalta kunnassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Opetussuunnitelman perusteet 2004 (2004) Vammala: Opetushallitus.

Oulasvirta, Lasse (1996) Kuinka kunta toimii. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Oulasvirta, Lasse & Brännkärr, Christer (2001) Toimiva kunta. Vantaa: Tumma-vuoren Kirjapaino Oy.

Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2007) Tihentyvä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Sukupolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2004) Ohut kuntakansalaisuus ja uudet linkittäjät: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Helsinki: Edita.

Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi (2007) Sukupolvikamppailun kutsu – nuorten yksilöllistynyt politiikkasuhde. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Sukupolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Paloheimo, Heikki (2005) Poliittinen osallistuminen ja demokratia. Kunnallisteellinen aikakauskirja 2005/2: 126-130.

Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1997) Poliitiikan perusteet. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Pekola-Sjöblom, Marianne & Sjöblom, Stefan (2002) Kuntalaisten osallistumisaktiivisuus muutoksessa. Teoksessa Kohonen, Kirsi. & Tiala, Toni. (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Helsinki: Art-Print, 9.

Pekola-Sjöblom, Marianne, Helander, Voitto & Sjöblom Stefan (2006) Kuntalainen – kansalainen. Tutkimus kuntalaisten asenteista ja osallistumisesta 1996-2004. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Peltola, Marja (2006) Nuorten poliittinen aktiivisuus – katkoksia ja jatkuvuutta. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Pro garu-työ.

Peltola, Marja (2007) Konventioita ja vaihtoehtoja – nuoret muuttuvan yhteiskunnan poliittisina toimijoina. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Sukupolvi-politiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Purhonen, Semi (2002) Sukupolvikäsitteen kolme ulottuvuutta. Diskursiivisen dimension merkityssukupolvitietoisuuden rakentumisessa. Sosiologia 39 (1): 4-17.

Rannikko, Pertti & Lehtinen, Ari (1994,toim.) Pasilasta Vutokselle. Ympäristökamppailun uusi aalto. Helsinki: Gaudeamus.

Rautiainen, Matti (2005) Tutki, toimi ja vaikuta – lähtökohtia kansalaisuuden ja kansalaisvaikuttamisen käsittelemiselle opettajankoulutuksessa. Teoksessa Rantala, Jukka & Siikanen, Anu (toim.) Kansalaisvaikuttaminen opettajankoulutuksen haasteena. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Renvall, Mika & Reunanen, Esa (1999) Yhteisö totuutta etsimässä. Tiedotustutkimus 1999/4: 76-91.

Ridell, Scott (2001) Internet paikallisena julkisuustilana – verkkoympäristö kaupallisten, hallinnollisten ja kansalaisintressien ristipaineissa. Kunnallistieteellinen aikakausikirja 2001/4: 341-360.

Rinne, Jarmo (2011) Henkilökohtaistuva politiikka – tutkimusmatkoja refleksiiviseen kansalaistoimintaan. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Roche, Maurice (1992). Rethinking citizenship. Welfare, ideology and change in modern society. Cambridge: Polity Press.

Ruostetsaari, Ilkka & Holttinen, Jari (2001) Luottamushenkilö ja valta: edustuksellisen kunnallisdemokratian mahdollisuudet. Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Rättilä, Tiina (2001) Kansalaistuva politiikka? Huomioita kuntalaisaktiivisuudesta poliittisena toimijuutena. Politiikka 43/3: 190-207.

Sainio, Ari (1994) Kohti kansalaisen kuntaa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Salmikangas, Anna-Katriina (2002) Osallistumiskokeiluja ja kokemuksia. Teoksessa Kohonen, Kirsi. & Tiala, Toni (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Helsinki: Art-Print, 13.

Seppälä, Jari (2002) Tampereen verkkodemokratia etenee kansalaisten ehdoilla. Teoksessa Kohonen, Kirsi & Tiala, Toni (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Helsinki: Art-Print, 128.

Setälä, Maija (2003) Demokratian arvo: teoriat, käytännöt ja mahdollisuudet. Helsinki: Gaudeamus.

Setälä, Maija (2006) Demokratiakäsite ja demokratian normatiiviset perusteet. Teoksessa Borg, Sami (2006, toim.) Suomen demokratiaindikaattorit. Helsinki: Oikeusministeriö.

Strandman, Kristiina (2009) "Se vain ilmestyi" – Vuorovaikutukseen perustuva strategian viestintä kuntaorganisaatiossa. Acta Universitatis Lapponiensis 168. Rovaniemi: Lapland University Press.

Syväjärvi, Antti & Kaurahalme, Olli-Pekka (2010) Sosiaalinen media osana kuntien avoimuutta, demokratiaa ja kehittynyttä tiedon hallintaa. Kunnallistieteellinen aikakausikirja 2010/4: 341-346.

Suomen Nuorisoyhteistyöliitto Allianssi Ry & Suomen Kuntaliitto. (2009) Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2009. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyöliitto Allianssi Ry & Suomen Kuntaliitto.

Ståhlberg, Krister & Helander, Voitto (1984) Influence and Participation. Teoksessa Anckar, Dag ja Berdtson, Erik (toim.) Essays on democratic Theory: Ilmajoki: The Finnish Political Science Accosiation.

Tietoyhteiskunnan raportti hallitukselle (2005) Tulevaisuuden verkottuva Suomi. Lieto: Painoprisma Oy.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2004) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vainila, Erika (2009) Nuorisolain 8 § - nuorten oikeus osallistua. Teoksessa Gretschel, Anu (toim.) Nuorten vaikutusmahdollisuuksien arviointi 2008 - Menetelmän kehittäminen nuorten näkökulman, ja päättäjien kanssa keskustelun aikaansaamiseksi lääninhallitusten peruspalveluarvioinnin tuloksiin 20 pilottikunnassa. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.

Wass, Hanna (2007) Nuorten näkemyksiä vaaliosallistumisen laskusta ja ratkaisukeinoista. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.) Sukupolvipolitiikka – Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Wulf, Peter (1997). Kuinka ekstremistit ajattelevat? Teoksessa Jozsef, Wieztst, Ernst, Gattol & Kari, Kinnunen (toim.) Integration contra Nationalismus. Käsikirja aikuiskouuttajille, 144-148. Kauniainen: Työväen Akatemia.

Internet

<http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/pdf2008/kansanterveys908-1.pdf>

Luettu 24.11.2010

Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena. (2000) Muistio nuorten äänestämättömyydestä. Nuorisotutkimusverkosto. Saatavissa osoitteessa: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/muistiot/aaanestamattomyys/index.html>

Luettu 24.1.2011

<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/aluejaot/kuntien-lukumaara/Sivut/default.aspx>.

Luettu 14.4.2011

<http://www.mtv3.fi/uutiset/presidentinvaalit>

Luettu 20.1.2012

<http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/2009/01/774031/virossa-voi-piian-aanestaa-kannykalla>

Luettu 20.1.2012

<http://www.europalehti.fi/2011/12/virossa-aanestetaan-verkossa/>

Luettu 21.1.2012

www.tuusula.fi

Luettu 10.1.2012

www.hs.fi

Luettu 22.1.2012

Liite 1. Teemahaastattelukysymykset

Taustaa:

- Ikä ja sukupuoli
- Miksi lähtenyt nuorisopolitiikkaan, kauan ollut mukana?
- Onko kiinnostusta jatkaa kunnallispolitiikassa myöhemmin?
- Miten itse kokenut oman vaikuttamisensa?

Vaikuttaminen:

- Mitä vaikuttaminen on?
- Kuka oikeastaan vaikuttaa, kenellä suurin valta?
- Miten kuntalaiset ja erityisesti nuoret tällä hetkellä vaikuttavat?
- Mihin asioihin nuoret, haluavat vaikuttaa?
- Miten sosiaalinen media on vaikuttanut/vaikuttaa nuorten vaikuttamiseen?
- Mikä olisi ideaalitalanne kunnassa vaikuttamisen osalta? Edustuksellisuus/suora vaikuttaminen tms.?

Osallisuus:

- Miksi nuoria tarvitaan mukaan päätöksentekoon?
- Mitä haittaa syntyy, jos he eivät osallistu päätöksentekoon?
- Ovatko tuusulalaiset nuoret aktiivisia osallistumaan kunnan asioihin (aloitteet, valitukset jne.)
- Miten näkee osallisuuden kehittyvän?

Keinot:

- Miten nuoret saataisiin mukaan päättämään kunnan asioista?
- Onko olemassa keinoja, jotka lisääisivät aktiivisuutta?
- Onko tämänhetkisessä tilanteessa parannettavaa?
- Tuetaanko nuorten osallistumista ja vaikuttamista tarpeeksi?
- Mitä täytyisi muuttaa ja miten?
- Mitä mieltä uusista vaikutuskeinoista? (Facebook, naapurineuvostot, nettifoorumit)